

Broj 2, 2018. Godište VII.

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

TEMA BROJA

Knjižnice i demokracija

**Podtema: Stota obljetnica rođenja
dr. Ljerke Markić-Čučuković
(1919. – 2019.)**

IMPRESSUM

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

IZDAJE

Društvo knjižničara Karlovačke županije

Ljudevita Šestića 1

47 000 Karlovac

ISSN 2623-5811 (online)

Godište 7., br. 2 (2018.)

ZA IZDAVAČA

Miroslav Katić

UREDNIŠTVO

Gordana Šutej, školska knjižnica | OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

Kristina Čunović, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Ana Sudarević, školska knjižnica | OŠ Dubovac, Karlovac

Lidija Šajatović, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

GLAVNI UREDNIK / PRIPREMA

Miroslav Katić ~ Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

godišnje planirano dva broja

godina postavljanja publikacije na mrežu: 2019.

SADRŽAJ

UVODNIK	1
TEMA BROJA: KNJIŽNICE I DEMOKRACIJA	
Vesna Crnogorac: Narodne knjižnice i demokracija u domeni slobode informacija	4 - 6
Iva Bunčić: Uloga knjižnice u socijalnoj integraciji izbjeglica	7 - 9
Vedrana Kovač Vrana/Irena Muc: Koncept multikulturalnosti kao smjer razvoja narodnih knjižnica	10 - 13
Ana Sudarević: Prikaz mrežne stranice Living Democracy	14
O KNJIŽNICAMA I NOVOM ZAKONU O KNJIŽNICAMA I KNJIŽNIČNOJ DJELATNOSTI:	
sasvim osobno	
Odgovaraju Ivan Koprić, Danko Plevnik i Viktorija Car	16 - 18
PODTEMA: STOTA OBLJETNICA ROĐENJA DR. LJERKE MARKIĆ-ČUČKOVIĆ (1919. – 2019.)	
Aleksandra Horvat: Godine kad se stvaralo suvremeno knjižničarstvo – Dr. Ljerka Markić-Čučuković kao učiteljica i inspiratorica	20 - 22
Ana Barbarić: Zaklada Dr. Ljerka Markić-Čučuković – inspirativni primjer dobrotvorstva u svrhu poticanja knjižničarstva (sažetak)	23
Lovela Machala Poplašen: Profesionalno djelovanje dr. Ljerke Markić-Čučuković u Knjižnici „Andrija Štampar“	24 - 28
Ksenija Švenda-Radeljak: Profesionalno okruženje i razvoj knjižničarske profesije u Hrvatskoj tijekom djelovanja Ljerke Markić-Čučuković	29 - 33
Boris Bosančić: Temelji knjižnične i informacijske znanosti: Matematička teorija komunikacije, DIKW hijerarhija ili filozofija informacije? (prošireni sažetak)	34 - 36
IZ NARODNIH KNJIŽNICA	
Anita Malkoč Bišćan: Aktivnosti Kampanje „I ja želim čitati“ u Karlovačkoj županiji	38 - 39
Tatjana Basar: Let's go green!	40 - 41
IZ ŠKOLSKIH KNJIŽNICA	
Sanda Furjanić: Svakodnevno čitanje – nova praksa u Gimnaziji Karlovac	43
Viktorija Tomšić: Jesmo li mi Pavlovljevi psi ili beba Albert?: borba protiv ovisnosti u školskoj knjižnici	44 - 45
Karolina Hosu: Radionice medijske pismenosti za stručne suradnike i nastavnike u Kinoklubu Karlovac	46 - 47

Đurđa Ivković-Macut i Darinka Vučković: Međuškolska suradnja za Dan jabuka	48 - 49
Maja Knežević Djak: Novo lice školske knjižnice OŠ Eugena Kvaternika u Rakovici	50
Maja Knežević Djak: Projektom „Čitajmo domaće autore“ obnovljen fond knjižnice OŠ Plaški	51

VIJESTI IZ KNJIŽNIČARSTVA

Gordana Šutej: (Ne)dosegnuti standardi – 9. okrugli stol za školske knjižnice	53 - 54
Čunović, Sudarević, Šutej: Posvećenost cjeloživotnom učenju – potpora kvalitetnijoj školi. Zaključci s 4. okruglog stola	55 - 56
Lidija Šajatović: Osvrt na 43. skupštinu Hrvatskoga knjižničarskog društva	57 - 58

OSVRTI, INTERVJUI I RAZMIŠLJANJA

Rosana Mikulić: Pogled jedne arhivistkinje: jesu li kataložni zapisi svete krave?!	60 - 62
Davorka Semenić-Premec: Globalna akcija o obrazovanju i osposobljavanju za školske knjižnice Zbornik radova u izdanju IFLA (prikaz)	63 - 64

UVODNIK

NOVI BROJ KALIBRA: časopisa društva knjižničara Karlovačke županije je pred nama. Za temu novog broja izabrali smo *knjižnice i demokraciju*.

Povezanost javnih knjižnica i demokracije je neupitna. Još početkom prošlog stoljeća bivši američki predsjednik Franklin D. Roosevelt izjavljuje: *Knjižnice su... neophodne za funkcioniranje demokratskog društva... one su veliki simbol slobode uma*. Javne knjižnice proizvod su demokracije. Javljaju se kao produžena ruka sustava javnog obrazovanja u većini europskih država u 19. stoljeću i to kao posljedica dviju revolucija. Prvo industrijske revolucije, koja je stvorila potrebu za kvalificiranom radnom snagom, dakle, trebalo je građane putem javnog obrazovanja pripremiti za tržište rada. Drugo, Francuske revolucije, koja je omogućila opće pravo glasa. Ako se širi pravo glasa, onda je bilo potrebno pripremiti građane za ulogu aktivnih društvenih i političkih sudionika. Knjižnice se u tom smislu osnivaju kao odgovor na potrebe demokratskog društva u razvoju. Danas, dva stoljeća kasnije, knjižnice više nisu tiha mjesta za čitanje već važni čimbenici za očuvanje demokracije i stabilnosti društva. Mjesta su koja osiguravaju slobodan pristup informacijama, jačaju socijalni kapital, osiguravaju rasprave o važnim pitanjima za lokalnu zajednicu, osiguravaju kontakte s lokalnim političarima i još mnogo toga.

Za temu broja pristigla su nam tri rada. Dr. sc. Vesna Crnogorac piše o narodnim knjižnicama i demokraciji u domeni slobode informacija. Rad je utemeljen na doktorskoj disertaciji koju je autorica obranila na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 2016. godine. Vedrana Kovač Vrana iz Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ iz Karlovca i Irena Muc iz Knjižnice Mirana Jarca iz Novog Mesta u svom su radu predstavile program s područja multikulturalnosti koji knjižnice iz Karlovca i Novog Mesta zajednički provode od 2016. godine, dok Iva Bunčić iz Knjižnice Vladimira Nazora piše o ulozi knjižnica u socijalnoj integraciji izbjeglica.

U sklopu teme broja htjeli smo obraditi i aktualnu problematiku donošenja Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. Prijedlog novog Zakona izazvao je veliku zabrinutost knjižničarske zajednice. Smatrali smo da takav zakon ne bi osigurao napredak knjižničarske djelatnosti već, naprotiv, uzrokovao bi urušavanje postignute razine knjižničarskih usluga. Stoga nas je zanimalo mišljenje naših korisnika o ovoj problematici, ali i o tome kako doživljavaju knjižnicu i njezinu ulogu u zajednici. Za mišljenje smo pitali neke od eminentnih hrvatskih intelektualaca: novinara i publicista dr. sc. Danka Plevnika, prof. dr. sc. Ivana Koprića s Pravnog fakulteta u Zagrebu te izv. prof. dr. sc. Viktoriju Car s Fakulteta političkih znanosti.

U sklopu teme broja dan je i prikaz mrežne stranice *Living Democracy* koji je napravila Ana Sudarević.

U ovom broju objavili smo i izlaganja sa Skupa posvećenog obilježavanju 100. obljetnice rođenja dr. Ljerke Markić-Čučuković, rođene Karlovčanke. Skup se održao 15. siječnja 2019. godine u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu, a zajednički su ga organizirali Društvo knjižničara Karlovačke županije, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, Zaklada Dr. Ljerke Markić-Čučuković, Komisija za teoriju i znanstveni rad HKD-a te Gradski muzej Karlovac. Ovim Skupom htjelo se odati počast inspirativnoj knjižničarki i intelektualci te dati primjer mlađim naraštajima što znači knjižničarstvo kao poziv. Prof. dr. sc. Aleksandra Horvat, prva asistentica dr. Ljerke Markić-Čučuković, pisala je o njoj iz sasvim osobne perspektive, kao učiteljici i inspiratorici. Lovela Machala Poplašen, današnja voditeljica knjižnice Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, prikazala je profesionalno djelovanje dr. Ljerke Markić-Čučuković u toj ustanovi. Dr. sc. Ksenija Švenda-Radeljak u svom izlaganju imala je za cilj prikazati profesionalno okruženje i faze njegovog razvoja u razdoblju djelovanja dr. Ljerke Markić-Čučuković, dok se doc. dr. sc. Boris Bosančić dotaknuo temelja knjižnične i informacijske znanosti i time nastojao *probuditi i zanimanje knjižničnih stručnjaka za teorijska ishodišta knjižnične i informacijske znanosti o kojima je svojevremeno, iz perspektive tadašnjih saznanja, pisala i otvarala raspravu dr. Ljerke Markić-Čučuković*. Izlaganja prof. dr. sc. Ane Barbarić, nažalost, nismo uspjeli pribaviti te smo u ovom broju objavili samo sažetak izlaganja.

U rubrici *Iz školskih i narodnih knjižnica* objavili smo osam radova; šest iz školskih i dva iz narodnih. Viktorija Tomšić pisala je o aktivnostima koje su se provodile u knjižnici Osnovne škole Draganići tijekom Mjeseca borbe protiv ovisnosti, Karolina Hosu iz knjižnice Srednje škole Duga Resa o radionicama medijske pismenosti za stručne suradnike i nastavnike u Kinoklubu Karlovac dok je Sanda Furjanec pisala o svakodnevnom čitanju kao novoj praksi u Gimnaziji Karlovac. Maja Knežević Djak poslala je dva rada. U prvom radu govori o projektu opremanja školske knjižnice OŠ Eugen Kvaternik u Rakovici, dok u drugom piše o projektu

„Čitajmo domaće autore“ kojim je obnovljen fond knjižnice OŠ Plaški. Anita Malkoč Bišćan iz Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ pisala je o aktivnostima Kampanje „I ja želim čitati“ u Karlovačkoj županiji dok je Tatjana Basar pisala o Međunarodnoj konferenciji „Let's go green!“ na kojoj je Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ posterskim izlaganjem predstavila svoje aktivnosti koje provodi u sklopu programa Zelene knjižnice.

Rubrika *Vijesti iz knjižničarstva* donosi izvještaje s dva okrugla stola; 4. okruglog stola *Posvećenost cjeloživotnom učenju – potpora kvalitetnijoj školi* održanog 14. veljače 2019. u OŠ Dubovac te 9. okruglog stola *za školske knjižnice* održanom 10. listopada ove godine u Ugostiteljskoj školi Opatija. Lidija Šajatović napisala je osvrt na na 43. skupštinu Hrvatskoga knjižničarskog društva.

U rubrici *Prikazi, intervjui i razmišljanja* donosimo pomalo provokativan tekst arhivistkinje Rosane Mikulić u kojem se pita jesu li kataložni zapisi svete krave?! Novi broj Kalibra završavamo prikazom zbornika *Global Action on School Library Education and Training* u izdanju IFLA-e koji je napisala Davorka Semenić-Premec. U zborniku je izišao i rad naše urednice Kristine Čunović koji je napisala u suradnju s Alkom Stropnik.

Daleko od toga da je ovim brojem tema *knjižnice i demokracija* iscrpljena. Ipak, nadamo se da smo objavljenim prilogima potaknuli naše čitatelje na daljnja promišljanja i dali poticaj za neka daljnja istraživanja i nove radove.

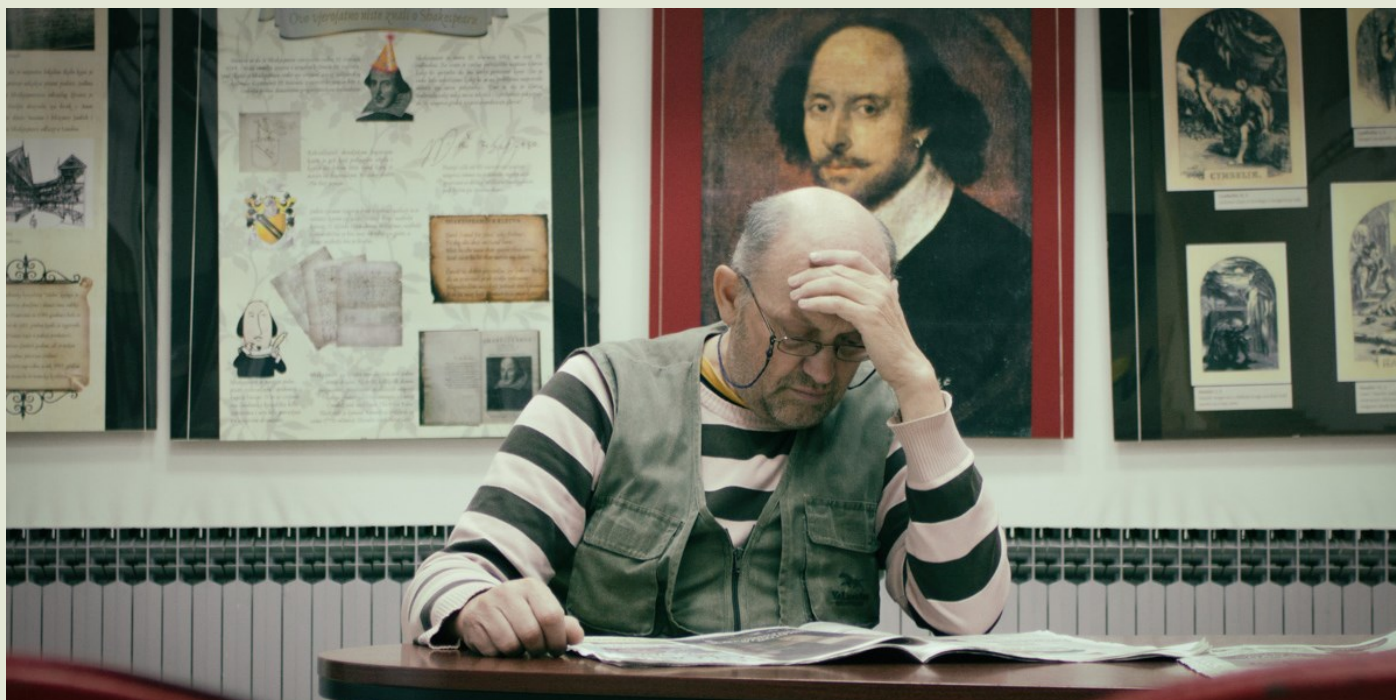
Uredništvo zahvaljuje svima koji su poslali svoje priloge i time omogućili izlaženje novoga broja.

Miroslav Katić

TEMA BROJA:

Knjižnice i demokracija

dr. sc. Vesna Crnogorac
Centar za integritet, Niš, Srbija
[*crvesna@sezampro.rs*](mailto:crvesna@sezampro.rs)

Narodne knjižnice i demokracija u domeni slobode informacija¹

USPOREDO S DVJEMA tradicionalnim i svim knjižnicama svojstvenim uslugama, posudbom knjiga te promicanjem čitanja, svuda u svijetu danas narodne knjižnice pružaju vrlo raznovrsne usluge svojim korisnicima. Gotovo je nemoguće pobrojiti usluge koje su ove knjižnice osmislile za svoje građane posljednjih desetljeća, naravno, ovisno od države do države. Od pomoći pri pretragama na internetu, informiranja o aktualnim kulturnim događanjima u gradu ili polascima vlakova, preko traganja za poslom, dobrim hotelom ili sudjelovanja u nekom debatnom klubu, učenja stranih jezika do tečajeva krojenja ili podnošenja zahtjeva za izdavanje putovnice.

U nekim je skandinavskim državama moguće zatražiti i dobiti najrazličitije vrste službenih dokumenata, odnosno informacije koje su u posjedu tijela javne vlasti. Ove su informacije po prirodi javne te činjenica da se one jednostavno mogu pronaći

u knjižnici ne bi smjela privlačiti našu posebnu pozornost. No, u tranzicijskim državama, odnosno državama koje su još uvijek u procesima demokratizacije društva, kakva je primjerice Srbija – ovo pitanje i dalje izaziva blagu zbunjenost kod dijela stručne javnosti, a istodobno i kod nositelja javne vlasti. Drugim riječima, sve ono što tijela javne vlasti neke lokalne zajednice donose te način upravljanja javnim poduzećima ili institucijama mora biti potpuno transparentno – još uvijek predstavlja znatan kamen spoticanja.

Zašto je cjelovita i kvalitetna informiranost građana o ukupnoj politici koju provode tijela javne vlasti njihove lokalne zajednice važna? Odgovor se čini vrlo jednostavnim – zato jer samo dobro informiran građanin kao ključni čimbenik demokratskog društva može donositi odgovorne odluke u svom osobnom životu te životu svoje zajednice. U kontekstu knjižničarstva, riječ je o ideji suvremene knjižnice kao

¹ Rad je utemeljen na doktorskoj disertaciji pod nazivom „Uloga knjižnica u procesima demokratizacije društva na primjeru prava javnosti na pristup informacijama“ koji je autorica obranila na Odsjeku za informacijsko – komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2016.

pristupne točke za lokalne službe i one kao takve već postoje u državama razvijenih demokracija. Narodna je knjižnica mjesto demokracije u njezinom najširem značenju, što podrazumijeva i povjerenje koje mora zadobiti kod građana. Vrlo je značajno da građani vjeruju svojoj knjižnici i što se tiče zaštite privatnosti koja postaje imperativ digitalne dobi. Zloupotreba osobnih podataka, odnosno drugih podataka korisnika u odnosu s knjižnicom, prijetnja je kakve nije bilo u dosadašnjoj povijesti knjižnica.

Sa stajališta temeljnih demokratskih vrijednosti za suvremenu narodnu knjižnicu može se reći da služi javnosti tako što služi pojedincu – građaninu i on u njoj ima mjesto za ostvarivanje svog prava na nesmetan i jednak pristup znanju i informacijama, bez obzira na sve razlike.

Pravo na pristup informacijama pravo je korisnika na traženje i dobivanje informacije koja je javnog karaktera (riječ je o službenim dokumentima), odnosno koju posjeduje tijelo javne vlasti, neovisno o obliku u kojem je nastala. Ovo pravo ostvaruje se proaktivnom objavom informacija na internetu, što je obveza tijela javne vlasti, no to nije uvijek tako. Brojni su razlozi zbog kojih sva tijela javne vlasti neće uvijek učiniti dostupnima sve informacije na koje ih zakon obvezuje. Stoga se u situacijama kada informacija nije javno dostupna može uputiti zahtjev za pristup informacijama na koji tijelo javne vlasti u danom roku mora odgovoriti. Ukoliko odgovor izostane odnosno zahtjev bude odbijen – građani se mogu žaliti Povjereniku za informiranje.

Zahtjevi moderne demokracije za aktivnim sudjelovanjem građana u upravljanju lokalnom zajednicom predstavljaju svojevrsnu priliku za narodnu knjižnicu da očuva svoje djelotvorno mjesto u društvu. Doprinos narodnih knjižnica suvremenom društvu bio bi vidljiviji nakon redefiniranja njihove uloge u informacijskom dobu kao društveno odgovornih ustanova u kojima se, u konačnici, ostvaruje ideja nove socijalne demokracije. Javne knjižnice to mogu ako prihvate ulogu mosta koji spaja građane i tijela javne vlasti, ponajprije na lokalnoj razini.

Narodne knjižnice u Srbiji ne smiju ignorirati tešku društvenu stvarnost te nova društvena odgovornost knjižnica leži u potrebi da postanu proaktivni subjekti društva te umjesto uobičajenog mirnog prostora za posudbu knjiga pridonose i stvaranju društvenog kapitala kao mjesta čiji prostor služi građanima za okupljanje i komunikaciju. Istodobno, narodna knjižnica ne smije zaboraviti na otuđenje te osamljenost građana, posebno ranjivih i najslabijih pripadnika zajednice poput starijih i nemoćnih osoba, siromašnih, invalida, pripadnika manjina.

Smatrajući iznimno važnim postojeći društveni kontekst u kojem građanin nije uvijek u stanju ostvarivati svoja prava koja mu jamči država – nove usluge u javnim knjižnicama mogle bi pomoći kreiranjem njihovog novog identiteta kao mjesta kojem građani vjeruju te koje doživljavaju kao drugi dom. To istodobno podrazumijeva oslobađanje od tradicionalističkog te birokratiziranog načina razmišljanja o knjižnici i okretanju ka njezinom najznačajnijem demokratskom obilježju.

Koncept modela usluga u domeni javnih informacija (naročito službenih dokumenata) zasniva se na postojećim dokumentima IFLA-e, njezinim strateškim ciljevima i prioritetnim zadaćama narodnih knjižnica koje služe svojim građanima u cilju kvalitetnog informiranja te pomoći u cjeloživotnom obrazovanju. Nova uloga knjižnice značajno bi pomogla razvoju instituta transparentnosti kao osnove kvalitetnog i odgovornog upravljanja i prvog koraka u borbi protiv korupcije. Korupcija, kao izuzetno štetna pojava na koju nijedno društvo nije imuno, ugrožava osnovne društvene vrijednosti i vladavinu prava, narušava povjerenje građana u institucije sistema i znatno utiče na usporavanje demokratskog razvoja društva. Istodobno, pravo na slobodu informacija doprinosi i ostvarivanju kontrole rada svake vlasti, poboljšava razinu transparentnosti te odgovornijeg postupanja. U konačnici, doprinosi smanjenju rizika od korupcije, nepravilnosti i neefikasnosti u radu tijela javne vlasti.

Bojazan je da se na javnu knjižnicu u 21. stoljeću ne misli uvijek i svuda kao na ustanovu koja se podrazumijeva sama po sebi kako se to činilo kroz povijest. Drugim riječima, narodna knjižnica sve se više sagledava u kontekstu plaćanja njezinog rada i opstanka kroz proračun – novcem građana. Na taj način mijenja se ne samo kutak promatranja diskursa njezine sadašnje uloge u društvu, već se mogu s aspekta političara otvoriti novi „pragmatični“ pogledi na njezinu budućnost – oni obično znače redukciju novca koji se izdvaja za knjižnice.

Motivirati knjižničare da ovoj činjenici pristupe s više aspekata, a ne samo s aspekta pravila svoje struke, te da na kompleksnost usluga koje bi pružali građanima u njihovom osnaživanju na participativne inicijative za donošenja odluka u svojoj zajednici – čini se ključnim izazovom. Osim što posjeduje znanja i vještine svog „pravog zanimanja“, knjižničar bi mogao posjedovati znanja i vještine koja se uvjetno mogu definirati kao politička. Poznavanje pravno-političkog sustava na svim razinama (normativno i institucionalno) jest važan preduvjet za učinkovit rad te komunikaciju knjižničara s građanima u ovoj domeni. Građanska informiranost je, naime, esencijalni preduvjet za njihovu učinkovitu participaciju u upravljanju zajednicom u kojoj žive te za donošenje njihovih odgovornih odluka u osobnom životu.

Narodna knjižnica može svojim korisnicima pružiti potporu te aktivno pomoći u ovim, najčešće jednostavnim, procesima dobivanja ovakvih informacija. U konačnici, knjižničar postaje nekom vrstom edukatora u političkoj pismenosti građana – što samu narodnu knjižnicu čini uspješnom i građanima bliskom ustanovom koju oni zapravo financiraju kroz proračun. Prihvatanjem ovakvih usluga za građane narodna knjižnica bi bez većih poteškoća povećala svoju vidljivost, pojačala svoj institucionalni integritet te mogla postati jednom od ključnih ustanova svoje lokalne zajednice.

Afrika, foto: Hrvoje Ivančić

Iva Bunčić**KGZ – Knjižnica Vladimira Nazora****iva.buncic@kgz.hr**

Uloga knjižnice u socijalnoj integraciji izbjeglica

KNJIŽNICE KAO KULTURNE institucije oduvijek su utjecale na društveni život zajednice u kojoj se nalaze i samim time – djeluju. Od starih naroda pa sve do danas, knjižnice su mjesta na kojima se zasnivaju, razvijaju i obogaćuju društvene veze te povezuju ljudi različitih socijalnih, ekonomskih, kulturnih i obrazovnih razina. Tada, ali i danas, one imaju značajnu ulogu u društvenom životu zajednice te se zajedno s njom razvijaju, nadograđuju i šire. Narodne su knjižnice, kao vrsta, danas najzastupljenije te imaju važnu ulogu u društvenom i kulturnom životu zajednice. Osim svoje primarne djelatnosti (posudbe knjiga) postaju poveznicom između pojedinca i zajednice. To se provodi različitim kulturnim i društvenim programima na kojima mogu prisustvovati svi članovi društva.

Migracije i uloga knjižnice

U posljednje smo vrijeme svjedoci velikih društvenih i kulturnih promjena u svijetu koje navode ljude na iseljavanje i traženje sigurnosti u drugim državama, nerijetko i na drugim kontinentima. Prema podacima Centra za mirovne studije, u ovom se trenutku u Hrvatskoj nalazi oko 900 izbjeglica, a ta brojka uključuje osobe s nekim oblikom međunarodne zaštite (azil ili supsidijarna zaštita) te osobe koje su tražitelji

međunarodne zaštite. 53% svih izbjeglica u svijetu dolazi iz tri zemlje – Sirije, Afganistana i Somalije, dok većina izbjeglica u Hrvatsku dolazi iz zemalja Bliskog istoka te Afrike i istočne Europe u kojima je njihova sigurnost ugrožena najčešće ratom i ratnim razaranjima.

Migracije i fluktuacija ljudi stavljaju pred knjižnice nove izazove u ispunjavanju svoje obveze prema svim postojećim i potencijalnim korisnicima u pružanju svojih usluga, davanju informacija i opismenjavanju na informacijskom planu. Sukladno tome, knjižnice djeluju u multikulturalnim sredinama često nespremljene na ispunjavanje zahtjeva postojećih, a pogotovo potencijalnih korisnika. IFLA-ine *Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice* ističu kako knjižnice trebaju posvetiti posebnu pažnju kulturno različitim skupinama u svojim zajednicama. Izbjeglice i ostale marginalizirane društvene skupine čiji se jezik, pismo i kultura razlikuju od zemlje u kojoj žive, osjećaju nemogućnost dobivanja potrebne informacije ili korištenja knjižnične građe zbog nedovoljnog poznavanja jezika, nepostojanja literature na jezicima kojima se služe te nedostatka informacija. Stoga bi knjižnice, kao centri kulturnog života zajednice, trebale

priskočiti u pomoć te osigurati tim korisnicima mogućnost dobivanja potrebne informacije ili drugih usluga. U *Smjernicama za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice* također se navodi kako knjižnične usluge imaju velik utjecaj na život lokalne zajednice te kako su upravo knjižnice središta za učenje te kulturna i informacijska središta. Kako navodi i Stipčević u svojoj knjizi *Povijest knjige*, narodne će knjižnice, u sredinama gdje je to poželjno, razviti i posebne programe za etničke manjine i imigrante koji imaju problema s integracijom u nove sredine zbog nepoznavanja jezika i običaja. S obzirom da se radi o iznimno osjetljivoj grupaciji, ponekad je teško ostvariti komunikaciju, ne samo zbog jezičnih barijera, već i zbog razine povjerenja, predrasuda, ali i ostalih čimbenika koji mogu na nju utjecati. Stoga je integracija marginaliziranih skupina kroz izravnu komunikaciju sa zajednicom i kulturom, a koja se može odvijati i u knjižnici, od velike važnosti te njezinim pripadnicima omogućuje osjećaj sigurnosti, prihvaćanja i razumijevanja. Upravo se osobnom integracijom uključene osobe ne mistificira.

Integracija podrazumijeva proces koji novopridošlim članovima društva približava i objašnjava aspekte koje to društvo čini takvim te proces koji društvu primitka objašnjava iz kakvog su društva pristigli novi članovi. Ona je obostrani proces koji bi trebao voditi ka međusobnom razumijevanju koje otvara dijalog za kreiranje dobrog i zdravog suživota. Također, obuhvaća ideju da migrante iz drugih kultura, što uključuje i drugačiju vjersku i jezičnu pripadnost, treba povezati u cjelinu uz uzajamno prilagođavanje i prihvaćanje manjine od većinskog stanovništva.

Prijeri dobre prakse

U Zagrebu i Kutini gdje se nalaze „Prihvatišta za tražitelje međunarodne zaštite“ nema narodne knjižnice koja sadrži zbirku na jezicima kojima govori većina izbjeglica niti provedbu programa za tu skupinu ljudi, već takve programe vode određene udruge. Međutim, u samom „Prihvatištu“ u Zagrebu, Hrvatski crveni križ oformio je malu knjižnicu koja sadrži literaturu na jezicima kojima se služi većina izbjeglica, a najbliža narodna knjižnica, Knjižnica Dugave, uključila se u suradnju s organizacijama koje brinu o integraciji izbjeglica u društvo.

Također, u Knjižnici Vladimira Nazora u Zagrebu sredinom ove godine pokrenut je *Drugi pogled* – projekt predstavljanja kulture, umjetnosti i tradicije, s naglaskom na književnost, zemalja s Bliskog istoka, iz Afrike i Azije s ciljem razvijanja književne i ine multikulturalnosti, dijaloga i solidarnosti. Ideja je samog projekta poticanje integracije izbjeglica i stranaca koji žive u Hrvatskoj, upoznavanje kulture zemalja iz kojih dolaze te prihvaćanje različitosti kroz književnost, književne prijevode i druge aspekte tih kultura, a vodi ga Iva Bunčić, knjižničarka na Odjelu za odrasle. Dosad je održano pet tribina na kojima su predstavljene Sirija, Irak te Tjedan Afrike u sklopu kojeg su održane tri tribine vezane za to područje. Na tribini o Siriji gostovali su Hrvoje Ivančić, hrvatski pisac, novinar te autor knjige *Za'atar: priče s Bliskog istoka i filma Sirija – Zemlja na raskrižju*, Samira Butros, Sirijka koja već dugi niz godina živi u Hrvatskoj te Zbor Domaći gosti koji su otpjevali nekoliko sirijskih pjesama. U Tjednu Afrike gostovale su Iva Balenović i Laura Erceg s edukativno-putopisnim predavanjem *Karibu Afrika!* u kojem su govorile o iskustvu volontiranja u Tanzaniji, Keniji i Ugandi, zatim Prince Wale

Hrvoje Ivančić

Soniyiki, osnivač udruge *Društvo Afrikanaca Hrvatske (DAH)* koji je predstavio rodnu Nigeriju, i pjesnik Enes Kišević koji je čitao odabranu afričku poeziju, a autor Ivan Sršen, na trećoj tribini vezanoj za Afriku, govorio je o svojoj knjizi *Harmatan* koja prati izbjegličku priču mlade Nigerijke i o izdanjima nakladničke kuće Sandorf koja u posljednje vrijeme izdaje mnoštvo knjiga s tematikom Bliskog istoka. Tribina o Iraku, na kojoj je gostovao Nawar Ghanim Murad, doktorand na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, uvrštena je u program *5. tjedana IZBJEGLICAMA!* te je tako dodatno proširena informacija o programu koji se odvija u Knjižnici. Na posljednjoj tribini u 2018. godini ponovno je gostovao Hrvoje Ivančić i predstavio nam svoje putovanje u regiju Velikih afričkih jezera, u koju spadaju Kongo, Ruanda, Burundi, Uganda i Južni Sudan.

U budućnosti...

Na dosad održanim tribinama prisustvovao je velik broj ljudi te se interes publike svakom novom tribinom povećavao. Reakcije publike na svakoj su održanoj tribini bile iznimno pozitivne te su i tjednima nakon održanih predavanja članovi Knjižnice iznosili svoje utiske, raspravljali se o literaturi vezanoj za konkretnu zemlju ili kulturu te o terminima sljedećih tribina. Neke su tribine doprinijele i poslovnoj suradnji gostiju i nekih članova publike, a neke su otvorile vrata za slična događanja na drugim mjestima u gradu. Sljedeće tribine planirane su za proljeće, a uz njih planirano je i proširenje programa s putopisnim predavanjima iz manje poznatih zemalja svijeta uz koje će biti predstavljena i knjižna građa koja obrađuje temu odabrane zemlje, njezinom kulturom i tradicijom.

Osim Knjižnice Vladimira Nazora, u Zagrebu sličan program, pod nazivom „Književna senzibilizacija“, organizira Knjižnica

Prince Wale Soniyiki

Dugave koja je u neposrednoj blizini „Prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu“. Osim književnih tribina, organiziraju i izložbe radova tražitelja međunarodne zaštite te programe za djecu koji potiču integraciju i aktivno sudjelovanje u zajednici. U posljednje je vrijeme primijećen i porast broja prijevoda književnih djela s područja Afrike, Bliskog istoka i Azije pa se time povećava i broj programa

Enes Kišević

Iva Bunčić i Nawar Ghanim Murad

vezanih za ta djela – predstavljanja knjiga, tribine, razgovori s izdavačima, urednicima, prevoditeljima, a ponekad i gostovanja samih autora.

Iako je prerano govoriti o vidljivim rezultatima sličnih programa koji se provode u knjižnicama i drugim kulturnim institucijama na globalnoj razini, mali pomaci vidljivi na lokalnoj razini već govore mnogo o vrijednosti i potrebi takvih programa. Osjećaj dobrodošlice, pripadnosti i interesa za zemlje iz kojih dolaze, velik su poticaj za daljnja stremljenja ka integraciji stranaca u društvo. Samo društvo takvim programima ostvaruje mogućnost upoznavanja novih kultura i tradicija što vodi solidarnosti, toleranciji, prihvaćanju i obostranom povjerenju, a samim time i većoj mogućnosti za uspješnu integraciju.

Vedrana Kovač Vrana

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

vedrana@gkka.hr

Irena Muc

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Slovenija

irena.muc@nm.sik.si

Koncept multikulturalnosti kao smjer razvoja narodnih knjižnica

Sažetak

BUDUĆNOST KULTURNIH POLITIKA EU temelji se na multikulturalizmu i interkulturalnom dijalogu koji spadaju u prioritetna područja europske kulturne strategije. Smjer razvoja europske kulturne politike jest dinamika kulturne razmjene, a ne puko supostojanje različitih kultura.

U tom smjeru djeluje i Središnja knjižnica Slovenaca u RH, jedna od deset knjižnica nacionalnih manjina koja se nalazi u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu.

U ovom radu želimo predstaviti program s područja multikulturalnosti koji knjižnice iz Karlovca i Novog Mesta zajednički provode od 2016. godine. Riječ je o programu *Potpora razvoju knjižnične djelatnosti u susjednim zemljama (Podpora razvoju knjižnične dejavnosti na obmejnih območjih)*

namijenjenom Slovencima koji žive u Republici Hrvatskoj. Program se provodi treću godinu za redom, a financijski ga podupire Ministarstvo kulture Republike Slovenije. Ključni ciljevi ovog programa su: mogućnost pristupa knjižničnoj građi i uslugama za Slovence u inozemstvu, razvijanje kulture čitanja i informacijskog opismenjavanja te poticanje stručne suradnje s knjižnicama u prekograničnom području.

Ključne riječi: informacijska pismenost, kulturna razmjena, kultura čitanja, multikulturalizam, prekogranični razvoj.

1. O konceptu multikulturalnosti kao smjeru razvoja europskih kulturnih politika

Kulturne su politike Europske unije u počecima bile vođene s glavnim ciljem razvoja nadnacionalne europske jedinstvene kulture te postizanja što veće ekonomske isplativosti i

tehničke iskoristivosti kulture i umjetnosti. Nakon Ugovora iz Maastrichta Europska se unija pojačano zalagala za zajedničku europsku kulturnu politiku obilježenu pluralističkim ciljevima koji naglašavaju kulturnu raznolikost. Europska kulturna politika ima vrlo specifične karakteristike jer ne trudi se samo zaštititi i očuvati kulture, već i osnažiti i osjećaj zajedništva. To čini tako što potiče širenje multikulturalnog prostora, pri čemu komunikacija među kulturama ima presudnu ulogu.¹

Prema IFLA-inj Sekciji za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice, multikulturalnost je definirana kao suživot različitih kultura, gdje kultura uključuje rasne, religijske ili kulturne skupine te se očituje u običajima, kulturnim pretpostavkama i vrijednostima, načinima razmišljanja i komunikacije. Da bi suživot različitih kultura unutar jedne zajednice bio djelatan, potrebno je poduzeti različite mjere poticanja međukulturnog dijaloga.²

Smjernice naglašavaju da knjižnične usluge za multikulturalne zajednice nisu dodatak tradicionalnim knjižničnim uslugama, nego njihov sastavni dio te da ih prema tome treba koristiti kao svojevrsnu nadgradnju postojećih standarda i smjernica za različite vrste knjižnica od narodnih, školskih, visokoškolskih, itd.

Bijela knjiga Vijeća Europe definira interkulturalni dijalog kao otvorenu i tolerantnu razmjenu gledišta između pojedinaca i skupina različitih podrijetla, a između ostalog postavlja i pitanje o tome kakvo će društvo biti u budućnosti? Je li to društvo u kojem će pojedinci živjeti u odvojenim zajednicama, maglovito povezani međusobnim nepoznavanjem i stereotipima? Ili će to biti dinamično i otvoreno društvo u kojem neće biti diskriminacije te će se u potpunosti poštivati ljudska prava? Kako bi se to i ostvarilo, Vijeće Europe ističe nezaobilaznu ulogu interkulturalnog dijaloga koji omogućuje prevladavanje podjela te priznavanje različitih identiteta. Budućnost kulturnih politika EU temelji se na multikulturalizmu i interkulturalnom dijalogu koji spadaju u prioritetna područja europske kulturne strategije. Smjer razvoja europske kulturne politike je dinamika kulturne razmjene, a ne puko supostojanje različitih kultura.³

U tom smjeru djeluje i Središnja knjižnica Slovenaca, jedna od deset knjižnica nacionalnih manjina, koja djeluje u okviru Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ od 1993. godine.

2. Program potpora razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima

Karlovačka i novomeška knjižnica zajednički realiziraju mnoge programe s područja multikulturalnosti. U ovom radu predstavljamo program *Potpora razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima*. Za ovaj program osigurana su financijska sredstva Ministarstva kulture Republike Slovenije, putem neposrednog poziva za potporu razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima (NP-OBMEJ).

Program je usklađen s čl. 26. Zakona o knjižničarstvu Republike Slovenije koji propisuje da narodne knjižnice koje djeluju u prekograničnim područjima osiguravaju pristup

»ČEZ MEJO«: OBISKI NOVOMEŠKEGA BIBLIOBUSA NA HRVAŠKEM

KULTURNI BILU

Vijeće Europe preporučuje europske knjižnične zajednice, da se u razvoju knjižnične djelatnosti oslanjaju na otvorenu i tolerantnu razmjenu gledišta između pojedinaca i skupina različitih podrijetla, a između ostalog postavlja i pitanje o tome kakvo će društvo biti u budućnosti? Je li to društvo u kojem će pojedinci živjeti u odvojenim zajednicama, maglovito povezani međusobnim nepoznavanjem i stereotipima? Ili će to biti dinamično i otvoreno društvo u kojem neće biti diskriminacije te će se u potpunosti poštivati ljudska prava? Kako bi se to i ostvarilo, Vijeće Europe ističe nezaobilaznu ulogu interkulturalnog dijaloga koji omogućuje prevladavanje podjela te priznavanje različitih identiteta. Budućnost kulturnih politika EU temelji se na multikulturalizmu i interkulturalnom dijalogu koji spadaju u prioritetna područja europske kulturne strategije. Smjer razvoja europske kulturne politike je dinamika kulturne razmjene, a ne puko supostojanje različitih kultura.³

U skladu s preporukama Vijeća Europe, knjižnice u Sloveniji i Hrvatskoj zajednički realiziraju mnoge programe s područja multikulturalnosti. U ovom radu predstavljamo program *Potpora razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima*. Za ovaj program osigurana su financijska sredstva Ministarstva kulture Republike Slovenije, putem neposrednog poziva za potporu razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima (NP-OBMEJ).

Knjižnica u Sloveniji i Hrvatskoj zajednički realiziraju mnoge programe s područja multikulturalnosti. U ovom radu predstavljamo program *Potpora razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima*. Za ovaj program osigurana su financijska sredstva Ministarstva kulture Republike Slovenije, putem neposrednog poziva za potporu razvoju knjižnične djelatnosti na prekograničnim područjima (NP-OBMEJ).

Bibliobus KMJ u Karlovačkoj županiji

knjižničnoj građi Slovencima koji žive u susjednim zemljama, na način da im omogućuju posudbu, a u suradnji sa središnjim knjižnicama Slovenaca u susjednim zemljama, za njihove potrebe vrše nabavu građe u Sloveniji te pomažu u razvoju knjižnica slovenske nacionalne manjine u susjednim zemljama.⁴ Narodne knjižnice programe daju na znanje i Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Ljubljani. Program mora biti sastavni dio godišnjeg plana i programa rada te financijskog plana knjižnice, pripremljen uz suglasnost središnjih knjižnica Slovenaca u susjednim zemljama.

Aktivnosti u okviru ovog programa se u karlovačkoj knjižnici provode od sredine 2016. godine, a realiziraju se kroz više segmenata.

2.1. Osiguravanje dostupnosti knjižnične građe i usluga za Slovence u susjednim zemljama

Uz redovnu nabavu knjiga za Središnju knjižnicu Slovenaca u RH, pripremljen je dodatni program za dostupnost građe na slovenskom jeziku. Radi se o uvođenju novih stajališta bibliobusne službe Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto. Prve godine novi bibliobus novomeške knjižnice posjetio je Gradsku knjižnicu i čitaonicu Ivana Belostenca u Ozlju, Gradsku knjižnicu i čitaonicu Duga Resa te Gradsku knjižnicu „Ivan Goran Kovačić“. Uz besplatno uclanjenje, predstavljene

¹ Borovac Pečarević, Martina. Perspektive razvoja europske kulturne politike : interkulturalni dijalog i multikulturalnost. Zagreb : AGM, 2014.

² Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

³ Borovac Pečarević, Martina. Perspektive razvoja europske kulturne politike : interkulturalni dijalog i multikulturalnost. Zagreb : AGM, 2014.

⁴ Zakon o knjižničarstvu RS <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2001-01-4446?top=2001-01-4446> (10. 8. 2018.)

su mogućnosti pristupa građi na slovenskom jeziku.

U 2017. uvedena su nova stajališta bibliobusne službe KMJ u Karlovačkoj županiji: u suradnji s kolegama karlovačke bibliobusne službe te u dogovoru s ravnateljicom OŠ Žakanje i Područne škole u Kamanju, uvedene su nove mjesečne posjete bibliobusa Knjižnice Mirana Jarca u te općine. Prvi posjet bio je u siječnju 2017. kada je predstavljen bibliobus, mogućnosti posudbe i upisa u KMJ, podijeljene upisnice i promo materijali. U 2018. nastavljeni su redoviti posjeti bibliobusa na navedena stajališta. Osnovnu školu Žakanje i Područnu školu Kamanje pohađa ukupno 200 učenika. Velik broj djece posjećuje bibliobus prilikom svakog dolaska, a njih 16 redovito posuđuje knjige na slovenskom jeziku. Ova aktivnost naišla je na izvrstan odaziv korisnika koji žive uz slovensko-hrvatsku granicu, budući da je velik broj brakova iz miješanih hrvatsko-slovenskih obitelji, a redovita je i sve veća mobilnost radne snage te obrazovanje učenika i studenata s obje strane granice.

2.2. Kultura čitanja, obrazovanje i informacijsko opismenjavanje za Slovence u susjednim zemljama

Ovaj dio programa uključuje aktivnosti knjižnica kojima se potiče kultura čitanja, podiže se razina pismenosti, povećava se korištenje knjižničnih usluga među pripadnicima slovenske nacionalne manjine te se teži očuvanju slovenskog jezika i kulture. Potiču se dosadašnji i potencijalni korisnici da posuđuju građu te samostalno podižu svoju razinu znanja. Naglašava se važnost obiteljskog čitanja te stvaranje interesa za čitanje kod djece i mladih.

U karlovačkoj knjižnici formiran je *Slovenski kotiček/Slovenski kutak*, koji korisnicima putem računala, tableta i pametnih telefona omogućava pristup korištenju e-knjiga na portalu Biblos.si te korištenje drugih izvora informacija o slovenskoj kulturi i književnosti (*Kamra*, *Dobreknjige.si*, *Dlib*, itd.). Knjižničari novomeške knjižnice na raspolaganju su za edukativne radionice, a korisnici putem besplatnog upisa u Knjižnicu Mirana Jarca imaju besplatan pristup svim izvorima. Na radionicama redovito sudjeluju polaznici tečajeva slovenskog jezika koji stječu dodatna znanja o jeziku i kulturi Slovenije.

Za najmlađe korisnike organizirane su mnoge aktivnosti koje potiču djecu na aktivno korištenje slovenskog jezika: *Kamišibaj kazalište* uz pripovijedanje kratkih priča prema slikama u drvenom okviru, s istovremenom interakcijom s djecom; učenje slovenskog jezika uz pomoć interaktivnih igara; Lego priče – ulaz u interaktivni svijet priča uz *Lego education setove*.

Projekt *Knjižne POPSlastice* autorski je projekt Knjižnice Mirana Jarca, kojim se mladima žele ponuditi kvalitetni kulturni sadržaji, koji uključuju gostovanja vrhunskih stručnjaka s područja književnosti, televizije, glazbe, likovne umjetnosti, fotografije, itd., te i mogućnost raspravljanja, susreta i druženja mladih s uspješnim osobama. Cilj ovog projekta je na zabavan, aktualan i kvalitetan način promovirati i širiti kulturu čitanja te kulturno uzdignuti i educirati mlade osobe.

Tradicionalne slovenske večeri poezije i priča iz ciklusa *Celinke* – *priče bez granica*, namijenjene su mladim i odraslim korisnicima te idealne za sve one koji izabranu priču žele ispričati i interpretirati na individualan i svojstven način.

Radionice za djecu „Lego zgodbe“, uz *Lego education setove*

Koncept *Celinke* temelji se na tome da priče može pričati svatko, u opuštenoj atmosferi i interakciji s ostalim pripovjedačima. Posjetitelji *Celinke* tako mogu poslušati narodne i autorske slovenske priče te pjesme slovenskih književnika. Program vodi i moderira Carmen L. Oven, poznata slovenska TV i radijska voditeljica. Na ovim večerima okuplja se velik broj Slovenaca koji žive u Hrvatskoj, a ovakvi događaji im puno znače zbog održavanja veza i kontakata s matičnom zemljom te mogućnosti komuniciranja na materinjem jeziku.

U suradnji s Gradskom knjižnicom iz Metlike i Aquatikom – slatkovodnim akvarijem u Karlovcu, u prostorima akvarija 2017. postavljena je *Modra polica*, dio prostora na kojem se nalaze knjige na slovenskom jeziku koje svatko može uzeti u ruke, prelistati, pročitati, odnijeti kući i vratiti ih na policu, ili, pak, knjigu može zadržati. Na *Modru policu* također svatko može donijeti svoje knjige na slovenskom jeziku koje mu više nisu potrebne. Autor *Modre police* je Toni Gašperič, na čiju je inicijativu u Sloveniji možemo naći na preko dvadeset lokacija, a ovo je prva koja se nalazi u Hrvatskoj. Cilj ovakvih slobodnih knjižnica jest podizanje razine pismenosti i širenje kulture čitanja na slovenskom jeziku.

2.3. Stručna suradnja s knjižnicama u susjednim zemljama

Ovaj dio programa podrazumijeva komunikaciju s drugim knjižnicama, stručno osposobljavanje knjižničara za rad u multikulturnom okruženju, zajedničku organizaciju događanja, izložbi, stručnih skupova, učenje i stalno stručno usavršavanje, suradnju s manjinskim ustanovama, međuknjižničnu posudbu, itd. Cilj je promovirati i očuvati slovensku kulturu i književnost, doprinijeti bogaćenju kultura oba naroda, uključiti i mlade osobe koje gube svoj slovenski identitet, predstaviti nacionalne manjine i njihov pozitivan i važan doprinos za društvo. U 2017. u Knjižnici Mirana Jarca u Novom Mestu održan je okrugli stol pod nazivom *Rad knjižničara u multikulturnom okruženju*. Izlaganja su održali knjižničari iz Kopra, Murske Sobote, Nove Gorice, Karlovca. Pozvani su i članovi slovenskih društava te suradnici koji na različite načine sudjeluju u programima za Slovence u inozemstvu. U 2018. u

Kopru organiziran je međunarodni stručni skup *Knjižnice bez granica*, na kojem su predstavljeni dosad uspješno realizirani programi *Potpore razvoju knjižnične djelatnosti u susjednim zemljama*.

Od početka trajanja programa svake se godine obilježava Međunarodni dan kulturne raznolikosti u kojem sudjeluje više organizatora, a zajedničkim programima želi se doprijeti do što većeg broja knjižnica, institucija i udruga koje djeluju na području Karlovca i okolice te šire u Hrvatskoj. Nude se zanimljive aktivnosti za sve starosne skupine Slovenaca koji žive u RH i nalaze načini kako prenijeti kulturne vrednote, knjigu i promovirati čitanje.

3. Zaključno

Multikulturalizam se općenito povezuje s prihvaćanjem i poštivanjem tuđih kultura, običaja i vrijednosti. No, složenost problematike multikulturalizma dokazuje velik broj rasprava, kritika i politika o toj temi. Dok multikulturalizam ima šire značenje, interkulturalizam, tj. međukulturni dijalog, cilj je modernih društava u kojima se omogućava asimilacija različitih kultura.

Program koji se provodi na prekograničnom području Karlovačke županije, koja jednim dijelom obuhvaća stanovnike iz dvojezičnih obitelji, pripadnike slovenske nacionalne manjine te stanovnike koji iz ekonomskih razloga svakodnevno prelaze prekogranično područje, doprinosi jačanju međukulturnog dijaloga.

Svi navedeni segmenti ovog programa u potpunosti ispunjavaju ciljeve i namjenu okupljanjem velikog broja posjetitelja, korisnika i suradnika uključenih u izvedene aktivnosti. Od samih početaka provođenja aktivnosti, javnost je izrazito pozitivno ocijenila nastojanja knjižničara za širenjem slovenske kulture i jezika u prekograničnom području Karlovačke županije, uključivši ne samo stanovnike grada Karlovca, već i manjih ruralnih sredina čiji stanovnici žive u dvojezičnom okruženju. Sve aktivnosti obogatile su redovan rad i djelatnost Središnje knjižnice Slovenaca, uvođenjem novih, inovativnih događanja, koja potpomažu očuvanju slovenske kulture i jezika, te pružaju pravi primjer multikulturalnosti u praksi. Na koordinacijskim sastancima slovenskih knjižnica koje provode programe Obmejnosti usuglašen je daljnji aktivan rad na promoviranju slovenske kulture, na razvijanju važnosti čuvanja nacionalnih identiteta te dugoročno, na razvijanju i širenju knjižnične djelatnosti.

Popslastice u Knjižnici za mlade

Literatura:

Borovac Pečarević, Martina. *Perspektive razvoja europske kulturne politike : interkulturni dijalog i multikulturalnost*. Zagreb : AGM, 2014.

Smjernice za knjižnične usluge za multikulturalne zajednice : s IFLA-inim Manifestom za multikulturalnu knjižnicu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010.

Zakon o knjižničarstvu Republike Slovenije <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2001-01-4446?sop=2001-01-4446> (10. 8. 2018.)

Kontakt:

Vedrana Kovač Vrana,
Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac,
Središnja knjižnica Slovenaca u RH,
Ljudevita Šestića 1, Karlovac,
tel: 047/412-377;
e-pošta: vedrana@gkka.hr

Irena Muc,
Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto,
Rozmanova ulica 28,
8000 Novo Mesto, Slovenija,
tel: 00386 7 393-4667;
e-pošta: irena.muc@nm.sik.si

Ana Sudarević

OŠ Dubovac, Karlovac

knjiznica.dubovac@gmail.com

Živjeti demokratiju

Prikaz mrežne stranice

Living Democracy

MREŽNA STRANICA NAMIJENJENA je učiteljima i nastavnicima, ali i roditeljima, odnosno svima koji žele poučavati demokratiju i ljudska prava. Kako se navodi u uvodu, sadrži pomoćni materijal za učenje koji se može pregledavati, ali i preuzimati.

Među njima je [6 udžbenika](#) (priručnika) prevedenih na hrvatski jezik namijenjenih obrazovanju o demokraciji i ljudskim pravima:

1. Obrazovanjem do demokracije
2. Odrastanje u demokraciji
3. Živjeti u demokraciji
4. Sudjelovanje u demokraciji
5. Istraživanje dječjih prava
6. Poučavajući demokraciju.

Nadalje, stranica nudi mogućnost pretraživanja po devet ključnih pojmova – Vlast i politika, Identitet, Pravila i zakoni, Mediji, Sukob, Prava i slobode, Raznolikost i pluralizam,

Odgovornost, Jednakost/Ravnopravnost – a odabirom jednoga navode se dijelovi i jedinice posvećene tom pojmu u pojedinom udžbeniku uz napomenu kojem je uzrastu primjerena. Klikom na željenu jedinicu korisnik će dobiti detaljne upute i materijale kako realizirati nastavni sat, radionicu ili aktivnost.

Također, na stranici se još mogu pronaći i preuzeti nastavni materijali ([slagalica](#)), paket za odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava, [video](#) materijali za učenike osnovnih i srednjih škola na temu „Demokracija i ljudska prava u školama“ koje je, nakon natječaja, odabralo Vijeće Europe te [40 kartica](#) s pravima djece (ali na engleskom jeziku) uz odgovarajuće ilustracije.

Cilj projekta Živjeti demokratiju promicanje je demokracije i obrazovanja za demokratiju, a osmislili su ga i realizirali [Sveučilište u Zürichu](#) u suradnji s [Vijećem Europe](#).

O KNJIŽNICAMA I NOVOM ZAKONU

O KNJIŽNICAMA I KNJIŽNIČNOJ DJELATNOSTI:

SASVIM OSOBNO

Odgovaraju Ivan Koprić, Danko Plevnik i Viktorija Car

Prof. dr. sc. Ivan Koprić

Redoviti sveučilišni profesor u trajnom zvanju Ivan Koprić predstavnik je Katedre za upravnu znanost Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na kojemu je diplomirao, magistrirao i doktorirao. Predsjednik je Instituta za javnu upravu, Znanstvenog vijeća Akademije pravnih znanosti Hrvatske, član Izvršnog odbora Znanstvenog vijeća za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, glavni urednik znanstvenog časopisa „Hrvatska i komparativna javna uprava“ te urednik biblioteke „Suvremena javna uprava“. Ovaj nagrađivani znanstvenik, autor je i nedavno objavljene knjige „Uspavano srce demokracije“ koju je predstavio i Karlovcu.

Jeste li pratili raspravu u Saboru i u hrvatskim medijima o prijedlogu Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i kakvo je Vaše mišljenje o važnosti očuvanja i zaštite knjižnica kao javnog servisa dostupnog svima?

Kad god se donosi novi zakon koji ulazi u materiju koja je ranije bila solidno uređena, otvara se pitanje motiva, zašto se dira u sustav koji relativno dobro i stabilno funkcionira. Dobro sam upoznat s radom knjižnica, od lokalnih do Nacionalne i sveučilišne, a imao sam prilike vidjeti i knjižnice u inozemstvu. Prijedlog novog Zakona o knjižnicama prošao je savjetovanje sa zainteresiranom javnošću i tu je dobio dosta kritika, a ponajprije od knjižničarske profesije. To dosta govori, ali jasno je da se može raditi i o nepovjerenju prema predlagatelju koje se tiče već spomenutih motiva nove regulacije.

Meni je možda u ovom trenu posebno zanimljivo da se forsira zavičajne knjižnice županija, u sveopćoj histeriji nalaženja sadržaja tih birokratiziranih jedinica koji one zapravo nemaju. Teško je uopće razumjeti svrhu zavičajne knjižnice primjerice Zagrebačke županije koja se ovila kao jedna velika i jako izdužena kifla oko grada Zagreba – što povezuje, primjerice, Farkaševac i Svetu Nedjelju pa da jedni i drugi dostavljaju obavezni primjerak u zavičajnu knjižnicu koja će možda biti u Velikoj Gorici? Kakav je to uopće zavičaj – Zagrebačka županija? Nije li to samo otvaranje vrata dodatnom zapošljavanju u te nove institucije? Nisam vidio da bi bilo tko protestirao protiv te dodatne birokratizacije i umjetnog pumpanja poslova županija koje će sada osnovati još jednu organizaciju. Možda da podsjetim da su naše županije, općine i gradovi već dosad ustanovili oko 3800 raznih pravnih osoba – vjerojatno će sad netko reći, pa što je onda još dvadeset novih!? Ne, trebalo bi ih biti bitno manje, da se onemogućí praksa klijentelizma, uhljebljivanja i neracionalnosti u javnom sektoru.

Drugo, očigledno se otvara vrata komercijalizaciji jer se knjižnice mogu osnivati kao trgovačka društva pa će onda ta moći i morati raditi po komercijalnim pravilima. Knjižničarstvo više nije javna služba, nego se novim zakonom samo „osigurava obavljanje knjižnične djelatnosti kao javne službe“, što znači da se ona može odvijati i kao sasvim privatna djelatnost, ali se u jednom dijelu osigurava da dio tih knjižnica bude u javnom sektoru. Standard normiranja u drugim zakonima je odredba da se „ta-i-ta djelatnost obavlja kao javna služba“ ili da su „te-i-te institucije javne ustanove koje obavljaju tu-i-tu djelatnost kao javnu službu“. Tako su, primjerice, dječji vrtići javne ustanove koje obavljaju javnu službu čak i kad ih osnivaju privatne osobe.

Bilo je također rečeno u javnoj raspravi, a to je i ministrica potvrdila, da visoka učilišta neće trebati imati svoje knjižnice. Jako zgodno za sve privatne poduzetnike koji se već bruse kako će i znanost i visoko obrazovanje napokon što lakše osvojiti. Jer jasno je da je knjižnica skupa. Usporedite, primjerice, knjižnicu Pravnog fakulteta u Zagrebu koja je među nekoliko najvećih takvih knjižnica, a onda i najskupljih, ne samo u Hrvatskoj nego i na području srednje i jugoistočne Europe. Privatnik koji će osnovati privatni fakultet moći će taj trošak jednostavno izbjeći tako da ima ugovor s nekom drugom knjižnicom. Divno za njega, užasno za istraživače, studente i nas koji ostajemo u javnom sektoru.

Što za Vas osobno znači knjižnica? Jeste li zadovoljni dostupnim knjižničarskim uslugama? Što bi trebalo unaprijediti?

Za mene je knjižnica život. Ne znam kako bih bez knjižnice. U mojem gradu sam još do kraja srednje škole pročitao ogromni dio fundusa, bio sam stalno tamo. Ona me opismenila, dala mi uvid u svijet koji mi je tada bio nedostupan fizički, obrazovala me, služila mi kao osnova za svaku dodatnu aktivnost u školi. Pisanje radova, a dobio sam dva puta za vrijeme studija rektorovu nagradu za pisane radove, ne bi bilo moguće bez pristupa knjigama i časopisima koji je bio jeftin i kvalitetan. Ni kasniji rad na magisteriju i doktoratu pa i nizu drugih istraživanja ne bi mi bio moguć s mojim tada vrlo skromnim primanjima da nije bilo knjižnica iz kojih sam posuđivao i u kojima sam čitao. Da podsjetim, tad još nije bilo današnjih mogućnosti čitanja preko interneta i slično. I upravo tu, u promijenjenoj tehnologiji, vidim jedinu potrebu da se nešto inovira u sustavu knjižničarstva, premda sam za to da se i dalje osigura fizički pristup knjigama. Nije ni isti dojam, a ni kvaliteta čitanja knjiga i časopisa uživo, u fizičkom smislu, i u digitalnom. Neki još uvijek nemaju lak i jeftin pristup internetu. No, s druge strane, mnogi su se navikli na čitanje preko interneta, to je jedan novi digitalni fundus koji je lako dostupan preko čitavog svijeta i tu treba uzeti u obzir i regulirati te nove mogućnosti. Opći je problem danas osiguranje slobodnog pristupa znanstvenim knjigama, rezultatima istraživanja i časopisima koji ih objavljuju, i to mi se čini kao područje oko kojeg bi naša Vlada trebala dati kvalitetni obol. A ona se bavi jačanjem županija i promoviranjem nekvalitetnih privatnih visokih učilišta! Apsurdno. Put je to u sumrak dobrog javnog upravljanja, u sumrak dobrog obrazovanja.

Dr. sc. Danko Plevnik

Karlovački publicist, novinar, književni kritičar, esejist i geopolitički analitičar Danko Plevnik maturirao je na karlovačkoj Gimnaziji 1960. godine, a 1976. diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Doktorirao je informacijske znanosti 1986. godine i tako postao prvi doktor informacijskih znanosti u Hrvatskoj. U Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac radio je od 1976. do 1984. godine. Značajan je njegov doprinos u istraživanju i promicanju legologije (znanosti o čitanju) u Hrvatskoj.

Jeste li pratili raspravu u Saboru i u hrvatskim medijima o prijedlogu Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i Vaše mišljenje o važnosti očuvanja i zaštite knjižnica kao javnog servisa dostupnog svima?

Pratio sam samo kontroverzije oko zakona i naglaske kojima se htjelo preferirati privatne knjižnice, kako bi se reducirao i smanjivao javni sektor. Kapitalizmu su bile potrebne knjižnice kao sredstvo obrazovanja radne snage i kulturne potrošnje. Međutim, s detaširanjem proizvodnje u Aziju i desetkovanjem radne snage Zapada, počeo je opadati interes za financiranje knjižnica. U Frankfurtu, Londonu i drugdje počele su se gasiti gradske knjižnice. Investicije u knjižnice opadaju zbog alibija elektronskog doba i elektronskih tekstova.

Međutim, knjižnice nisu neodgovorne društvene mreže, već odgovorne, obrazovne i kulturne ustanove koje su jamac intelektualne neovisnosti i slobode.

Što za Vas osobno znači knjižnica? Jeste li zadovoljni dostupnim knjižničnim uslugama? Što bi trebalo unaprijediti?

Ono što jest knjižnica – kolekcija bitnih i povijesno vrijednih knjiga, mjesto susreta, promicanja novih ideja i znanja. Jesam jer znam što od knjižnica i knjižničara mogu tražiti. Staviti fond u službu vlastitih elektroničkih pretraživača tako da se može ići ispod vrha ledenog brijega površinske katalogizacije i klasifikacije knjiga.

Prof. dr. sc. Viktorija Car

*Viktorija Car diplomirala je novinarstvo 2000. godine na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu na kojem je i magistrirala. Doktorsku disertaciju iz područja komunikologije *Mythical Structures and Narratives in Croatian TV News* obranila je na Sveučilištu u Ljubljani. Za vrijeme doktorskog studija školovala se na Sveučilištu u Lundu, u Švedskoj. Kao novinarka i scenaristica radila je u Obrazovnom programu Hrvatske televizije (1998. – 2002.), radila je u odnosima s javnošću izdavačke kuće Školska knjiga (2000. – 2001.), bila je ravnateljica Hrvatskog društva likovnih umjetnika (2003. – 2004.). Od 2001. godine zaposlena je na Fakultetu političkih znanosti. U zvanje izvanredne profesorice izabrana je 2016.*

Jeste li pratili raspravu u Saboru i u hrvatskim medijima o prijedlogu Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti i Vaše mišljenje o važnosti očuvanja i zaštite knjižnica kao javnog servisa dostupnog svima?

O prijedlogu novog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti nisam informirana.

Zato je važno sačuvati knjige i knjižnice? Zbog mentalnog zdravlja.

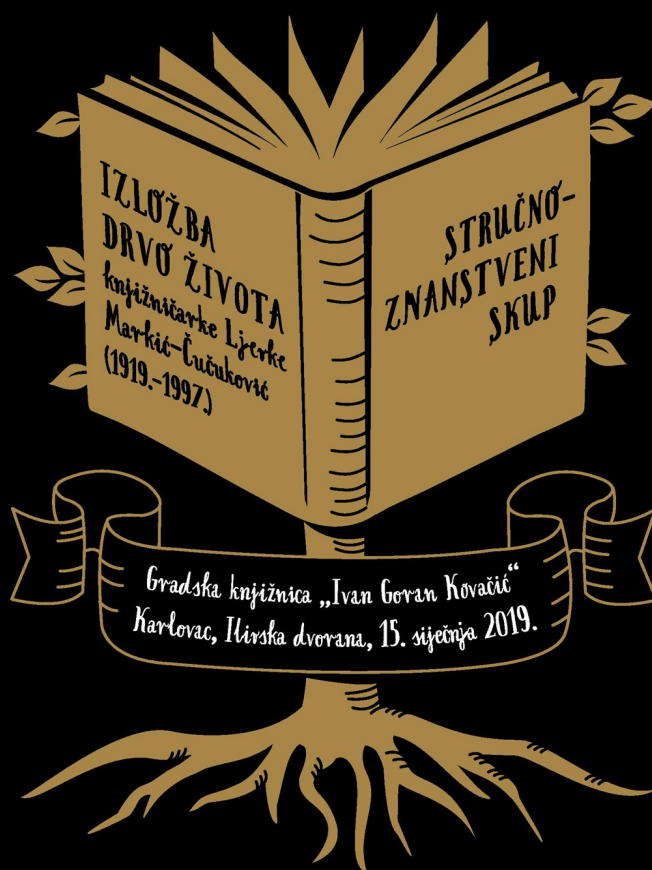
Što za Vas osobno znači knjižnica? Jeste li zadovoljni dostupnim knjižničnim uslugama? Što bi trebalo unaprijediti?

Knjižnica je izvor znanja i književnosti i važno je da postoji kao takva koja čuva knjigu – medij na papiru jer riječ je o mediju koji nas tjera na linearni pristup sadržaju (za razliku od svih elektroničkih i digitalnih medija koji disperziraju naš fokus i time čine štetu našim moždanim stanicama).

Svoju slobodnu studijsku (*sabbatical*) dijelom sam iskoristila i za čitanje knjiga iz neuroznanosti – pisani tekst na papiru je vrh! Vježba za mozak!

Obilježavanje
100. OBLJETNICE ROĐENJA
DR. LJERKE MARKIĆ-ČUČUKOVIĆ

ORGANIZATOR: Društvo knjižničara Karlovačke županije

PARTNERI: Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac, Gradski muzej Karlovac,
Zaklada Dr. Ljerke Markić-Čučuković, Komisija za teoriju i znanstveni rad HKD-a

Podtema:

Stota obljetnica rođenja

dr. Ljerke Markić-Čučuković (1919. – 2019.)

prof. dr. sc. Aleksandra Horvat
aleksandra.horvat@zg.t-com.hr

Godine kad se stvaralo suvremeno knjižničarstvo

Dr. Ljerka Markić-Čučuković

kao učiteljica i inspiratorica

Sažetak:

U RADU SE iznose osobna sjećanja na dr. Ljerku Markić-Čučuković kao jednu od vodećih osoba hrvatskoga knjižničarstva, osobu koja je mogla i znala potaknuti, ohrabriti i pomoći mladim knjižničarima. Dr. Lj. Markić-Čučuković vodila je Katedru za bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u prvim godinama njezina postojanja i bitno je obilježila svojom osobnošću. U za struku tada nepovoljnim društvenim okolnostima sačuvala je profesionalni integritet i usmjerila mlađe kolege da uspostave veze s knjižničarima iz drugih zemalja i prate nova kretanja u struci. Rad se usredotočuje na dva aspekta knjižničarstva posebno važna za rad dr. Lj. Markić-Čučuković, a to su prihvaćanje nove tehnologije u knjižnicama i odnos knjižničarstva kao struke prema znanosti i znanstvenim istraživanjima.

Sasvim osobno

Vjerujem da je svakoj netom diplomiranoj studentici na njezinom prvom radnom mjestu potrebna podrška i poticaj, netko tko će joj objasniti da njezin rad ima smisla i ukazati na mogućnosti koje struka može pružiti. Početkom 70-ih godina kao diplomantica jezika i književnosti, zaposlila sam se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, tada Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci, na mjestu bibliotekara pripravnika. Moram reći i to da je književnost, moja osnovna disciplina u vrijeme o kojemu govorim, smatrana disciplinom koja objašnjava svijet, ne manje važnom i uspješnom od filozofije. Kao diplomantica književnosti mogla sam u trenu objasniti zašto u sobi žene govore o Michelangelu, tko su Gideovi

kovači lažnog novca ili na što nalikuju Poundova lica putnika na stanici metroa. No kao bibliotekar pripravnik u Knjižnici bila sam u Odjelu nabave zadužena za udaranje žigova na verso stranice zadnjih listova pristiglih knjiga, a povremeno i za provjeru ispravnosti primjeraka stranih novina. Očajnički sam tražila neko uporište, nekoga tko bi mi objasnio što radim u toj sobi 3 u Odjelu nabave na prvom katu secesijske zgrade na Marulićevu trgu koja je vapila za bojenjem. Jednog je dana u sobu ušla jedna tamna, lijepa i elegantna žena koja je s voditeljicom nabave započela dugi razgovor. Kad je otišla, saznali smo da vodi Knjižnicu Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ koja se smatra uzornom. Bio je to moj prvi susret s dr. Ljerkom Markić-Čučuković, a proći će još mjeseci, prije nego što razmijenimo prve riječi.

Dogodilo se onda da je Klinika za zarazne bolesti na Mirogojskoj cesti odlučila urediti svoju malu stručnu knjižnicu i zaposliti knjižničara. Kako su dotad liječnici iz Klinike po literaturu odlazili u obližnju knjižnicu Škole narodnog zdravlja, zamolili su dr. Lj. Markić-Čučuković, da im preporuči osobu koja bi vodila njihovu knjižnicu. Ona me, pak, upitala bih li se primila tog posla. Stupanju na novo radno mjesto prethodile su konzultacije. Bila sam uzbuđena: mogu li ja obavljati taj posao, znam li dovoljno da mogu samostalno voditi knjižnicu? Život je odjednom postao nesiguran i uzbudljiv. Dr. Markić-Čučuković primala me u svojoj knjižnici, sjedeći za pisaćim stolom pored prozora, i strpljivo odgovarala na moja pitanja, upućivala na knjige poput *Barnardove klasifikacije za medicinske knjižnice*, objašnjavala svrhu *Current Contentsa*. Počela me voditi kroz bibliotekarstvo ljubazno i smisleno,

njezine riječi otkrivale su opseg i širinu tog područja, povjerila mi je tada da se pokreće studij bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu i savjetovala da ga upišem. Ušla sam tako gotovo nesvjesno u njezinu orbitu i počela je slijediti. Dr. Markić-Čučuković bila je sjajna mentorica, ali i vrlo samozatajna osoba; nismo razgovarale o osobnim stvarima ili, bolje rečeno, vrlo malo smo razgovarale o osobnim stvarima. Tek ću nakon njezine smrti od njezine obitelji saznati mnogo više pojedinosti o njoj kao o osobi i knjižničarki. Kad je trebala napustiti svoju knjižnicu i doći voditi novoosnovanu Katedru za bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu, kolebala se, ali prihvatila je taj novi izazov. Znala je, naime, da je u tom trenutku među rijetkim knjižničarima koji imaju uvjete za izbor u znanstveno zvanje koje se tražilo na Fakultetu i htjela je doprinijeti prijelazu struke u akademsku disciplinu. Već je i prije dolaska na Filozofski fakultet predavala na poslijediplomskom studiju bibliotekarstva na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, a na Medicinskom fakultetu kolegij Metodika znanstvenog rada. Slušala sam njezina predavanja o knjižničnom poslovanju na studiju bibliotekarstva: govorila je bogatim, zgusnutim rečenicama, kao da nam želi prenijeti što više znanja u što manje vremena. No, tko je htio slušati, mogao je doista mnogo saznati. Čak i kad se radilo o normativnim iskazima, a njih je obilje u knjižničarstvu, uvijek je smatrala potrebnim objasniti zašto je odabrano baš određeno rješenje, a ne neko drugo.

Dr. Ljerka Markić-Čučuković živjela je u vremenu kad se oblikovalo današnje knjižničarstvo, kad su se, zahvaljujući novim tehnikama, knjižnice počele preobražavati iz tihih prostora za čitanje knjiga i novina u djelotvornija i bolje opremljena središta za pružanje knjižničnih usluga, a knjižničari počeli razmišljati o svom zanimanju kao o struci. Zato bih se danas htjela usredotočiti na dva aspekta knjižničarstva koja su dr. Markić-Čučuković posebno zanimala, o čemu svjedoče i teme njezinih radova, a to su: korištenje nove tehnologije u knjižnicama te viđenje bibliotekarstva kao struke i kao znanosti. Dakako, uz ovaj je drugi aspekt onda vezano i knjižničarsko školovanje.

Knjižnice i tehnologija

Tehnologijom je dr. Ljerka Markić-Čučuković fascinirana od trenutka kad počinje obilaziti inozemne knjižnice (početkom šezdesetih godina prošloga stoljeća) i kad uviđa kako različiti strojevi i aparati mogu pomoći knjižničaru da učinkovitije i kvalitetnije pruži uslugu. U šezdesetima za knjižnice postaju važni različiti mediji koji omogućuju pohranu velikog broja podataka, mikrooblici poput mikrofiševa ili mikrofilmova, za čije su korištenje potrebni posebni aparati, tzv. mikročitači. Kupnja te opreme za knjižnice znači novi izdatak. Nadalje, u knjižnice ulaze fotokopirni strojevi; fotokopiranje članaka iz časopisa omogućuje da se časopis ne posuđuje izvan knjižnice i zbog čega su u njemu objavljeni radovi dostupni mnogo većem broju korisnika, po potrebi i istodobno. Tu su već i prva računala, dakako, ne osobna računala, koja poznajemo danas, već veliki ormari u posebnim prostorijama, koji se hrane bušenim karticama. Ti ogromni strojevi

preuzimaju na sebe opsežne repetitivne radnje koje inače čovjeku oduzimaju puno vremena. Međutim, tako opremljene knjižnice naši knjižničari mogu vidjeti tek u inozemstvu. O tome svjedoče riječi dr. Bože Težaka koje navodim iz njegovog prijedloga za uspostavljanje Referalnog centra iz prosinca 1966.: „...u nas zapažamo skoro potpunu prazninu s obzirom na suvremene instrumente za obradu i transmisiju informacija (mehanografske, reprografske, elektroničko-računarske i telekomunikacione tehnike i službe)“.¹

Dr. Markić-Čučuković bit će među prvim knjižničarima u Hrvatskoj koji će za svoju knjižnicu nabaviti mikročitač i fokopirni aparat, dok će za knjižnicu studija bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu, odmah po dolasku, nastojati nabaviti mikročitač da ga može pokazati studentima. Pritom nije bila slijepo zalučena tehnologijom, već je racionalno shvaćala da tehnički dobro opremljene knjižnice mogu raditi znatno efikasnije i racionalnije. Njezin je odnos prema tehnologiji bio duboko pragmatičan.

Prva je računala vidjela za posjeta SAD-u u šezdesetima i po povratku piše o njihovoj uporabi u knjižnicama. Početkom sedamdesetih godina povjereno joj je da u koautorstvu napiše natuknicu *Informatika* za Medicinsku enciklopediju. U toj su natuknici definicije informatike, dokumentalistike i informacijskih znanosti već ocrtane. Dakako, na tom prijelazu iz šezdesetih u sedamdesete godine još uvijek u nazivlju, pa i u definicijama pojmova, vlada poprilična zbrka: informatika, informatologija, informacijska znanost, računalna znanost, dokumentalistika, sve su to izrazi za pojmove koje treba razgraničiti, opisati, imenovati i onda ih još dovesti u vezu s bibliotekarstvom. Činjenica da prvi, i zasad jedini, solidni stručni bibliotekarski rječnik u izdanju Školske knjige datira iz sredine šezdesetih godina ukazuje na to da su knjižničari shvatili nastalu pojmovnu zbrku i pokušavali je riješiti.

Bibliotekarstvo kao akademska disciplina

Godine u kojima djeluje dr. Ljerka Markić-Čučuković jesu i godine u kojima se bibliotekarstvo iz prepoznatljivog zanimanja pretvara u profesiju i akademsku disciplinu; struka je osnivanjem fakultetskog studija *de facto* priznata kao akademska disciplina,² ali tek mora odrediti svoj odnos prema znanosti. U jednom od svojih najzanimljivijih radova *Bibliotekarstvo i znanstveni rad* dr. Markić-Čučuković najprije naglašava aktualnost tog odnosa pa kaže da knjižnice dobivaju na značenju kao društvene ustanove i treba razjasniti njihov odnos prema znanosti uopće, ali i prema novim znanstvenim područjima kao što su informacijske znanosti i komunikologija. Ukazuje na to da bibliotekarstvo koje se studira na visokoškolskim ustanovama treba znati na kojoj se znanosti utemeljuje i koje mu je područje istraživanja. Kaže da u odgovoru na to pitanje ne može pomoći iskustvo SAD-a, iako tamo postoji duga tradicija bibliotekarskih studija. Naime, zbog njihove pragmatičnosti status znanosti u američkoj se praksi pridaje svakoj ljudskoj djelatnosti koja se može proučavati i o kojoj postoji akumulirani korpus literature. Onaj tko se, kao ja, sjeća

¹ HR HDA 1787: Težak, Božo. Osobna korespondencija; podserija 1.2 signatura 2

² Iako će na njezino službeno priznanje i uvrštenje u formalnu sveučilišnu taksonomiju znanstvenih oblasti i područja trebati čekati još nekoliko godina.

vremena uvođenja informacijskih znanosti u taksonomiju znanstvenih područja na zagrebačko sveučilište, vjerojatno se sjeća i užasa koji je pratio to polagano i mukotrpno dokazivanje valjanosti novog znanstvenog područja, kojemu se postavljao niz teških uvjeta koje je trebalo ispuniti, a bez kojih nastavnici nisu mogli napredovati, povjerenstva nisu mogla biti imenovana, projekti nisu mogli biti odobreni, bez kojih se uglavnom živjelo „izvan zakona“. Kasnije sam u mnogim prilikama ponavljala da je američko viđenje posve praktično i prihvatljivo, no poznato je obilježje naših donositelja odluka da ne prihvaćaju jednostavne istine jer bi one uskratile mogućnost političkog odlučivanja. Zatim, dr. Markić-Čučuković kaže da se bibliotekarstvo od osamdesetih godina prošloga stoljeća smatra društvenom znanosti jer su knjižnice društvene ustanove, a njima primjerena metodologija jest ona koja istražuje društvene procese. Ipak, slaže se s tadašnjim istaknutim teoretičarem J. Shereom da bibliotekarstvo ostaje blisko povezano s humanističkim znanostima jer mu je u središtu čovjek kao racionalno biće. Citirajući Shereu, kaže da je knjižnica prije svega humanistički pothvat. Uz mnoge prikazane radove američkih i britanskih teoretičara o temi konačno iznosi i stav Roberta Hayes, knjižničara kojega je upoznala za boravka u SAD-u, a koji će osamdesetih, pa i devedesetih godina nekoliko puta posjećivati Hrvatsku, o nepotrebnom poistovjećivanju informacijskih znanosti i znanosti o knjižnicama, kao i informacijskih znanosti i računalnih znanosti. Znanost o knjižnicama, misli Hayes, predstavlja specijalno primijenjeno područje informacijskih znanosti, a dr. Markić-Čučuković ističe baš to mišljenje u svojem radu. Danas suvremene stručne enciklopedije engleskoga jezika³ redovito uvrštavaju zasebne natuknice: *informacijska znanost* i *knjižnična i informacijska znanost*, a ta dvostrukost potvrđuje bibliotekarstvo kao posebnu disciplinu.

Svoje viđenje bibliotekarskog obrazovanja dr. Ljerka Markić-Čučuković izložila je u radu *Library education in Croatia* objavljenom u časopisu *Informatologia Yugoslavica*. Zapravo se radi o tekstu izlaganja na engleskom jeziku, koje je održala na međunarodnoj konferenciji u Dubrovniku, jednog kišovitog svibnja 1984. godine, u kojemu je opisala novi program studija, ali i obrazložila odabire na svoj tih i racionalan način. Bila je, naime, jedna od koautorica prvog programa studija, koji je izradilo Hrvatsko knjižničarsko društvo. Na studiju je vrlo pažljivo koncipirala prijamne ispite jer se tih prvih godina redovito prijavljivalo više kandidata od odobrene kvote, nastojeći za studij odabrati one koji su studirali predmete koji im mogu pomoći u budućem radu u knjižnici – iza tog odabira stajalo je uvjerenje da knjižničar treba dobro poznavati neku struku i onda još imati posebna knjižničarska znanja.

Dr. Ljerka Markić-Čučuković pozivala je strane kolege da posjete Hrvatsku i održe predavanja za naše knjižničare. Bila je to neka vrsta onodobnog stručnog usavršavanja. U šezdesetima poziva Lawrencea Clarka Powella, dekana Bibliotekarske škole u Los Angelesu, pisca i osobnog prijatelja, da održi predavanje za hrvatske knjižničare. U osamdesetima

Katedru za bibliotekarstvo posjećuje Philip Bryant, koji tada vodi Centar za bibliografsko poslovanje u Bathu u Velikoj Britaniji, u to vrijeme, važnu informacijsku ustanovu u toj zemlji. Zahvaljujući Philipu Bryantu, ali posredno i dr. Markić-Čučuković, dobila sam priliku sudjelovati na svojoj prvoj međunarodnoj konferenciji održanoj u inozemstvu. Danas, kad se putuje slobodno i često, to se ne čini posebnim, ali u to su vrijeme, a bile su to osamdesete godine prošloga stoljeća, svi dolasci stranih predavača morali biti posebno najavljeni, obrazloženi i odobreni na Znanstveno-nastavnom vijeću Fakulteta. Tih gostiju, osim na jezičnim odsjecima, nije bilo mnogo. Dolazak stranih predavača omogućio je studentima i nama, mlađim nastavnicima, da saznamo što se zbiva u drugim zemljama i, ne manje važno, da proširimo svoje znanje.

Moram nešto reći i o dr. Ljerki Markić-Čučuković kao čovjeku. Svi koji su bili njezini studenti znaju da ih je poštovala kao ljude, da se prema njima odnosila kao prema sebi jednakima, da joj je bio stran bilo kakav cinizam, da nikad nije bila ravnodušna ili prezaposlena da se bavi studentima. S mnogim je studentima ostajala nakon ispita razgovarati o problemima s kojima se susreću na radnom mjestu, bila je iskreno zainteresirana za položaj i probleme knjižničara. Kad je umirovljena, nastavile smo se povremeno sastajati na kavi u njezinom stanu ili u kavani u gradu. Posebno se sjećam jednog njezinog poziva početkom devedesetih godina, kad mi je, s malim osmijehom i mnogo radosti u glasu, nakon što je kip bana Jelačića ponovno postavljen na Trg, zakazala sastanak kod kipa. Kad je počeo rat u BiH, zaticala sam je kako priprema pakete za rodbinu u Sarajevu pod opsadom, pričala mi je kako se uspostavlja veza s tim ljudima i kako se dostavljaju paketi, bila je zabrinuta za kolegicu knjižničarku Tatjanu Praštalo koja je ostala tamo živjeti. Nisam mogla ni slutiti da ću nekoliko godina poslije, u tada već poslijeratnom Sarajevu, sjediti jedne travanjske večeri u stanu dr. Praštalo i razgovarati o bibliotekarstvu i neizostavno o dr. Markić-Čučuković koje tada više nije bilo.

Dr. Ljerka Markić-Čučuković živjela je u uzbudljivom vremenu pozicioniranja bibliotekarstva u akademsku sredinu i nastanka novog znanstvenog područja, informacijskih znanosti. To je vrijeme, dakako, bilo obilježeno i snažnim presezanjem politike odnosno pojedinih političkih struja i mišljenja u struku, što često marginalizira osobe koje se vode isključivo stručnim interesima. Jedina je obrana struke i stručnjaka da u stručnim i znanstvenim radovima ostave zabilježenima svoj trag, što je dr. Markić-Čučuković itekako učinila.

³ Vidi npr: Encyclopedia of Library and Information Sciences. 3rd ed. Taylor & Francis, 2010.

Zaklada Dr. Ljerka Markić Čučuković

izv. prof. dr. sc. Ana Barbarić

predsjednica Zaklade Dr. Ljerka Markić-Čučuković

abarbari@ffzg.hr

Zaklada Dr. Ljerka Markić-Čučuković – inspirativni primjer dobrotvorstva u svrhu poticanja

ZAKLADU DR. LJERKA MARKIĆ-ČUČKOVIĆ osnovao je njezin suprug dr. Frano Čučuković sa svrhom nagrađivanja najboljih studenata bibliotekarstva Sveučilišta u Zagrebu, knjižnica, ustanova, udruga i pojedinaca, koji promiču knjižničarsku struku i knjižničarstvo općenito.

Zaklada djeluje pri Katedri za bibliotekarstvo Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

U izlaganju će se predstaviti djelovanje Zaklade koja nagrađuje studente od akademske godine 1996./1997. Pokušat će se naglasiti značaj i vrijednost Zaklade kao primjera organizirane filantropije s ciljem djelovanja za opće dobro,

Slika 1. Škola narodnog zdravlja s Higijenskim zavodom (oko 1927. godine)

Lovela Machala Poplašen

Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet

Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“

Knjižnica „Andrija Štampar“

lmachala@snz.hr

Profesionalno djelovanje dr. Ljerke Markić-Čučković u Knjižnici „Andrija Štampar“

Sažetak

CILJ JE OVOGA rada prikazati profesionalno djelovanje dr. Ljerke Markić-Čučković u Knjižnici „Andrija Štampar“ Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Kroz crtice u bogatoj povijesti Škole narodnog zdravlja opisuju se i povezuju najvažnija postignuća i događaji u radu dr. Markić-Čučković te razvoj visokoškolske, medicinske Knjižnice „Andrija Štampar“.

Gljučne riječi: Ljerka Markić-Čučković, Knjižnica „Andrija Štampar“, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uvod

Uvodni dio ovog rada ukratko opisuje okruženje u kojem je započeo i razvio se profesionalni bibliotekarski put jedne od naših najistaknutijih bibliotekarki. Povijest djelovanja Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ duga je preko devedeset godina i ovaj skraćeni povijesni prikaz, u kontekstu zdravstvenog prosvjećivanja, predstavlja temeljno radno okruženje dr. Ljerke Markić-Čučković.

Povijest Knjižnice „Andrija Štampar“ veže se uz bogatu povijest Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (u daljnjem tekstu Škola) u čijem je sastavu od njezina osnutka, 1927.

godine (Slika 1.). Škola je osnovana kao ogranak zajedničke ustanove pod imenom Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu, kojoj su 1926. godine bile pridružene i druge ustanove na više lokacija u Zagrebu: Institut za socijalnu medicinu, Epidemiološki zavod s odjeljenjima: Bakteriološko-serološko odjeljenje, Kemijsko odjeljenje, Antirabično odjeljenje, Odjeljenje za cijepljenje protiv boginja, Kužna bolnica.¹

Zadaća je Higijenskog zavoda sa Školom služenje za brigu o zaraznim bolestima i svim pitanjima iz higijene i socijalne medicine, a Škola ima za glavnu zadaću teorijski i praktično provoditi zdravstveni odgoj naroda, s osobitim obzirom na higijenske potrebe sela u zemlji.

Već u Pravilniku o radu iz 1926. godine Higijenskog zavoda i Škole² navedena je zadaća „vođenja centralne biblioteke“. To govori o prepoznatoj važnosti uloge knjižnice koja je unesena već onda, na samom početku, u Pravilnik institucije. Škola narodnog zdravlja okupljala je i razvijala širok krug entuzijastičnih stručnjaka iz različitih područja, dakle, ne samo iz područja biomedicine i zdravstva, već i književnike (i druge kulturne djelatnike poput Milana Marjanovića, Jozе Ivakića, Mladena Širole), sociologe (npr. Kamilo Brössler), slikare (npr. Petar Papp), snimatelje (npr. Stanislav Noworyta, Anatolij Bazarov, Aleksandar Gerasimov) koji su bili povezani sa svjetskim stručnjacima.³

Od različitih djelatnosti koje su se odvijale u Školi naglašavam one koje su imale ulogu izravnog zdravstvenog prosvjećivanja naroda. Ne samo da je Škola imala zadatak edukacije i daljnjeg obrazovanja već završenih stručnjaka iz područja biomedicine, socijalne medicine, već je tu ulogu proširila na cijeli narod – koji je u to doba većinom bio neobrazovan, nepismen i živio je u teškim uvjetima te čije su životne navike dovodile do javnozdravstvenih problema (npr. alkohol, nehigijena kao podloga za širenje zaraznih bolesti, itd.). Neke od djelatnosti Škole kojima se provodilo zdravstveno prosvjećivanje⁴ bile su: otvaranje seljačkih sveučilišta (Slika 2. Otvaranje seljačkih sveučilišta: muški tečaj), higijensko-domaćinskih tečajeva na selu (u kojem su edukatori većinom bile medicinske sestre),⁵ seljački tečajevi, tiskanje edukativnih materijala (npr. publikacije: Narodna čitanka o alkoholu iz 1931. godine, Majka i dijete iz 1941. godine, Narodna čitanka o zdravlju iz 1930. i 1933. godine), filmska djelatnost (npr. filmovi: Jedan dan u turopoljskoj zadruzi autora Drage Chloupeka iz 1933. godine, Grješnice, režisera i autora scenarija Jozе Ivakića iz 1930. godine), javna predavanja, tiskanje plakata, brošura, analiza vitalno statističkih podataka o zdravstvenom stanju naroda, proizvodnja seruma i cjepiva.⁶

Slika 2. Otvaranje seljačkih sveučilišta: muški tečaj

Izgled tadašnjeg prostora Knjižnice

Knjižnica se sastojala od dvije čitaonice i srednje prostorije koja je služila kao radni prostor osoblja knjižnice na površini od 150 m². Površinu istih razmjera zauzimalo je i spremište. Početni fond bio je oko 2000 svezaka, a nabava knjižnične građe bila je decentralizirana, tj. građa se dobivala sa svakog odjela Zavoda, a sve do 1938. znatan dio godišnje nabave davala je iz Rockefellerove fondacije.⁷

To je razdoblje oko II. svjetskog rata, vrijeme ekonomske krize, u kojem Knjižnica nastoji sakupiti temeljni, reprezentativan izbor svih vrsta publikacija koje su s različitih aspekata osvjetljavale problematiku javnog zdravstva i predstavljaju jedinstvene izvore.

Ukratko, od 1941. do 1947. godine Škola narodnog zdravlja se ukida, a zajedno s njom gasi se i djelatnost knjižnice. Nakon ponovne uspostave Škola postaje nastavna baza Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Knjižnica tada raspolaže djelomično zastarjelim predratnim fondom i sam prof. Štampar, direktor Škole, ulaže mnogo truda kako bi se izgradio novi knjižnični fond. Donacije stižu od Američkog fonda za pomoć Jugoslaviji, Rockefellerove fondacije, Milbank fondacije i Svjetske zdravstvene organizacije. Time se kontinuitet u fondu sa časopisima opet uspostavlja, a fond knjiga je osuvremenjen.⁸

Djelovanje i razvoj Knjižnice pod vodstvom dr. Ljerke Markić-Čučuković

Dr. Ljerka Markić-Čučuković (Karlovac, 14. 1. 1919. – Zagreb, 10. 4. 1997.) radila je od 1949. do 1978. godine u Knjižnici „Andrija Štampar“. Tu će knjižnicu u sljedećih dvadeset i devet

¹ Zebec, Marina; Vuletić, Silvije; Budak, Antun. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: 70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka. Zagreb : Gandalf d.o.o., 1997. Str. 11.

² Pravilnik o osnivanju, organizaciji i radu Higijenskog zavoda sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu. // Narodne novine 203(1926).

³ Zebec, Marina. Nav. dj., str. 15.

⁴ U ovome tekstu naveden je samo maleni isječak iz povijesti djelatnosti Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Medicinski fakultet u Zagrebu.

⁵ Najpoznatiji primjer javnozdravstvenog projekta asanacijskih radova na selu koji je predvodio Andrija Štampar bila je asanacija sela Mraclin u Turopolju.

⁶ Šošić, Zvonko; Božikov, Jadranka; Teuber, Marina, urednici. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: desetljeće obnove 1997.-2007.: prilog o proslavi dviju obljetnica 80 godina djelovanja Škole narodnog zdravlja, 90 godina od osnutka Medicinskog fakulteta. Zagreb : Medicinska naklada : Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, 2007.

⁷ Čuljak, Martina; Machala Poplašen, Lovela. Knjižnica „Andrija Štampar“ // Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu : 1917.-2017. / (ur.) Pećina, M.; Klarica, M. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, 2017. Str. 104-108.

⁸ Markić-Čučuković, Ljerka. O našoj najstarijoj biblioteci javnog zdravstva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 5,1/4(1958-1959), str. 43.

godina pretvoriti u uzornu stručnu medicinsku knjižnicu, po organizaciji i vođenju poslovanja usporedivu s vrsnim medicinskim knjižnicama u svijetu.⁹

Za Markić-Čučuković knjižnica je „osnovni laboratorij u koji znanstveni radnik ulazi bilo da traži potvrdu svoga znanja ili pretpostavke, ili ga nadograđuje, ili pak da sazna nešto novo. Literatura je osnovna sirovina pomoću koje započinje i odvaja svaka znanstvena obrada nekog problema, i koja je dokumentacija uz finalni produkt znanstvenog istraživanja – jedan novi objavljeni znanstveni rad koji će u budućnosti, posredno ili neposredno ući u daljnje istraživačke procese kao nova sirovina – nova dokumentacija, na taj način doprinoseći kumulativnom karakteru cjelokupne strukture znanosti.“¹⁰

Pod vodstvom Markić-Čučuković vode se redoviti godišnji izvještaji Knjižnice navodeći stanje knjižnog fonda, brojčanih podataka nabave za tu godinu, broj korisničkih, čitalačkih mjesta koje Knjižnica može zaprimiti. Izvještaji se objavljuju u Zdravstvenim novinama, serijskoj publikaciji namijenjenoj zdravstvenim djelatnicima.

Iz Pravilnika Biblioteke iz 1962. godine iščitavaju se otvorenost i edukacija kao ključni elementi poslovanja Knjižnice. Citati o Knjižnici¹¹ 1970-ih godina navode proširivanje uloge knjižnice te njezinu otvorenost kao važnu osobinu: „Biblioteka je svoju ulogu podredila prvenstveno zahtjevima kompleksnih nastavnih procesa u okviru sveučilišne strukture pružajući usluge nastavnim kadrovima i studentima u svojstvu biblioteke otvorenog tipa.“ „Biblioteka se može se ubrojiti u mali broj znanstvenih biblioteka u republici koja posluje na principu otvorenosti prema svim interesentima pa se broj korisnika izvan matičnih ustanova iz godinu u godinu povećava...”

Slika 3. Čitaonica Knjižnice

U dnevniku Večernje novosti iz 1977. godine izlazi feljton u nastavcima pod naslovom *Narodni doktor Andrija Štampar*. Iz feljtona pod naslovom *Neznanje najveća bolest* 11. veljače 1977. godine piše: „Mogli smo da budemo bez hleba, ali knjige koje je Štampar odabrao morale su da stignu u

biblioteku. Kaže Ljerka Markić, bibliotekar, u Školi koja je također bila dugogodišnji pouzdanik i doktorov suradnik. „Uspeo je Štampar čak da kompletira sva ratna godišta engleskih i američkih medicinskih časopisa. Biblioteka Škole ima danas oko 39 hiljada publikacija i jedna je od najboljih specijalizovanih biblioteka u našoj zemlji.“¹²

Studijska putovanja iz povijesti Škole narodnog zdravlja

Preventivna javnozdravstvena nastojanja utjecala su na ljudski život. Stoga su ulagali u obrazovanje provoditelja javnozdravstvenih politika. Kratki isječak citata iz povijesnog razdoblja Škole od 1945. do 1958. godine potvrđuje obrazovnu ulogu institucije o ulaganju u edukaciju svojih djelatnika. To je bilo poslijeratno razdoblje nakon II. svjetskog rata u kojemu djelatnike Branka Cvjetanovića (poznatog epidemiologa, koji je izdao udžbenik prve hrvatske epidemiologije) i Ivu Brodarec (specijalista higijene i socijalne medicine, budućeg ravnatelja tada Higijenskog zavoda, danas Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo) „usprkos neimaštini šalje na usavršavanje u inozemstvo.“¹³

Djelatnici Škole putujući su zdravstveno prosvjećivali narod, ali i sami su bili poslani na studijska putovanja gdje su se educirali i bilježili sve što su vidjeli.

Stručna putovanja dr. Ljerke Markić-Čučuković

S obzirom na okolinu u kojoj započinje svoj profesionalni razvoj kao bibliotekar i mogućnost edukacije na izvorištima medicinskog knjižničarstva, dr. Markić-Čučuković stječe znanje na stručnim putovanjima u Americi, Danskoj, Velikoj Britaniji, Francuskoj i Švicarskoj¹⁴ koje kasnije prenosi u poslovanje Knjižnice i nastavlja razvijati struku. Povezanost Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i Škole narodnog zdravlja dokazuje se i time što je Markić-Čučuković 1957. godine boravila tri mjeseca kao stipendist SZO u knjižnicama u Velikoj Britaniji, Francuskoj i Švicarskoj. Svoja iskustva sa stručnih putovanja prenijela je u profesionalni rad Knjižnice „Andrija Štampar“, gdje ulaže znatne napore kako bi uspjela održati kontinuitet fonda Knjižnice. Stručna putovanja u inozemstvo, učenje na izvorištima i povezivanje poticalo se (i danas se potiče) u Školi. Ovo ne bi bilo moguće bez velike potpore matične institucije, mjesta zaposlenja i prepoznate važnosti edukacije i usavršavanja.

Autorski radovi dr. Ljerke Markić-Čučuković

Spoznaje i uočavanja s putovanja prenosi u svoj rad pa tako kao jedan od autora u sklopu publikacije „Primjena elektroničkih računala u zdravstvu“ u redakciji Bojana Pirca godine 1971. Markić-Čučuković piše poglavlje „Kompjutori u službi medicinske i zdravstvene literature“, a to je, s obzirom na godinu izdanja, dokaz njezine inozemne edukacije, praćenja i prepoznavanja tadašnjih trendova (koji su danas) u svakodnevnoj upotrebi.

Markić-Čučuković djeluje u suradnji sa svojom institucijom

⁹ Horvat, Aleksandra. Životopis Ljerke Markić-Čučuković. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 40,1/2(1997), str. 9–13

¹⁰ Markić-Čučuković, Ljerka. Korištenje znanstvene literature. // Liječnički vjesnik 93(1971), str. 795.

¹¹ Citati su preuzeti iz bilježaka o povijesti Knjižnice koji su pohranjeni u Knjižnici „Andrija Štampar“.

¹² Tomić, Novo. Narodni doktor Andrija Štampar: Neznanje najveća bolest // Večernje novosti 25, (petak, 11. 2. 1977.), str. 7.

¹³ Zebec, Marina. Nav. dj., str. 64.

¹⁴ Horvat, Aleksandra. Životopis Ljerke Markić-Čučuković. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 40,1/2(1997), str. 10.

objavljujući radove u medicinskim časopisima (poput Liječničkog vjesnika, Zdravstvenih novina) i tako ostvaruje izravan kontakt sa svojim korisnicima, sadašnjim i budućim, propagirajući stručnost medicinskog bibliotekara kao informacijskog profesionalca.

Nastavni rad na Medicinskom fakultetu u Zagrebu

Godine 1964. dr. Markić-Čučuković predaje na poslijediplomskom studiju Medicinskog fakulteta u Zagrebu na kolegiju *Metodika znanstvenog rada* za koji će kasnije napisati i udžbenik pod naslovom *Znanstvena literatura i metode njena korištenja*.

Knjižnica se koristila kao demonstracijska jedinica u nastavi o korištenju medicinskih bibliografija i medicinske literature u okviru navedenog kolegija.

Taj način rada i predstavljanje Knjižnice koristi se i danas te se osoblje knjižnice zalaže za iskorištavanje i promicanje usluga, ali i prostora Knjižnice za studijski rad. Prostor Knjižnice prepoznat je kao ugodno mjesto u kojem vlada opuštajuća atmosfera pa se prostor Knjižnice do sada koristio i u reklamne svrhe, za različita snimanja intervjua svojih djelatnika, za stručne sastanke, održavanje nastave, tečajeva, skupova (npr. Dan liječničkih karijera u Hrvatskoj), sastanku studenata, te kao mjesto druženja.

Dr. Markić-Čučuković predavala je na poslijediplomskom studiju bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti pri Referalnom centru Sveučilišta u Zagrebu. Na početku svoje bibliotekarske karijere još radi i druge poslove: predaje engleski jezik na poslijediplomskom studiju Medicinskog fakulteta u Zagrebu i polaznicima Više škole za medicinske sestre u Zagrebu.

Razvoj Knjižnice „Andrija Štampar“ do danas

Nakon odlaska dr. Markić-Čučuković 1978. godine, voditeljica Knjižnice postaje Marina Teuber, profesorica koja nastavlja raditi na razvoju i modernizaciji knjižnice, održava predavanja na predmetu *Metodika znanstvenog rada* (poslijediplomskom studiju Medicinskog fakulteta) te izrađuje bibliografiju radova svih djelatnika i suradnika Škole od 1927. godine.

Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ 1992. godine postaje dokumentacijski centar Svjetske zdravstvene organizacije, a Knjižnica postaje depozitarna knjižnica SZO, te izdaje Bilten prinova SZO.¹⁵

Knjižnica „Andrija Štampar“ 1998. godine uključuje se u nacionalni projekt iz područja biomedicine *Sustav znanstvenih informacija Republike Hrvatske*,¹⁶ zahvaljujući kojem dobiva nekoliko računala. Od 2003. do 2007. godine razdoblje je potpune renovacije zgrade pa tako i same Knjižnice, u tom pothvatu preseljeno je 16 tona knjižnične građe.

Danas je Knjižnica završila jedno razdoblje preobrazbe od knjižnice u tradicionalnom smislu koja posuđuje isključivo tiskanu građu, prema modernoj knjižnici koja svoje usluge temelji prije svega na izvorima dostupnim u elektroničkom okruženju. Knjižnica ima središnju ulogu između korisnika i

informacija kroz podržavanje nastavnog, znanstvenog i stručnog rada matične ustanove, ali i šire, podupirući informacijsku pismenost analizom znanstvene produktivnosti te prikupljanjem i obradom bibliometrijskih podataka.¹⁷

Djelatnici knjižnice sudjeluju u programima diplomskog i poslijediplomskih studija Medicinskog fakulteta u kolegijima koji su vezani za vještine pronalaženja, vrednovanja i korištenja informacija.

Zaključak

Ovim fragmentarnim prikazom nastojalo se ocrtati kompleksnost i bogatstvo povijesti same institucije, Škole narodnog zdravlja i Knjižnice „Andrija Štampar“, kao okruženja profesionalnog začetka i razvoja bibliotekarskog djelovanja dr. Ljerke Markić-Čučuković. Dr. Ljerka Markić-Čučuković i njezini prethodnici ostavili su temelje, ali i veliku odgovornu zadaću svojim sljedbenicima da nastave razvijati usluge i djelatnosti Knjižnice.

Iz prisjećanja njezinih suradnika izvire velika profesionalnost u radu i osjećaj poštovanja prema njezinom radu. Knjižnica nije prekinula svoj razvoj unatoč preprekama kroz svoju dugu povijest. Knjižnica „Andrija Štampar“ oduvijek je pratila međunarodne standarde iz područja knjižničarstva, osobito medicinskog knjižničarstva i na usluzi je svim svojim korisnicima i njihovim potrebama.

Tradicija, kao i bogata i zanimljiva povijest ove knjižnice iz koje je potekla dr. Markić-Čučuković, jedna od utemeljitelja Katedre za bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Zagrebu, obveza je nama, sadašnjim knjižničarima, da svojim radom nastavimo tim putem. Škola, odnosno Medicinski fakultet, kao matične ustanove oduvijek su, kao i sada, bile snažna potpora na tom putu.

Dr. Ljerka Markić-Čučuković

¹⁵ Teuber, Marina. Biblioteka „Andrija Štampar“. // Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / urednici Čečuk, Lj.; Belicza, B.; Škrbić, M. Zagreb : Stvarnost; 1984.

¹⁶ Projekt je službeno trajao od 1994. do 2005. godine.

¹⁷ Čuljak, Martina. Nav. dj., str. 105.

Literatura:

Čuljak, Martina; Machala Poplašen, Lovela. Knjižnica „Andrija Štampar“ // Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu : 1917.-2017. / (ur.) Pečina, M.; Klarica, M. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, 2017. Str. 104–108.

Horvat, Aleksandra. Životopis Ljerke Markić-Čučuković. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 40,1/2(1997), str. 9–13.

Markić-Čučuković, Ljerka. O našoj najstarijoj biblioteci javnog zdravstva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 5,1/4 (1958-1959), str.41–49.

Markić-Čučuković, Ljerka. Korištenje znanstvene literature. // Liječnički vjesnik 93(1971), str. 793–798.

Pravilnik o osnivanju, organizaciji i radu Higijenskog zavoda sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu. // Narodne novine 203(1926).

Šošić, Zvonko; Božikov, Jadranka; Teuber, Marina, urednici. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“: desetljeće obnove 1997.-2007. : prilog o proslavi dviju obljetnica 80 godina djelovanja Škole narodnog zdravlja, 90 godina od osnutka Medicinskog fakulteta. Zagreb : Medicinska naklada : Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“; 2007.

Teuber, Marina. Biblioteka „Andrija Štampar“ // Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / urednici Čečuk, Lj.; Belicza, B.; Škrbić, M. Zagreb : Stvarnost; 1984.

Tomić, Novo. Narodni doktor Andrija Štampar: Neznanje najveća bolest // Večernje novosti 25, (petak, 11. 2. 1977.), str. 7.

Zebec, Marina; Vuletić, Silvije; Budak, Antun. Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ : 70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka. Zagreb : Gandalf d.o.o., 1997.

dr. sc. Ksenija Švenda-Radeljak

Knjižnica Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu

ksvenda@pravo.hr

Profesionalno okruženje i razvoj knjižničarske profesije u Hrvatskoj tijekom djelovanja Ljerke Markić-Čučuković

Sažetak

RAD DAJE KRATKI prikaz razvoja knjižničarske profesije te okruženja u kojem su djelovali hrvatski knjižničari u razdoblju od 1945. do osamdesetih godina dvadesetog stoljeća. S obzirom da je rad temeljen na izlaganju na stručno-znanstvenom skupu „Obilježavanje 100. obljetnice rođenja dr. Ljerke Markić-Čučuković“, osvrće se na razdoblje u knjižničarstvu koje se podudara s razdobljem u kojem je ona djelovala. Kroz zakonodavni okvir, te razvoj u knjižničarskog obrazovanja, prikazuje se i razvoj knjižničarske profesije te nastojanja knjižničara za njezino adekvatno vrednovanje i u široj društvenoj zajednici. Ukratko se osvrće i na ulogu profesionalnog knjižničarskog udruženja, Hrvatskog knjižničarskog društva, u tom procesu.

Ključne riječi: knjižničarska profesija, profesionalno obrazovanje, zakonski akti, Ljerka Markić-Čučuković

Knjižničarstvo: profesija ili struka?

Kako bi se knjižničarstvo pravilno definiralo, potrebno je prvo definirati pojmove struke i profesije. Suвременa sociologija danas pod pojmom struke smatra skup vještina ili jedne vještine relativno jednostavne za ovladati, pri čemu nije nužna šira teorijska osnova. Može li se, dakle, knjižničarstvo

definirati (i) kao struka?

Ukoliko stručnost definiramo kao skup relativno jednostavnih vještina koje pojedinac može obavljati bez šireg i složenijeg stupnja obrazovanja – knjižničarstvo nije struka. No odgovor je potvrđan ukoliko pojam struke promatramo u širem smislu kao stručnost (kvalifikaciju) zaposlenika na poslovima koje obavlja.

Kako bi se odgovorilo na pitanje je li knjižničarstvo profesija, potrebno je navesti osnovna obilježja profesije te ih primijeniti na knjižničarstvo.

Osnovna obilježja profesije:

- postojanje određenog korpusa općeteorijskih znanja i vještina na kojima se zasniva profesija
- duže i specifično obrazovanje zaposlenika koji obavljaju taj posao upravo za taj posao, tj. profesionalno obrazovanje
- stjecanje određenih „zvanja“ – titula
- profesionalna ekspertiza (drugim riječima, da nije moguća adekvatna prosudba od strane laika)
- profesionalna organiziranost (udruge, organizacije i sl.)

- vlastiti etički kodeks i profesionalna etika

- poseban jezik.¹

Prema relevantnim obilježjima sociologije zanimanja neupitno je da je knjižničarstvo zrela profesija. Izdvojila se kao zasebno zanimanje za koje su potrebna specifična znanja i vještine. Prošla je, dakle, proces diferencijacije i specijalizacije. Postoji profesionalno udruženje koje donosi etički kodeks, statute i akte kojima se regulira profesionalno ponašanje. Profesionalno obrazovanje razvija se na svim razinama, kao i znanstveno-teorijski rad te stručna zvanja. Vlastite teorije i tehnike čine osnovu profesionalnog djelovanja. Nadalje, knjižničarstvo je izrazito altruistička profesija koja teži razvijati vlastiti etički kodeks o profesionalnom ponašanju prema korisnicima. Kako su etičke norme sadržane u kodeksu osnova profesionalnog ponašanja, knjižničarstvo mora još više težiti njegovom razvoju i upoznavanju šire javnosti sa svojim etičkim i profesionalnim načelima.

U kontekstu gore navedenog, izuzetno je značajan razvoj vlastitog profesionalnog udruženja. Njegova se aktivnost očituje u uspostavljenom sustavu međusobne komunikacije članova, vlastitom časopisu i knjigama s područja knjižničarstva, organiziranja članova te prezentiranja profesije u javnosti.

Istaknuta odrednica profesije upravo je profesionalno obrazovanje te zvanja koja se njime stječu. Sljedeći dio rada pratit će nastojanja knjižničarske zajednice da profesija knjižničara postane vidljiva i široj društvenoj zajednici kroz zakonske akte i profesionalno obrazovanje.

Knjižničarska profesija u razdoblju 1945. – 1953.: počeci razvoja

Na širem društvenom planu ovo razdoblje karakterizira opća neimaština, poslijeratna oskudica te veliki kadrovski i materijalni problemi u svim profesijama. Prioriteti su podizanje minimuma standarda stanovništva, odnosno opskrba najnužnijim životnim potrebštinama te izgradnja ratom porušene zemlje. Državna je politika vrlo kruta i centralistička te usmjerena k indoktrinaciji stanovništva u skladu s komunističkim vrijednostima. Uloga knjižnica ovdje se vidi kao prosvjetno-edukativna i ideološka. Stoga je u sklopu podizanja općeg stupnja obrazovanja stanovništva bilo predviđeno da svako mjesto, od gradova do seoskih sredina, dobije narodnu, tj. pučku knjižnicu, odnosno da školske knjižnice privremeno vrše tu funkciju. S obzirom na vrlo visoku stopu nepismenosti, u mnogim su se sredinama organizirali i analfabetski tečajevi. Nosioi tih aktivnosti, zbog vrlo malog broja knjižničara, najčešće su bili učitelji. Kako bi se bar donekle osposobili za taj posao organizirali su se tečajevi i seminari za njih. Predavači su bili knjižničari iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK), gdje su se najčešće i održavali tečajevi.

U ovom se razdoblju ponovno osniva knjižničarsko profesionalno udruženje pod nazivom Društvo bibliotekara

Ljerka Markić-Čučuković

Hrvatske (DBH).² Osnivanje je dopušteno 1948. godine, a DBH je *de facto* sljednik Hrvatskog bibliotekarskog društva, udruge osnovane 1940. godine, a koja je 1945. raspuštena kao i sva predratna udruženja i građanske organizacije.³ Sada se knjižničari koji su bili učlanjeni u različite sindikalne podružnice u svojim radnim organizacijama ponovno povezuju u jedinstvenu profesionalnu udrugu. Od samih početaka svog rada, osim stručnih, Društvo se bavilo i statusnim pitanjima knjižničara. Aktivno radeći na donošenju standarda i propisa struke, kao što su bili standardizacija školske kvalifikacije i potrebne stručne spremne, nametalo se kao vrlo bitno pitanje položaja knjižničara spram ostalih službenika.

Njihov je ukupni status trebao biti reguliran Zakonom o državnim službenicima iz 1946. godine.⁴ On je sadržavao odredbe općenite naravi za sve službenike. U čl. 11 kaže: *Za pojedinu struku treba odrediti pojam, vrste zvanja, stručnu spremu, stručne ispite i sl. Predviđeno je da se za svaku struku donese posebna osnovna uredba.*⁵

¹ Šporer, Ž. Sociologija profesija : ogled o društvenoj uvjetovanosti profesionalizacije. Zagreb : Sociološko društvo, 1990., cit. str. 16.

² Švenda-Radeljak, K. Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva, Zagreb : Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018., str. 85.

³ Isto, str. 64.

⁴ Objavljen u Službenom listu FNRI br. 62 /1946

⁵ Maštrović, V. Službenički status u bibliotekarskoj struci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 5, 1/4(1958-1959), cit. str. 52.

U skladu s tom odlukom, za knjižničarstvo je u kolovozu 1947. godine donesena Osnovna uredba o bibliotekarsko-arhivističkoj struci.⁶ Ta je uredba razjasnila: pojam struke, propise o pripravnničkom stažu, otkazne rokove, honorarne službenike te zvanja. Predviđena su bila zvanja: mlađi bibliotekar, bibliotekar i viši bibliotekar. No, već se sljedeće godine u pogledu vrsta zvanja kao stručne osobe navode i bibliotekarski tehničar i bibliotekarski rukovalac. Međutim, prema tom propisu za postizanje određenog zvanja nije bila nužna odgovarajuća stručna sprema, primjerice, završen fakultet za zvanje bibliotekar. Na taj se način i dalje omogućivala praksa zapošljavanja osoba neadekvatnih kvalifikacija.

Zbunjujuće u tom kontekstu djeluje Zakon o državnim službenicima iz 1948. godine koji određuje da se zvanja pojedinih struka *rasporede u četiri vrste*.⁷ Međutim, u slučaju knjižničarstva bila su određena samo dva zvanja: bibliotekar i knjižničar. Za prvo se zvanje tražila fakultetska, a za drugo srednja stručna sprema. Tako gruba podjela nije uvažavala specifičnosti knjižničarstva. Stoga su se postojeća zvanja prevodila u neadekvatna zvanja srodnih struka. Na primjer, *zvanje bibliotečni tehničar, prevodilo se u zanimanja drugih struka kao kancelarijski službenik, arhivar i sl.*⁸

Godine 1950. knjižničari okupljeni na nivou čitave tadašnje jugoslavenske države u Savez društava bibliotekara FNRJ, izrađuju Nacrt uredbe o bibliotekarskoj struci⁹ koji je upućen društvima u svim tadašnjim republikama, te državnom rukovodstvu. Svrha je Nacrta bila detaljnije specificirati tadašnja zvanja u knjižničarstvu, odrediti vrste poslova u znanstvenim i narodnim knjižnicama te utvrditi iznos plaća u njima.¹⁰ Autori Nacrta smatraju da u *...Osnovnoj uredbi o bibliotekarsko-arhivističkoj struci nije u dovoljnoj mjeri ... pravljen razlika između zadataka i djelatnosti naučnih biblioteka i biblioteka za narod*.¹¹ Stoga se u Nacrtu one odvajaju te se za svaku predlažu zvanja s obzirom na njihove specifičnosti, te poslovi, plaća i stručna sprema koja bi bila vezana uz to. Za knjižničare u znanstvenim knjižnicama zanimanja su detaljnije izrađena i kreću se u rasponu od pomoćnog bibliotečnog tehničara do višeg bibliotečnog savjetnika.

Kvantitativni i kvalitativni pomaci: 1953. – 1968.

Ovo je razdoblje „omekšavanja” državne politike, koje se manifestiralo manjim pomacima u smislu slabljenja etatizma i centralizma, te pojačanim kontaktima s tzv. zapadnim državama. Jugoslavija, uz ostale zemlje, sudjeluje u stvaranju pokreta nesvrstanih i traži svoj vlastiti društveno-politički put. U životu običnih građana dolazi do laganog porasta standarda, te rastu očekivanja prema uslugama u javnim službama, dakle, i u knjižnicama. To su okolnosti koje uvjetuju

značajan kvantitativni, ali i kvalitativni pomak u knjižničarstvu. Grade se nove knjižnice, rastu zahtjevi korisnika te se nameće nužnost njihove profesionalne edukacije kako bi mogli pratiti promjene u svojoj profesiji. Izjednačavanje svoje sa srodnim profesijama traže na dva načina: kroz zakonodavstvo i kroz obrazovanje za profesiju, oslanjajući se pri tome na svoje profesionalno Društvo.

Na zakonodavnom planu položaj knjižničara u cjelini jasnije je zakonski regulirao Zakon o javnim službenicima¹² iz 1957. godine koji propisuje potrebne kvalifikacije za četiri predviđena zvanja u tadašnjem knjižničarstvu: viši bibliotekar, bibliotekar, knjižničar i bibliotečni manipulant.¹³ Propisana je obvezna školska sprema za pojedina zanimanja: bibliotekar treba imati završen fakultet, knjižničar srednju, a tehničko osoblje osnovnu školu. Viši bibliotekar je *de facto* značio izbor u znanstveno zvanje jer se osim visokoškolske naobrazbe zahtijevaju objavljeni znanstveni i stručni radovi, doprinos razvoju knjižničarstva te bar dvanaest godina rada u struci. Međutim, ni Zakon iz nekog razloga nije riješio statusna pitanja zaposlenika u knjižnicama u odnosu na prosvjetne djelatnike. Primjerice, *...knjižničar s potpunom srednjom školom i redovito knjižničarskim tečajem i stručnim ispitom razvrstava se od XVI do VIII, a odgovatelj i učitelj od XV. do VII. platnog razreda*.¹⁴ Slična je stvar i kod fakultetski obrazovanog bibliotekara, današnjeg diplomiranog knjižničara, koji za po jedan platni razred zaostaje za srednjoškolskim profesorom, iste formalne naobrazbe.¹⁵ Na tragu stalnih zahtjeva knjižničara za izjednačavanjem sa srodnim profesijama godine 1960. donesen je novi *Pravilnik o ispitima* koji definira program ispita za svako zvanje: od bibliotečnog manipulanta do bibliotekara.

Na planu profesionalne edukacije upravo to razdoblje obilježavaju razne vrste formalnih i neformalnih edukacija. Kao neformalne mogu se izdvojiti tečajevi i seminari. Tečajevi su bili namijenjeni osobama koje još nisu radile u knjižnici, ali i zaposlenicima u knjižnici, zbog stjecanja dodatnog potrebnog stručnog znanja. Seminari su se počeli održavati nešto kasnije bili su složeniji i zahtjevniji, a namijenjeni uglavnom osobama već zaposlenima u knjižnicama, najčešće s višom i visokom stručnom spremom.

Ovo je razdoblje vrlo značajno jer se po prvi puta tada, uz neformalne oblike, organizira formalnija i složenija organizacija profesionalne edukacije. Jedan je od njih poslijediplomski studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, prvi te vrste u svijetu, organiziran od strane Bože Težaka godine 1961. godine.¹⁶ Cilj je bio integracija informacija i njezina dostupnost na svim razinama, a knjižničare, arhiviste i muzealce ovdje se ne vidi kao puke službenike koji zanatski obavljaju neki pomoćni posao, već

⁶ Objavljen u Službenom listu FNRJ, br. 43/1947.

⁷ Zakon o državnim službenicima // Narodne novine br. 8/48.

⁸ Maštović, V., nav. dj., str. 54.

⁹ Nacrt uredbe o bibliotekarskoj struci, 1950. // Arhiv HKD. Strojopis.

¹⁰ U tekstu se za znanstvene knjižnice koristi naziv „naučne biblioteke”, a za narodne knjižnice naziv „biblioteke za narod”.

¹¹ Vidi 9.

¹² Zakon o javnim službenicima // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 6, 3/4 (1960), str. 84–95.

¹³ Današnja zanimanja: dipl. knjižničar, pomoćni knjižničar.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Težak, Đurđica i sur. Profesor Božo Težak, lučonoša znanosti. Zagreb : HSN; 2007.,

kao pripadnike novog znanstvenog područja: informatologije. Studij se godine 1964. organizira kao interdisciplinarni poslijediplomski studij u okviru zagrebačkog Sveučilišta. Primali su se kandidati sa završenim visokim obrazovanjem. U praksi su to najčešće već bili djelatnici u knjižnicama, i to najčešće specijalnim i znanstvenim. Dijelio se na specijalistički i magistarski smjer, te se po završenom školovanju priznavao stupanj magisterija.

Druga organizacija formalnog profesionalnog obrazovanja bilo je osnivanje Kolegija bibliotekarstva na Pedagoškoj akademiji u Rijeci, koji je pokrenula Tatjana Blažeković, tadašnja ravnateljica Naučne biblioteke u Rijeci, a ujedno i vrlo aktivna u Komisiji za školske knjižnice pri HKD-u.¹⁷ Kroz svoj je rad uočila problem školskih knjižnica i potreba da ih vode djelatnici koji su školovani knjižničari, te da škole s 500 i više učenika imaju knjižničara kojem je to zanimanje s punim radnim vremenom. Na njezinu inicijativu od strane profesora Pedagoške akademije (PA) organizira se i predlaže uvođenje Kolegija bibliotekarstva na Katedri za hrvatsko-srpski jezik kao izvanredni studij u ak. god. 1964/65.¹⁸ Kao razlog uvođenja kolegija navodi se potreba za stručno obrazovnim školskim knjižničarima, koji bi mogli ispunjavati pedagošku, znanstvenu i prosvjetnu ulogu u svom pozivu. Bilo je dosta zainteresiranih studenata, pa se u ak. god. 1966./67. počela sve više oblikovati ideja o transformaciji kolegija u samostalni predmet sa svojom vlastitom katedrom, no zbog niza administrativnih i organizacijskih teškoća to se nije dogodilo. No, veliko značenje te inicijative u tome da se prvi puta do tada ponudilo školovanje knjižničara na nekoj visokoškolskoj ustanovi nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja. Iskustva iz Rijeke pomogla su pri ustroju fakultetskog obrazovanja knjižničara na Filozofskom fakultetu zagrebačkog Sveučilišta, koje je započelo nekoliko godina kasnije, o čemu će biti rečeno u slijedećem dijelu rada.

1968. – 1980-e godine: liberalizacija i modernizacija

Proces djelomične liberalizacije započet kasnih šezdesetih godina otvorio je mogućnost iskazivanja nezadovoljstva ekonomskim položajem i problemima na nacionalnom planu, koji je artikuliran kroz Hrvatsko proljeće. Unatoč gušenju tog pokreta, ipak krajem 70-ih, a početkom 80-ih godina dolazi do procesa modernizacije i razvoja gospodarstva, te određenih društvenih i političkih sloboda. No, materijalni, a i kvalifikacijski status knjižnica i knjižničara nije zadovoljavajući, te se traži donošenje novog zakona o knjižnicama.

Kako što piše Mira Mikačić: *Članovi Odbora Sekcije za naučne biblioteke došli su do zaključka da je osnutak ovog postdiplomskog studija dobro došao bibliotekarima u naučnim bibliotekama, da nastavni plan i program studija obuhvaća široki krug kolegija i da se odlikuje suvremenim pristupom, te da bi Društvo bibliotekara Hrvatske trebalo da ovom studiju posveti odgovarajuću pažnju.*¹⁹ Tako je iste godine, 1970., kada je napisan gore citiran rad u HKD-u

odlučeno da se završen poslijediplomski studij uvrsti kao jedan od kriterija za izbor u zvanje višeg bibliotekara. Tom je odlukom prvi puta predviđen i kriterij završenog formalnog obrazovanja kao jedan od uvjeta za izbor u zvanje.

Tako, posljednji u navedenom razdoblju, Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama, iz 1973.²⁰ više uopće ne predviđa zanimanje manipulant, a kao najniža stručna sprema navodi se srednja škola za stručno zvanje knjižničar. Za položaj knjižničara posebno su od značaja bili čl. 41. – 44. koji definiraju *...da stručne poslove bibliotekarske djelatnosti obavljaju bibliotečni radnici koji imaju potrebno stručno obrazovanje...*²¹ Nadalje se nabrajaju stručni djelatnici, a to su: knjižničari, viši knjižničari, bibliotekari, viši bibliotekari i bibliotečni savjetnici. Osnovna stručna sprema koju trebaju imati je srednja – za knjižničara, viša – za višeg knjižničara, te visoka – za bibliotekara. Viši bibliotekar i bibliotečni savjetnik zvanja su za koja se traže posebni doprinosi u razvoju profesije te godine staža u profesiji. Zanimljivo je da zakon više ne ubraja tzv. bibliotečne manipulante, djelatnike sa završenom osnovnom školom u stručno osoblje, mada su u praksi još niz godina radili u knjižnicama.

Viši knjižničar trebao je imati završenu višu stručnu spremu. Nakon toga slijedi stručno zvanje bibliotekar (VSS), te viša zvanja: viši bibliotekar i bibliotekarski savjetnik. Sva zvanja morala su imati položen stručni ispit. No, ne propisuje se nikakvo posebno, knjižničarsko obrazovanje, već godinu dana prakse u knjižnici, te potom polaganje ispita. Ispiti su prilagođeni svojim opsegom, opsegu i složenosti poslova koje će kandidat obavljati. Za zvanje višeg bibliotekara predviđa se pet godina rada u struci, te zapaženi radovi s područja bibliotekarstva. Bibliotečni savjetnik treba raditi deset godina, objaviti znanstvene i stručne radove, te čitavim svojim radom pokazati kako može obavljati i najsloženije poslove u knjižničarstvu. Slična opća formulacija i danas je u uporabi.

Novi je zakon poslužio kao osnova za formalno profesionalno obrazovanje knjižničara i to na srednjoškolskoj (pomoćni knjižničar INDOK usmjerenje) i visokoškolskoj razini, osnivanjem Katedre za bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u ak. god. 1976./77.

Cilj Katedre bio je osposobiti visokoškolski obrazovane djelatnike – diplomirane knjižničare – za rad u bilo kojoj vrsti knjižnice, uz potpuno fakultetsko obrazovanje za profesiju. U svojim počecima katedra se oslanjala na honorarne predavače, istaknute knjižničare, stručnjake na raznim područjima knjižničarstva. Jedna od njih bila je Ljerka Markić-Čučuković koja je predavala Osnove bibliotekarstva. u početku je bila i jedini nastavnik u stalnom radnom odnosu. Godine 1977. izabrana je za izvanrednu profesoricu Filozofskog fakulteta, te nakon trideset godina rada u knjižnici Škole narodnog zdravlja, 1978. godine prelazi na Filozofski fakultet. Do svog umirovljenja 1985. godine vodi Katedru za

¹⁷ Blažeković, Tatjana. Prikaz školovanja knjižničarskog kadra na Pedagoškoj akademiji u Rijeci // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 14, 3/4(1968)

¹⁸ Prijedlog Društva bibliotekara Hrvatske Udruženju Pedagoških akademija o unapređenju i organiziranju studija bibliotekarstva na PA, 1967. // Strojiopis.

¹⁹ Mikačić, Mira. Školovanje bibliotekara. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 23, 1/4(1977-78), str. 86.

²⁰ NN 28/73, str. 434–437.

²¹ Isto.

bibliotekarstvo. Kroz to vrijeme katedra se podiže i kvalitativno i kvantitativno, te godine 1984. prerasta u Odsjek za informacijske znanosti, spojivši Katedru za bibliotekarstvo pri Odsjeku za komparativnu književnost i Katedru za društveno-humanističku informatiku. Informacijske znanosti priznate su 1984. godine kao znanstveno područje, što je otvorilo i mogućnosti poslijediplomskog obrazovanja na samom Odsjeku. On prerasta u četverogodišnji studij od 1986. godine, te se profesionalna edukacija knjižničara nastavlja kroz visokoškolsko okruženje.

Zaključak

Razdoblje djelovanja Ljerke Markić-Čučuković, koje se protezalo gotovo četiri desetljeća, izuzetno je turbulentno i raznoliko. Kroz zakonodavstvo, razvoj profesionalnog obrazovanja, vlastitog jezika i profesionalnog udruženja, knjižničarstvo se ustanovljuje i prepoznaje kao samostalna profesija. Za to su najzaslužniji knjižničari koji su vlastitim radom i zalaganjem utjecali na svoju, ali i širu društvenu zajednicu. Jedna od njih svakako je Ljerka Markić-Čučuković.

Dr. Ljerka Markić-Čučuković

Bibliografija:

Blažeković, T. Prikaz školovanja knjižničarskog kadra na Pedagoškoj akademiji u Rijeci // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 14, 3/4(1968).

Maštrović, V. Službenički status u bibliotekarskoj struci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 5, 1/4(1958–1959).

Mikačić, M. Školovanje bibliotekara. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 23, 1/4(1977–78)

Nacrt uredbe o bibliotekarskoj struci, 1950. // Arhiv HKD. Strojopis.

Osnovna uredba o bibliotekarsko-arhivističkoj struci // Službeni list FNRJ br. 43/1947.

Prijedlog Društva bibliotekara Hrvatske Udruženju Pedagoških akademija o unapređenju i organiziranju studija bibliotekarstva na PA, 1967. // Strojopis.

Šporer, Ž. Sociologija profesija : ogled o društvenoj uvjetovanosti profesionalizacije. Zagreb : Sociološko društvo, 1990.

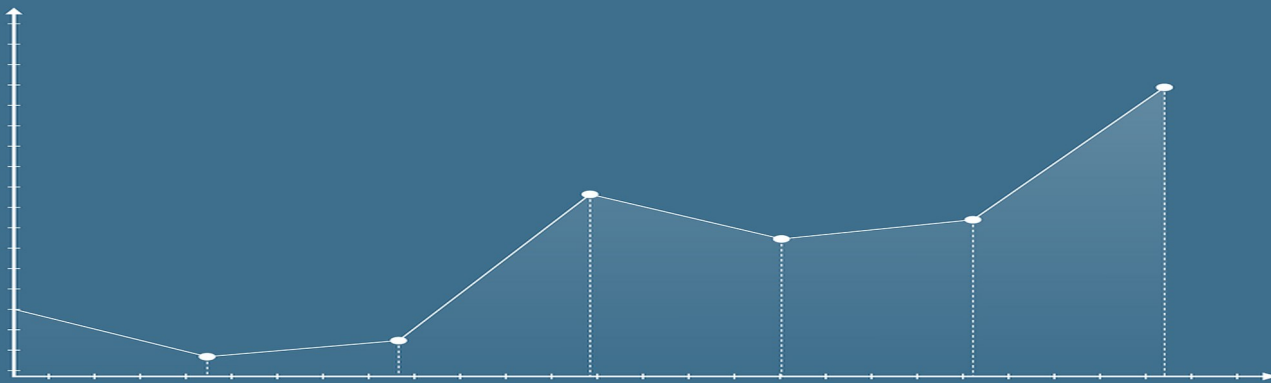
Švenda-Radeljak, K. Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva, Zagreb : Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.

Težak, Đ. i sur. Profesor Božo Težak, lučonoša znanosti. Zagreb : HSN, 2007.

Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama // Narodne novine br. 28/73.

Zakon o državnim službenicima // Narodne novine br. 8/48.

Zakon o javnim službenicima // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 6, 3/4(1960)

izv. prof. dr. sc. Boris Bosančić

Odsjek za informacijske znanosti, Filozofskog fakulteta u Osijeku

bbosancic@ffos.hr

Temelji knjižnične i informacijske znanosti: Matematička teorija komunikacije, DIKW hijerarhija ili filozofija informacije? (sažetak)

Uvod

U RADU ĆE se ukratko izložiti i zatim usporediti tri predložena utemeljenja Knjižnične i informacijske znanosti (KIZ) koja se spominju u literaturi – Matematička teorija komunikacije ili „teorija informacije“ Claudea E. Shannona, model DIKW hijerarhije (*Data-Information-Knowledge-Wisdom hierarchy*) te Filozofija informacije Luciana Floridija. Odabrani kriteriji za usporedbu odnose se na razumijevanje pojma informacije u navedenim teorijskim pristupima, kao i ulogu istog pojma, ali i pojmova „podatak“ i „znanje“, u komunikacijskom i procesu stjecanja znanja, u kojima navedeni pristupi nalaze svoju praktičnu primjenu.

Ispostavit će se da sva tri predložena utemeljenja knjižnične i informacijske znanosti imaju vlastiti teorijski pogled na pojam informacije – jedan od temeljnih pojmova i predmeta knjižnične i informacijske znanosti u cjelini, te da na svoj način predstavljaju doprinos utemeljenju KIZ-a kroz podršku, ali, dakako, u različitom opsegu, temeljnim procesima koji prožimaju područje u cjelini – komunikacijskom i procesu stjecanja znanja.

Ovaj rad, nastoji probuditi i zanimanje knjižničnih stručnjaka

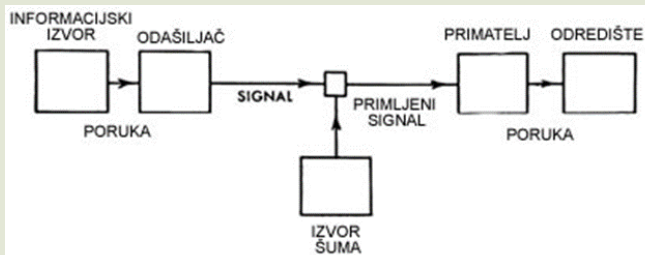
za teorijska ishodišta knjižnične i informacijske znanosti o kojima je svojevremeno, iz perspektive tadašnjih saznanja, pisala i otvarala raspravu dr. Ljerka Markić-Čučuković. Stoga će se u završnom dijelu rada govoriti o tome koju korist od usporedbe navedenih teorijskih pristupa utemeljenju KIZ-a mogu imati knjižničari, u skladu s praktičnom usmjerenošću dr. Ljerke Markić-Čučuković u prvom razdoblju svoje profesionalne karijere dok je bila zaposlena kao bibliotekar u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu, ali i njezinim teorijskim promišljanjima u kasnijoj fazi dok je kao profesorica predavala na Katedri za bibliotekarstvo Sveučilišta u Zagrebu.

„Teorija informacije“ C. E. Shannona kao temelj KIZ-a

U Shannonovoj Matematičkoj teoriji komunikacije informacija je predstavljena logaritamski kodiranim signalima koji podliježu učinkovitom probabilističkom proračunu njihova prijenosa. Informacija odgovara na pitanja tipa DA–NE u postupku odabira jedne poruke (engl. *messages*) iz unaprijed poznatog skupa poruka. Što je više tih poruka, kodiranje rezultira duljim kodom, odnosno većom količinom informacija (Shannon & Weaver, 1963/49).

Postavlja se pitanje, ako se količina informacija s jednog

uređaja na drugi prenosi prema određenim matematičkim pravilnostima, mogu li se te pravilnosti poopćiti i vrijediti za bilo koju situaciju slanja informacije, pa čak i onu u kojoj je čovjek pošiljalac i/ili primatelj informacije? Shannonov kolega Warren Weaver, koautor u zajedničkoj publikaciji, smatrao je da je to moguće te je predložio Shannonu da postojeći komunikacijski model namijenjen inženjerima proširi na ostala područja te ga nazove *Opći komunikacijski model prijenosa informacija* (Slika 1).

Slika 1. Opći komunikacijski model prijenosa informacija Shannon & Weavera (1963/49).

Opći komunikacijski model Shannon & Weavera, kako se često naziva u literaturi, sastoji se od sljedećih komponenti (Slika 1):

1. informacijski izvor (engl. *information source*) – proizvodi poruke ili nizove poruka
2. kodirajući odašiljač (engl. *encoding transmitter*) – poruku pretvara u signal pogodan za prijenos
3. kanal (engl. *channel*) ili medij za prijenos poruke; za vrijeme prijenosa signal može biti ometen (deformiran) šumom (engl. *noise*).
4. dekodirajući primatelj (engl. *decoding receiver*) – rekonstruira poruku iz signala
5. odredište – osoba (ili stvar) kojima je poruka bila namijenjena. (Shannon & Weaver, 1963/49).

Osim toga, Warren Weaver (Shannon & Weaver, 1963/49) predložio je da se komunikacijski problemi, općenito, mogu razmatrati na tri razine od kojih je samo jedna obuhvaćena Shannonovom teorijom:

Razina A (*Level A*) – razina tehničkih problema na razini kvantificiranja informacija u skladu sa Shannonovom teorijom

Razina B (*Level B*) – razina semantičkih problema vezanih uz jezik, značenje i istinitost sudova

Razina C (*Level C*) – razina problema vezanih uz utjecaj informacija na ljudsko ponašanje koji igraju jednako važnu ulogu.

Drugim riječima, mogućnost razmatranja utjecaja informacija na ljudsko ponašanje u postupku kvantitativno mjerljivog procesa informiranja povod je razmišljanju da se matematička teorija komunikacije smatra jednim od temelja knjižnične i informacijske znanosti.

DIKW hijerarhija kao temelj KIZ-a

DIKW hijerarhija je koncept koji oslikava odnos između danas nezaobilaznih pojmova u knjižničnoj i informacijskoj znanosti

– podatka, informacije, znanja i mudrosti. Nekad se drži simbolom, a nekad modelom, dok njezine reprezentacije u literaturi variraju (Bosančić, 2017.). No, najčešća je ona koja je prikazuje kao piramidu, pa se DIKW hijerarhija često naziva i DIKW piramidom.

Najšire prihvaćeno tumačenje DIKW hijerarhije ponudila je J. Rowley (2007.):

Slika 2. – DIKW hijerarhija u svom najjednostavnijem obliku

- podaci se koriste kao ulazi (input) za stvaranje informacija, informacije za gomilanje znanja, a znanje za ovladavanje mudrosti
- podataka je u količinskom smislu mnogo više od informacija, informacija mnogo više od znanja i znanja mnogo više od mudrosti
- DIKW hijerarhija je mnogo sigurnija i stabilnija ukoliko ima širu bazu odnosno sloj podataka
- mudrost je moguće dostići jedino ako se u dovoljnoj mjeri procesuiralo podataka, informacija i znanja, s tim da procesuiranje započinje podacima.

U načelu, postoje dva načina interpretacije DIKW hijerarhije kao modela. Strukturna interpretacija pojmove podatka, informacije, znanja i mudrosti tumači kao slojeve položene jedan na drugi u statičkoj slici piramide, dok se funkcionalna, dinamička interpretacija temelji na međusobnoj interakciji i procesuiranju koncepata uključenih u model. Kao simbol, DIKW hijerarhija, u načelu, reprezentira proces stjecanja znanja oslanjajući se na prethodno spomenutu funkcionalnu interpretaciju sastavnih dijelova (Bosančić, 2017.).

Bilo kako bilo, DIKW hijerarhija može predstavljati jedan od temelja knjižnične i informacijske znanosti ako se shvati kao model, a ne samo simbol procesa stjecanja znanja. No, za to

je potrebno precizno definirati ne samo uključene pojmove u DIKW koncept nego i njihove odnose na način koji bi bio izuzet od dosada upućenih, i naglasimo to, opravdanih kritika.¹

Filozofija informacije Luciana Floridija kao temelj Knjižnične i informacijske znanosti

Filozofija informacije područje je filozofije koje se bavi, s jedne strane, istraživanjima konceptualne prirode i temeljnih principa informacije s naglaskom na njezinu dinamiku, korištenje i znanstvenu prirodu, a s druge, elaboracijom i primjenom informacijsko-teorijskih te računalnih metodologija na filozofske probleme (Floridi, 2011.).

Prema L. Floridiju, informacija je relacijski fenomen jer uvijek se nalazi između pošiljatelja i primatelja poruke. Na osnovi činjenice da filozofija informacije i knjižnična i informacijska znanost dijele zajedničku meta-teorijsku razinu istraživanja, potonja može biti shvaćena kao primijenjena filozofija informacije (Herold, 2001.; Floridi, 2002.; Bawden & Robinson, 2017.). Odnosno, kako primjećuju Ferlindeš i Špiranec: „Taj prijelazni događaj u kojem nastaje informacija, dakle između zabilježenog znanja i recepcije tog znanja, razvija se cjeloviti informacijski proces, a njegovim praktičnim aspektom bavi se knjižničarstvo i informacijska znanost i to je jedan od razloga zašto ih Floridi vidi kao primijenjenu filozofiju informacije.“ (Ferlindeš & Špiranec, 2018.: 49)

U trodijelnoj definiciji informacije L. Floridija (2010.), informacija se shvaća kao semantički sadržaj ako je sačinjena od podataka, ako su ti podaci sintaktički ispravno oblikovani te ako podaci imaju značenje. No, pitanje *Kako podaci zaprimaju značenje?* za Floridija je jedno od najtežih pitanja u filozofiji informacije. U svojoj knjizi *Filozofija informacije (The Philosophy of information)* ponudio je odgovor na ovo pitanje kroz vlastiti teorijski okvir koji je nazvao semantika temeljena na akciji (engl. *action-based semantic*) i putem kojeg je, zapravo, objasnio na koji način on vidi odvijanje procesa stjecanja znanja (Floridi, 2011.). I ovaj segment Floridijeve teorije predstavlja razložen argument da se filozofija informacije shvati kao jedan od temelja knjižnične i informacijske znanosti.

Umjesto zaključka

Ako se prihvati stajalište W. Weavera, aspekti komunikacijske teorije C. E. Shannona mogu se preslikati na bilo koji oblik komunikacije – pa i komunikaciju knjižničara i korisnika knjižničnih usluga, te komunikaciju knjižničara i knjižničara. Ako znamo da se u potonjem slučaju, zahvaljujući dugogodišnjem iskustvu, radi o već uspostavljenim, koherentnim instancama pozadinskog znanja (primjerice, o knjižničnoj građi koju posjeduje knjižnica), onda se u međusobnoj komunikaciji knjižničara proces stjecanja znanja može zanemariti.

S druge strane, teorijska promišljanja o DIKW hijerarhiji usmjeravaju knjižničara na pozadinsko znanje korisnika i njegov proces stjecanja znanja. U tom slučaju, knjižničar komunicira s korisnikom samo do te razine dok ne ustvrdi stupanj njegovog pozadinskog znanja u odnosu na njegovu

informacijsku potrebu. Nakon toga, on aktivno sudjeluje kao potpora procesu stjecanja potrebnog znanja korisnika koje na koncu i razrješava njegovu informacijsku potrebu.

Naposljetku, prema L. Floridiju, knjižničari se bave semantičkim sadržajem koji može biti istinit i neistinit, relevantan ili manje relevantan u odnosu na konkretnu informacijsku potrebu. U skladu s tim, vrednovanje informacijskih izvora postaje važan čimbenik u djelatnosti knjižničara, koji izravno utječe na kvalitetu razrješavanja informacijske potrebe kao i ostvarenog znanja u procesu stjecanja znanja.

Na ovaj način vidljivo je da sva tri teorijska pristupa pružaju vlastiti doprinos utemeljenju knjižnične i informacijske znanosti kroz različit vid podrške komunikacijskom i procesu stjecanja znanja kao temeljnim procesima koji prožimaju knjižničarstvo u cjelini. Zbog toga može se zaključiti da konsenzus u vezi prihvatanja isključivo jednog temelja na kojemu počiva razvoj KIZ-a danas, osim što nije postignut, nije ni opravdan.

Literatura

Bawden, D. i Robinson, L. Curating the infosphere : Luciano Floridi's Philosophy of Information as the foundation for Library and Information Science. // *Journal of Documentation*, 73, 5(2017), str. 1–20.

Bosančić, B. DIKW – hijerarhija: za i protiv. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 2-3(2017), str. 1–24. doi:10.30754/vbh.60.2-3.575

Bosančić, B. Information in the knowledge acquisition process. // *Journal of documentation* 72, 5(2016), str. 930–960. doi:10.1108/JD-10-2015-0122

Herold, K. R. Librarianship and the Philosophy of Information. // *Library Philosophy and Practice*, 3, 2(2001), str. 11.

Ferlindeš, J.; S. Špiranec. Teorijsko-filozofsko utemeljenje knjižnične i informacijske znanosti u filozofiji informacije. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 1(2018), str. 37–56. doi:10.30754/vbh.61.1.572

Floridi, L. *Information: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2010.

Floridi, L. On defining library and information science as applied philosophy of information. // *Social Epistemology*, 16, 1(2002), str. 37–49.

Floridi, L. *The Philosophy of Information*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

Rowley, J. The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy. // *Journal of Information Science*, 33, 2 (2007), str. 163–180.

Shannon, C. E.; Weaver, W. *The Mathematical Theory of Communication*. Urbana: University of Illinois Press, 1963/49.

¹ Naime, DIKW hijerarhija se u literaturi kritizira kako zbog svojih generalnih pretpostavki (Capurro u Zins, 2007.), tako i pretpostavki logičkog (Frické, 2008.), epistemološkog (Ma, 2012.) i simboličkog (Bosančić, 2016.; 2017.) karaktera.

IZ NARODNIH KNJIŽNICA

Anita Malkoč Bišćan

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

anita@gkka.hr

Aktivnosti Kampanje „I ja želim čitati!“ u Karlovačkoj županiji

U GRADSKOJ KNJIŽNICI „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac od ove se godine provode aktivnosti kojima se knjižnica uključila u Nacionalnu kampanju za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom „I ja želim čitati“. Ovom kampanjom knjižnice ostvaruju suradnju s odgojno-obrazovnim ustanovama, institucijama i udrugama za osobe s invaliditetom i posebnim potrebama. Time se otvara prostor za nove korisničke skupine u knjižnici, omogućuje im se integracija u društvo te poboljšavaju njihove mogućnosti i kvaliteta života. Stoga je Knjižnica započela suradnju s Poliklinikom za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Karlovac kroz niz radionica i edukacija za djecu, roditelje i stručno osoblje, kojima se nastoje približiti knjižnične usluge.

Prvo u nizu predavanja je predavanje pod nazivom „Čitati znam!“, a odvija se kao Knjižnica u gostima u školskim knjižnicama škola Karlovačke županije. Predavanja su namijenjena roditeljima učenika prvih i drugih razreda. Predavači su Bojana Knežević, prof. logoped., voditeljica dijagnostike i rehabilitacije Poliklinike za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Karlovac, diplomirana knjižničarka Anita Malkoč Bišćan uz suorganizaciju Matične službe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Ove aktivnosti započele su početkom školske godine 2018./19., a provode se kako bi se ukazalo na eventualno ranije otkrivanje poteškoća u čitanju kod djece, te educiralo roditelje u školama koje nemaju zaposleno stručno osoblje (logopede). Jedan od ciljeva je roditelje upoznati s građom laganom za čitanje, kao i

mogućnostima koje djeca s poteškoćama imaju u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac i izvan nje.

Predavanje „Čitati znam!“ održano u OŠ Katarina Zrinski u Krnjaku bilo je dobro prihvaćeno od strane roditelja. Odazvali su se svi roditelji prvih i drugih razreda. Nakon predavanja ispunili su i evaluacijski listić iz kojeg je vidljivo da je 98% roditelja zadovoljno temom predavanja i da će im predavanje pomoći u svakodnevnom životu. Isto su tako naveli da bi željeli da se ovakve teme ponove. Roditelji su upoznati s mogućnostima koje im nudi Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac kroz raznoliku građu koju mogu posuditi u knjižnici te s opremom i tehničkim pomagalicama. Na sastanku koji je na istu temu bio u OŠ Cetingrad, roditelji i nastavnici su u evaluacijskom listiću upisali kako smatraju da bi ponovno trebali održati sastanak, ali sada u vidu radionica jer su neke informacije dobivene na sastanku od velike važnosti za roditelje. Nastavnici su izrazili potrebu da bi u radionice trebali uključiti i djecu predškolske dobi koja u njihovoj školi dva puta tjedno imaju predavanja u sklopu male škole. Na radionicama bi trebali biti i roditelji kojima bi se tako pokazalo koliko zapravo njihova djeca imaju razvijene predčitalačke vještine te na koji način trebaju raditi s njima kako bi djeci bilo lakše savladati građivo u prvom razredu.

Drugi dio suradnje osmišljen je kroz stručna predavanja i edukativne radionice uz predavače Poliklinike za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG Karlovac, podijeljen u tri grupe:

- a) namijenjen odgojiteljima u vrtićima
 - na temu predvještine čitanja i pisanja
- b) namijenjene nastavnom osoblju osnovnih škola na teme:
 - specifične teškoće čitanja i pisanja
 - kako prilagoditi nastavni program, za aktiv nastavnika
 - kako poučavati dijete s teškoćama u čitanju i pisanju
- c) namijenjene široj javnosti na teme adaptacije i socijalizacije djece.

Sudionici ovih edukativnih radionica i na predavanjima dobivaju odgovore na pitanja: zašto dolazi do teškoća adaptacije, zašto su neka djeca drugačija od drugih...

Treći su vid suradnje s Poliklinikom SUVAG Karlovac **igraonice uz kockice pričalice**, a vezane su uz program uključivanja djece predškolske dobi koja su dobila odgodu upisa u školu u aktivnosti koje se provode u Gradskoj knjižnici, s ciljem razvoja predvještina čitanja i pisanja.

Radionice se provode svaka dva mjeseca s četiri grupe polaznika Poliklinike SUVAG. Na taj način grupa formirana u Poliklinici SUVAG sada u drugom okruženju, u knjižnici, kroz igru uči i razvija vještine govora. Djeca uz kockice pričalice sastavljaju priče pomoću pojmova koje dobiju bacanjem kockica. Ova igra nema pravila pa priče koje će djeca ispričati nude veliku slobodu u kreiranju scenarija. Ciljevi igre su poticanje razvoja jezičnih sposobnosti, poticanje predčitalačkih i čitalačkih vještina, poticanje na razmišljanje i kreativnost, razvijanje vještine koncentracije, poticanje usmenog izražavanja, timski rad, razvijanje ljubavi prema knjizi i čitanju.

Igraonice uz kockice pričalice

Tatjana Basar

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

tatjana@gkka.hr

- Let's go green! -

U Zagrebu je od 8. do 10. studenog 2018. godine, u organizaciji Nacionalne i sveučilišne knjižnice, održana konferencija pod nazivom „Let's go green!“, kao prva takva konferencija u svijetu. Održavanje ove konferencije dio je projekta Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku, pokrenutog 2016. godine od strane NSK. Cilj je projekta izobrazba korisnika knjižnice, naročito studenata, te podizanje opće svijesti o važnosti zaštite i očuvanja prirodnih bogatstava Lijepe naše kao bitnog čimbenika njezine nacionalne baštine.

Prva Međunarodna konferencija organizirana je s ciljem da se postave odrednice i uvjeti za usmjeravanje knjižničarske zajednice s obzirom na potrebu za knjižničnim sadržajima i programima orijentiranim na važnost nacionalne i svjetske prirodne baštine. Također, cilj je i jačanje postojeće suradnje između ustanova, udruga i organizacija te razmjena spoznaja o dosadašnjem i predviđenom društveno-gospodarskom utjecaju njihovih programa na korisnike.

U sklopu konferencije pripadnici knjižničarske zajednice i ostali sudionici imali su priliku upoznati se s najnovijim kretanjima u području razvoja zelenog knjižničarstva te razmijeniti iskustva i primjere dobre prakse u tom kontekstu.

Na konferenciji su se mogla čuti izlaganja međunarodno priznatih znanstvenika, stručnjaka i aktivista iz Bugarske, Crne Gore, Ekvadora, Finske, Francuske, Hrvatske, Indije, Irana, Njemačke, Sjedinjenih Američkih Država, Slovenije, Srbije i

Švicarske, koji su u raznim područjima posredno i neposredno vezani uz „zeleno knjižničarstvo“.

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ na Konferenciji je sudjelovala posterskim izlaganjem i na taj način prezentirala aktivnosti Knjižnice unatrag tri godine, a koje uključuju predavanja, izložbe, filmske projekcije, akcije, knjižnicu u prirodi i na plaži te sva druga događanja koja su usmjerena na razvoj ekološke svijesti kod ljudi, zdrav život i poticanje energetske učinkovitosti.

Ideja o Zelenim knjižnicama rođena je 2011. projektom Zelena knjižnica Društva bibliotekara Istre, a proširila se na nacionalnu razinu. HKD je 2014. godine osnovalo Radnu grupu za zelene knjižnice s idejom promicanja održivoga razvoja u knjižnicama. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac pridružila se projektu 2015. godine i od tada nosi naziv Zelena knjižnica te je proglašena Zeek knjižnicom energetske učinkovitosti kao 11. po redu u Hrvatskoj. Kroz Ciklus „Karlovačka zelena priča“ nastavili smo provoditi razne aktivnosti u okviru Projekta Zelena knjižnica.

U periodu od 2015. do 2018. godine u Ciklusu „Karlovačka zelena priča“ ostvarili smo ukupno 358 aktivnosti i to: 5 akcija, 5 filmskih projekcija, 64 izložbe, 53 radionice, 43 knjižnice na plaži, 65 predavanja, 102 knjižnice u prirodi i 21 promociju knjiga.

Aktivnosti su realizirane u okviru suradnje s odgojno-obrazovnim institucijama, udrugama, lokalnom zajednicom i pojedincima. Njihov je cilj jačanje spoznaje o zaštiti okoliša te stvaranju svijesti o važnosti provedbe UN-ove agende „2030 Agenda for Sustainable Development“ i Nacionalnog vijeća za održivi razvoj RH.

Tatjana Basar i Anita Malkoč Biščan

IZ ŠKOLSKIH KNJIŽNICA

Sanda Furjanić

Gimnazija Karlovac

knjiznica@gimnazija-karlovac.hr

Provođenje aktivnosti svakodnevnoga čitanja u Gimnaziji Karlovac

TIJEKOM MJESECA HRVATSKE knjige u Gimnaziji Karlovac obilježena je 100. obljetnica završetka I. svjetskog rata zajedničkim čitanjem kratkih i zanimljivih priča koje govore o svakidašnjem, naročito gimnazijskom životu između 1914. i 1918. godine. Većina priča koje su se čitale svakoga dana u svim razrednim odjelima oblikovana je prema tekstovima iz izvješća Kraljevske velike realne gimnazije u Karlovcu tiskanih između 1914. i 1918. godine.

Prva priča opisuje tragičnu sudbinu gimnazijskoga profesora Marijana Urbanyja koji je poginuo na bojišnici na samome početku rata, već u rujnu 1914. godine. Slijede priče o profesorima na ratištu, unovačenim učenicima te o utjecaju ratnih zbivanja na školski život – od privremene prenamjene školske zgrade u bolnicu tijekom šk. god. 1914./1915. do tema školskih zadaća koje odražavaju duh vremena („Rat i mir“, „Je li vojska potrebna državi?“, „Život u streljačkim jarcima“...).

Iako odabrane priče nisu izravno tematski povezane s kulturnom baštinom koja je bila ovogodišnja tema Mjeseca hrvatske knjige, ipak su današnju generaciju gimnazijalaca upoznale s gimnazijskom prošalošću i vrednotama koje baštine od svojih prethodnika. Jedna od njih svakako je humanitarni rad i brojne aktivnosti kojima se gimnazijalci još od druge polovice 19. stoljeća do danas solidariziraju sa svima onima kojima je pomoć potrebna. Uz brojne primjere humanitarnih aktivnosti gimnazijalaca i njihovih profesora tijekom I. svjetskog rata (prikupljanje pomoći za ratne invalide, slanje božićnih darova vojnicima na ratištu, prikupljanje metala i drugih korisnih predmeta, organiziranje besplatnoga liječenja siromašnih učenika, sudjelovanje u akciji „Dajem zlato za željezo“...), ipak se najviše ističe priča o značenju gimnazijskih

skautskih (izviđačkih) družina u normalizaciji svakidašnjega života. Skauti su pomagali u bolnici, u „obavjesnom uredu“, u „odboru za prevoženje ranjenika“ i „odboru za prehranjivanje djece“, u „novinskom odsjeku“ te u „poštanskom i brzopisnom uredu“. Više o važnoj ulozi skauta govori bilješka iz Izvješća Kraljevske velike realne gimnazije u Karlovcu za šk. god. 1914./1915.: „Ni izdaleka nismo slutili da će nam ti omladinci – skauti – u ovim ozbiljnim vremenima toliko poslužiti i da će biti od tolike koristi i domu i rodu svom hrvatskom. Oni su duša svega! Svaki povjereni im rad obavljaju rado i pomno i na opće zadovoljstvo (...) te zamjenjuju mnogu silu koja se nalazi u boju. Milina je upravo vidjeti te naše mlade trudbenike, kako jedan drugoga hoće da pretekne u poslu samo da je prvi...“

Ovogodišnja aktivnost svakodnevnoga čitanja ostvarila je i povezala više značajnih ciljeva – promicanje čitanja tijekom Mjeseca hrvatske knjige te obilježavanje 100. obljetnice završetka I. svjetskog rata odabirom tekstova koji razvijaju antiratni senzibilitet. Tekstovima pak koji svjedoče o dugoj povijesti humanitarnoga rada i volonterizma u Gimnaziji Karlovac naglašena je vrijednost nesebičnoga pomaganja potrebitima što je naročito važno u školskoj godini 2018./2019. kada gimnazijalci osnivaju volonterski klub.

Promicanje čitanja i obilježavanje značajnih datuma na ovakav način u Gimnaziji nije novost. Kratke priče iz gimnazijske prošlosti učenici i profesori svakodnevno su čitali tijekom školske godine 2015./2016. u kojoj se slavio 250. rođendan Gimnazije Karlovac. Čini se da svakodnevno čitanje odabranih tekstova posvećenih nekom važnom datumu ili događaju polako postaje sastavni dio gimnazijskoga života.

Viktorija Tomšić

OŠ Draganići, OŠ „Antun Klasinc“ Lasinja

viktorija.tomsic@skole.hr

Jesmo li mi Pavlovljevi psi ili beba Albert?: borba protiv ovisnosti u školskoj knjižnici

U MJESECU BORBE protiv ovisnosti, koji se obilježava svake godine u razdoblju od 15. studenoga do 15. prosinca, školske se ustanove posebno posvećuju temi ovisnosti među djecom i mladima. Istraživanja su pokazala da se razne vrste ovisnosti šire među sve mlađom populacijom učenika. Posljednjih godina sve je naglašenija ovisnost o internetu, odnosno o sadržajima na internetu; neobjektivno i nekritičko korištenje pametnih telefona za pristup raznim vrstama društvenih mreža proširilo se i među populacijom učenika. Učenici pristupaju društvenim mrežama nespremni i needucirani o

zamkama korištenja istih. Osim učitelja te stručnih suradnika psihologa i pedagoga, i stručni suradnici knjižničari aktivno se uključuju u edukaciju učenika na temu ovisnosti. Jedna je od zadaća školskih knjižnica i razvijati kritičko mišljenje kod učenika što se posebice ističe u temi medijske pismenosti.

U Osnovnoj školi Draganići tijekom Mjeseca borbe protiv ovisnosti provedene su radionice te nastavni sati posvećeni raznim vrstama ovisnosti koje su održali učitelji te stručni suradnici. U školskoj je knjižnici knjižničarka održala sat medijske pismenosti na temu ovisnosti o društvenim mrežama

s učenicima 7. razreda. Također, s učenicima se dotakla i teme čuvanja osobnih podataka i iskazivanja preferencija na društvenim mrežama što je vidljivo kroz plasiranje oglasa i reklama na tim istim mrežama i servisima za slanje e-pošte. Knjižničarka je definirala ishode koji su se usredotočili na afektivno (vrijednosti i stavovi) i psihomotoričko (vještine i aktivnosti) područje.

Kroz motivacijski razgovor s učenicima o društvenim mrežama koje koriste, o učestalosti uporabe društvenih mreža, o svrsi „bivanja na“ društvenim mrežama, dobili smo očekivane odgovore: *Facebook, Snapchat, Instagram itd.; svakodnevno, stalno, često; jer mi je zabavno, i drugi imaju, moram biti u toku*. Tema društvenih mreža često kod učenika izaziva koliko oduševljenje jer mogu pričati o toj temi, toliko i odbojnost jer „ponovno moraju pričati o toj temi“. U motivacijskom razgovoru knjižničarka je spomenula i neka osobna iskustva korištenja društvenih mreža i aplikacija za pisanje i slanje poruka čime je kod učenika podigla zainteresiranost za temu. Učenici su u razgovoru samouvjereno tvrdili da nisu ovisni o društvenim mrežama koje koriste, međutim, ubrzo su uvidjeli da to i nije baš tako.

Nakon motivacijskog razgovora i uvoda u temu učenici i knjižničarka zajedno su pogledali kratki film na Youtubeu *Shocking Pavlov's Experiment on Dogs*, koji završava pričom o bebi Albertu na kojem su također izvođeni eksperimenti s uvjetovanim ponašanjem. Koristeći ovaj film knjižničarka je željela privući pozornost učenika šokantnim sadržajem. Učenici su pažljivo gledali stari crno-bijeli film koji je prikazao originalni Pavlovljevi eksperiment na psima. Pitanje koje je uslijedilo nakon gledanja filma bilo je: „Jesmo li mi Pavlovljevi psi ili beba Albert?“ Negodovanje učenika bilo je očekivano i glasno.

Među učenicima se rasplamsala rasprava o Pavlovljevu eksperimentu, tome što on znači i koji mu je bio cilj. Knjižničarka je skrenula temu na pametne telefone i aplikacije društvenih mreža instalirane na njima. Potaknula je učenike da upale svoje pametne telefone. Očekivano, pametni telefoni počeli su davati signale za nadolazeće obavijesti društvenih mreža te su ih učenici odmah uzeli u ruke i počeli pomicati prste po zaslonima. Ponovno je uslijedilo isto pitanje: „Jesmo li mi Pavlovljevi psi ili beba Albert?“

Knjižničarka je učenicima prikazala isječak iz istog kratkog filma u kojem psi počinju sliniti na zvuk zvona koje je najavilo donošenje hrane. Nakon pitanja poput: Gdje pametni telefon stoji dok učite ili pišete zadaću?, Kako se osjećate kada dobijete mnogo „lajkova“ za svoju objavu, dijeljenje ili objavljenju fotografiju?, Zašto uzimate u ruke telefon čim čujete signal pridošle poruke?, učenici su zašutjeli.

Ovaj nastavni sat završio je pomicanjem granica, shvaćanjem psihologije iza rada aplikacija na pametnim telefonima, tabletima i drugim uređajima. Knjižničarka je potaknula učenike da samostalno istraže što se dogodilo s bebom Albertom te kako su, odnosno jesu li, provedeni eksperimenti utjecali na njegov kasniji život.

Smatramo da je ponekad korisno i dobro promijeniti pristup, učenike šokirati, maknuti ih iz njihove zone ugone kako bi iskustveno doživjeli ono što im učitelji i stručni suradnici nastoje prenijeti.

Karolina Hosu

Prirodoslovna škola Karlovac, Srednja škola Duga Resa

ured@ss-duga-resa.skole.hr

Radionice medijske pismenosti za stručne suradnike i nastavnike u Kinoklubu Karlovac

MEDIJSKA PISMENOST SMATRA se jednom od ključnih kompetencija 21. stoljeća i važno ju je uključiti u obrazovanje od najranije dobi. Pojam medijske pismenosti konačno je definiran na američkoj konferenciji o medijskoj pismenosti 1992. godine te je ona određena kao sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i stvaranje poruka posredstvom medija (Aufderheide, 1992., prema Zgrabljic Rotar, 2005.).

Izloženost mladih medijima sve je veća, a dosadašnji sustav obrazovanja pružao im je malo alata kojima bi mogli analizirati njihovu vrijednost i kritički i emocionalno se nositi s porukama koje prenosi. Važnost medijskog opismenjavanja učenika prepoznata je pri izradi Cjelovite kurikularne reforme. Prema Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije pri izradi

kurikularnih dokumenata važno je osigurati uvođenje novih sadržaja kojima će se razvijati medijska pismenost te osigurati trajna potpora programa medijskog stvaralaštva učenika te poticati razvoj novih školskih medijskih projekata. Tako su pojedina područja medijske pismenosti određena kao međupredmetne teme za izborne predmete i dodatne aktivnosti koje će škole moći samostalno oblikovati, a predviđena je veća zastupljenost u satnici u redovnoj nastavi, pri čemu je najznačajnija domena „Mediji i kultura“ hrvatskoga jezika, uz likovnu umjetnost i informatiku, dok je u srednjoj školi i u sklopu etike, sociologije, filozofije. Novina je i da se film ne koristi samo pasivno kao nastavno sredstvo, već i kao nastavni sadržaj. Školski knjižničari tako imaju više prostora kao potpora redovnoj nastavi, ali biti i voditelji

filmskih skupina. Učenicima treba stručna pomoć jer, kao što je gore navedeno, trebaju izraditi medijski projekt poput filma. Obrazovanje za medijsku pismenost ili čak filmsku tehniku do unazad nekoliko godina gotovo je nepostojeće na filozofskim i učiteljskim fakultetima. Snimanje, montaža slike i montaža zvuka tehnički su aspekti filma koje je teško naučiti bez prakse uz stručno vodstvo. Možemo zaključiti da su znanja i vještine potrebne za poučavanje učenika za rad na filmu često manjkava i nedostatna. Pristup potrebnoj edukaciji nerijetko se naplaćuje, a škole rijetko imaju potrebnu opremu. Zahtjevi obrazovanja medijski pismenih učenika sve su veći, a nastavnici i stručni suradnici moraju biti spremni na izazove koji im se nameću.

U Karlovcu su se provodile radionice tematski vezane uz medijsku pismenost, ali tek je Kinoklub Karlovac 2016. godine pokrenuo niz besplatnih filmskih radionica isključivo namijenjenih osposobljavanju nastavnika i stručnih suradnika. Potreba je nastala zbog povećanog interesa učenika i poticaja nastavnika za njihovu organizaciju. Svjestan loše opremljenosti škola Kinoklub Karlovac daje na raspolaganje svoju opremu i prostor za potrebe snimanja filma.

Radionice u Kinoklubu Karlovac zamišljene su s podjednako zastupljenim teorijskim i praktičnim dijelom. Teorijski dio zasniva se na metodičkoj analizi recentnih hrvatskih kratkometražnih filmova. Pretežno su to filmovi nastali na radionicama čiji se autori educiraju za rad s učenicima ili su učenici autori.

Praktični dio sastoji se od svih etapa izrade filma, od ideje do postprodukcije. Polaznici su na taj način tehnički osposobljeni za samostalan rad s učenicima. Filmovi se prikazuju na godišnjoj premijeri radova članova Kinokluba Karlovac i partnera. Do sada su bile radionice igranog, dokumentarnog i eksperimentalnog filma, a planiraju su i nove.

Znanja stečena na praktičnom dijelu mogu pomoći razumijevanju teoretskog. Primjerice, različitom montažom istih materijala mogu se poslati sasvim drugačije poruke, kao u filmu [Cijena tišine](#). Utjecaj audio postprodukcije, korištenje glazbe ili drugih zvučnih zapisa mogu znatno utjecati na našu percepciju filma. Riječima autora [Manipulacija](#) „...koliko igranog filma (ima) u dokumentarnom.“ Dokumentarni film ne samo da ne prikazuje objektivnu istinu već je potpuno fiktivan kao u [Sindromu 17](#).

Do sada su radionice pohađali uglavnom učitelji razredne nastave, hrvatskoga jezika, profesori strukovnih predmeta te jedan školski knjižničar. Jedan od najvećih izazova bilo je uobličavanje ideje u filmski jezik te uzeti u obzir posebnosti filma kao audiovizualnog medija. Tehnički aspekt u izradi filma s kojim su polaznici imali najviše poteškoća bila je montaža. Polaznici su se povezali kao podrška u daljnjem radu te je porasla razina motivacije za prenošenje stečenih znanja i vještina učenicima. Snimajući filmove učenici razvijaju kreativnost, kritičko mišljenje, vršnjačku toleranciju, medijsku pismenost, obogaćuju se duhovno i estetski, a neki

od njih možda će se na taj način opredijeliti za svoje buduće zanimanje.

Posljednjih se godina u Hrvatskoj sve više organiziraju edukacije za medijsko opismenjavanje nastavnika i stručnih suradnika. Uz [Školu medijske kulture Dr. Ante Peterlić](#) koja postoji već dvadeset godina, treba spomenuti besplatne radionice u Zagrebu, [Od Kina do učionice](#) i [Nastava filmske umjetnosti u kinu Tuškanac](#). Voditelji nakon odgledanih filmskih primjera pružaju sudionicima metodičke alate kako bi sami mogli provoditi program medijske pismenosti u svojim školama. Treba spomenuti i prvi nacionalni portal o medijskoj pismenosti pod nazivom [Medijska pismenost.hr](#) te [Mind Over Media](#).

„U kontekstu društva koje, jer se prije svega organizira i sporazumijeva kroz medije, nazivamo medijskim društvom, može se postaviti teza: svijet razumije onaj tko razumije medije.“¹

¹ Bauer, A. T. Mediji za otvoreno društvo. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2007.

Durđa Ivković-Macut
OŠ Dragojle Jarnević
djurdja.post@gmail.com

Darinka Vučković
OŠ Banija
darinkav72@gmail.com

Međuškolska suradnja za Dan jabuka

MEĐUŠKOLSKA SURADNJA OSNOVNE škole Banija i Osnovne škole Dragojle Jarnević započela je prošle školske godine na inicijativu školskih knjižničarki. Želja za zajedničkom aktivnošću prisutna je duže vrijeme, a kako OŠ Banija sudjeluje u Projektu održivog razvoja *Zdrave jabuke za zdravu školu*, dvije škole povezale su se u obilježavanju Dana jabuka kroz zajednički projekt. Osnovni je cilj projekta povećati i/ili razviti kompetencije učenika za održivi razvoj. Osim međuškolske suradnje, školske knjižničarke su na projektu surađivale s učiteljicama razredne nastave, učiteljicama Kemije i Informatike te roditeljima učenika.

Tijekom prvog susreta u Osnovnoj školi Dragojle Jarnević učenici 3.b razreda i članovi izvannastavne aktivnosti Mladi novinari pripremili su zanimljive i edukativne plakate o

važnosti zdrave prehrane i konzumacije voća, gdje je jabuka bila u centru pozornosti. Roditelji učenika također su se uključili u projekt te su pripremili zdrave obroke od jabuka. Tako je Dan jabuka postao sinonim za druženje, razgovor, razmjenu iskustva u nastavi između učiteljica, knjižničarki i ravnateljica obiju škola.

Gosti iz OŠ Banija razveselili su domaćine originalnim poklonima: iskukičane jabuke nastale na radionici Malih vezilja, olovkama s privjeskom jabuke nastalim na radionici u 2.b razredu te prirodnim sokom od jabuka i jabučnim octom iz Učeničke zadruge Krijesnica.

NAKON PROŠLOGODIŠNJEG DRUŽENJA u Osnovnoj školi Dragojle Jarnević, ove godine domaćin je bila Osnovna škola Banija. Za ovaj susret pripremili su tri radionice u kojima su sudjelovali učenici sada 4.b razreda OŠ Dragojle Jarnević i 3.a razreda OŠ Banija.

Prva radionica *Programirajmo micro:bit* održana je u informatičkoj učionici. Počevši igrom asocijacije i ključnim pojmom *jabuka*, učiteljica kemije podsjetila je učenike na važnost vitamina koje ovo voće sadrži, a priču je nastavila učiteljica informatike pokazujući učenicima kako programirati micro:bit u programu MakeCode.

Druga radionica *Čestitke s motivom jabuka* održana je u učionici 3.a razreda tijekom koje su učenici pokazali likovno umijeće i kreativno se izražavali. Izradili su čestitke koristeći sušene jabuke koje su učenici 3.a razreda unaprijed pripremili i osušili za radionicu.

Treća radionica *Činkvine o jabukama* održana je u školskoj knjižnici. Nakon uvodnog upoznavanja s formom činkvine, učenici su se prisjetili osobina jabuka, na što ih sve podsjeća te na kraju napisali činkvine. Činkvine su zalijepili u čestitke. Pjesme su krasile čestitke, a zajedno su učinile odličan spoj na školskom panou.

Nakon održanih radionica, učenici su se družili u školskoj knjižnici, pili jabučni sok i jeli jabuke, bolje se upoznali te dogovorili ponovni susret sljedeće godine.

Ovakva druženja učenika u opuštenom ozračju polučuju bolje rezultate u učenju na izvoru bez prisile, što rezultira osvajanjem zadanih ishoda učenja: povezivanje novih znanja sa znanjima koja su stekli prije. Učenici na ovaj način uče raditi u timu, razvijaju samoizražavanje i samopoštovanje, otvaraju se prema drugima, uvažavaju druge, rade na boljoj međusobnoj komunikaciji, prihvataju zaduženja i odgovornost, razvijaju kritičko mišljenje i posljednje, ali ne najmanje važno, sposobni su primijeniti znanje u kontekstu životne situacije.

Školska knjižnica OŠ Eugena Kvaternika prije i poslije preuređenja

Maja Knežević Djak**OŠ Eugena Kvaternika, Rakovica****majaknezevic@net.hr**

Novo lice školske knjižnice OŠ Eugena Kvaternika u Rakovici

PREMDA ŠKOLSKA KNJIŽNICA svojim smještajem (lijevo od ulaza, uz školski hol), pristupačnošću i posjećenošću čini srce škole, dugo je vremena prostor knjižnice bio zanemarivan što se tiče ulaganja u opremu i namještaj. Razlog tome jednim dijelom leži u činjenici da je OŠ Eugena Kvaternika tijekom Domovinskog rata bila devastirana pa je prioritet tijekom godina bio obnoviti učionice i nabaviti namještaj, nastavna sredstva i pomagala potrebna za normalno odvijanje nastave. Iako je u prošlosti postojao plan preuređenja školske knjižnice, on nikada do kraja nije realiziran pa je od potrebnog namještaja tijekom godina nabavljen posudbeni pult i polica za periodiku. Ostatak namještaja u knjižnici činile su zastarjele i previsoke police za knjige te klupe i stolice koje su bile višak u učionicama. Sve navedeno učinilo je taj prostor od 60-ak kvadrata prenatrpanim i nefunkcionalnim.

Tijekom 2018. godine OŠ Eugena Kvaternika se s projektom opremanja školske knjižnice prijavila na nekoliko donacijskih natječaja, na kojima, na žalost, nije prošla. No, ravnateljica Vera Ljubanović Grdić, podupirući projekt opremanja knjižnice, prenamjenom sredstava uspjela je osigurati realizaciju projekta. Krajem kolovoza 2018. godine krenulo se s uređenjem prostora knjižnice. Rezultat je školska knjižnica opremljena novim i modernim namještajem u skladu sa Standardom za školske knjižnice, čiji je prostor sada ugodniji za dulji rad i boravak korisnika.

Knjižnica prije i poslije preuređenja

Maja Knežević Djak

OŠ Plaški

majaknezevic@net.hr

Projektom „Čitajmo domaće autore“ obnovljen fond knjižnice OŠ Plaški

S CILJEM DOPUNE knjižničnog fonda djelima suvremenih hrvatskih autora za djecu koji nisu zastupljeni u lektiri te poticanja učenika na izvanškolsko čitanje, osmišljen je projekt „Čitajmo domaće autore“ za koji je Zaklada Adris donirala OŠ Plaški pet tisuća kuna. To je omogućilo nabavu osamdesetak novih svezaka, a novonabavljeni naslovi predstavljeni su učenicima kroz izložbe i na nastavnim satovima od veljače do lipnja 2018. godine. Zahvaljujući projektu učenici su čitali djela suvremenih hrvatskih dječjih pisaca, izgrađivali i njegovali vlastiti kulturni identitet. Raznolikost i dostupnost suvremenih djela poticala je učenike na izvanškolsko čitanje i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Poseban uspjeh projekta leži u činjenici da su učenici pročitana djela usmeno preporučivali svojim prijateljima, koji bi ih nakon preporuke posuđivali i čitali.

VIJESTI IZ KNJIŽNIČARSTVA

Gordana Šutej

OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

gordana.sutej@gmail.com

(Ne)dosegnuti standardi – 9. okrugli stol za školske knjižnice

OPREMLJENOST ŠKOLSKIH KNJIŽNICA u skladu sa standardima – Standardom za školske knjižnice (2000.) i Državnim pedagoškim standardima (2008.) – preduvjet je za stvaranje prostora izvrsnosti, okruženja koje je izvor informacija, koje potiče i razvija stvaralačke sposobnosti i kreativnost učenika, istraživačko učenje te čitalačku i digitalnu pismenost kod svih svojih korisnika, istaknuto je na 9. okruglom stolu za školske knjižnice održanom 10. listopada ove godine u Ugostiteljskoj školi Opatija.

Savjetnica za školske knjižnice iz Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice Frida Bišćan predstavila je zabrinjavajuće podatke o sadašnjem stanju školskih knjižnica s obzirom na prostor i opremljenost. Većina školskih knjižnica zadovoljava tek minimum standarda što se tiče prostora, a u čak sedam županija prostor je još i manji. Nažalost, sredstva potrebna da bi se standardi ostvarili nisu osigurana što rezultira vrlo neujednačenom infrastrukturom i otežava rad školskih knjižnica.

Ljiljana Črnjar, voditeljica Županijske matične službe za narodne i školske knjižnice Primorsko-goranske županije, i Zorka Renić, školska knjižničarka u Medicinskoj školi Bjelovar bile su članice Povjerenstva koje je izradilo prijedlog novoga Standarda za školske knjižnice prije više od pet godina. U očekivanju novoga Zakona o knjižnicama, dokument nije poslan u daljnji formalno-pravni postupak. U izlaganju znakovitog naslova *Standard – (za)ostao u ladici* pojasnile su promjene – zakonske, tehnološke, stručne i druge – koje su rezultirale potrebom za donošenjem novog dokumenta

uvažavajući pri tom sva postignuća postojećeg. S obzirom na protok vremena, od izrade nacrtu potrebno bi bilo učiniti stanovite izmjene kako bi ovaj dokument, kada bude usvojen, pružio smjernice i bio oslonac daljnjem razvoju školskih knjižnica u narednom desetljeću.

Zrinka Udiljak Bugarinovski, voditeljica Knjižnično-dokumentacijskog centra na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, u inspirativnom izlaganju naslovljenom *Širimo poruke – zagovarajmo svoju knjižnicu!* govorila je zašto je zagovaranje važno, tko i kako može zagovarati knjižnicu, tko su naši partneri i kako s njima surađivati, kako planirati zagovaranje, kako razvijati poruke u zagovaranju i kako ih komunicirati, koji su nam dokumenti važni, itd. Kako bi svi dionici znali vrijednost naše knjižnice – i kako bismo postigli *win-win* situaciju – potrebno je znati „prodati“, nagovarati, lobirati, mobilizirati, uvjeravati, prezentirati, promicati... Odnosno, svoje poruke treba „znati zagovarati“.

U drugom dijelu stručnog skupa uvjerali smo se da školski knjižničari svojim entuzijazmom, kreativnošću, stručnošću i komunikacijskim sposobnostima mogu itekako doprinijeti napretku svojih školskih knjižnica. Primjere dobre prakse predstavile su školske knjižničarke iz Pule, Malog Lošinja, Rijeke i Opatije.

Nakon izlaganja uslijedila je rasprava koja je dovela do sljedećih zaključaka.

1. Kroz desetak izlaganja i prezentacija na 9. okruglom stolu u Opatiji još je jednom dokazana predanost, stručnost u radu i

profesionalnost u svim područjima rada školskih knjižničara.

2. Standard za školske knjižnice (2000.) nije u potpunosti proveden i primijenjen kako je dokumentom predviđeno, što otežava rad knjižnica. Pristup učinkovitim uslugama i programima školske knjižnice koje pruža stručno osoblje treba osigurati svim učenicima i sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Stoga se dostizanje standarda ne smije temeljiti na snalažljivosti i entuzijazmu pojedinca, već je potrebna podrška svih dionika, odnosno sustavno ulaganje u školske knjižnice kao mjesta pristupa informacijama, stjecanja znanja i osobnog razvoja.

3. U zagovaranju knjižnica potrebno je pozicionirati školsku knjižnicu kao informacijsko središte škole i neizostavni dio odgojno-obrazovnog procesa.

4. Za školskog knjižničara najvažnija je usmjerenost na učenike, pojedince, bez obzira na dosegnute ili nedosegnute standarde.

Deveti okrugli stol za školske knjižnice u organizaciji Sekcije za školske knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva i Knjižničarskog društva Rijeka ostvaren je uz potporu Ministarstva kulture i Grada Opatije. U radu Organizacijskog odbora sudjelovale su Ljiljana Črnjar, Mira Matan i Korina Udina, a u Programskom odboru Zorka Renić, Draženka Stančić, Alka Stropnik, Gordana Šutej i Madlen Zubović.

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Ana Sudarević

voditeljica Županijskog stručnog vijeća školskih knjižničara

knjiznica.dubovac@gmail.com

Kristina Čunović

voditeljica Županijske matične službe, Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić"

kristina@gkka.hr

Gordana Šutej

predsjednica Hrvatske udruge školskih knjižničara – Ogranak Karlovac

gordana.sutej@gmail.com

Posvećenost cjeloživotnom učenju – potpora kvalitetnijoj školi

Zaključci s 4. okruglog stola

ŠKOLSKI KNJIŽNIČARI KARLOVAČKE županije nastavljaju s dobrom praksom javnog zagovaranja. S tim ciljem u Osnovnoj školi Dubovac 14. veljače 2019. godine održan je četvrti po redu Okrugli stol čija je tema bila **Posvećenost cjeloživotnom učenju – potpora kvalitetnijoj školi**. Naime, posvećenost učitelja i stručnih suradnika cjeloživotnom učenju neophodna je za uspješnu i kvalitetnu školu koja osposobljava djecu i mlade za suvremeni život, svijet rada i nastavak obrazovanja. Sukladno tome, željelo se, prije svega, predstaviti mogućnosti i potrebe stručnog usavršavanja knjižničara, ali i potaknuti ravnatelje na jaču podršku knjižničarima te iznijeti vlastita iskustva i prijedloge.

U prvom dijelu skupa predstavljene su neke od mogućnosti stručnog usavršavanja koje se nude školskim knjižničarima. Viša savjetnica za školske knjižničare pri Agenciji za odgoj i obrazovanje **Adela Granić** govorila je o novim paradigmama stručnog usavršavanja koje proizlaze iz Strategije stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih radnika (2014.-2020.) Agencije za odgoj i obrazovanje. Savjetnica je predstavila rezultate ankete o stručnom usavršavanju koju je ispunilo 537 knjižničara iz 17 županija. Što se tiče preferiranih oblika stručnog usavršavanja, savjetnica je istaknula preporuku za modularni oblik usavršavanja. Od tema i područja koja bi trebala biti više

zastupljena na stručnim skupovima, školski knjižničari na prvo su mjesto stavili metodiku školskog knjižničarstva i razvoj kompetencija knjižničara.

Profesorica **Antonija Filipeti**, koordinatorica Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, predstavila je pokazatelje sudjelovanja školskih knjižničara u programima trajne izobrazbe Centra u razdoblju od 2016. do 2018. godine koje je pokazalo da većinu sudionika čine upravo školski knjižničari, što je osobito izraženo kod webinara gdje školski knjižničari čine čak 70 % polaznika. Na-javljeni su i novi tečajevi koji su uvršteni u program za 2019. godinu: Knjižnice i turizam, Sedam ključeva za čitanje s razumijevanjem, Prema otpornijim knjižnicama: spremnost na katastrofe, Glazbene zbirke: načela izgradnje i poslovanja, Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima, Osposobljavanje za primjenu prema modelu edukacija edukatora, te Primjena ISO standarda u knjižničnoj statistici.

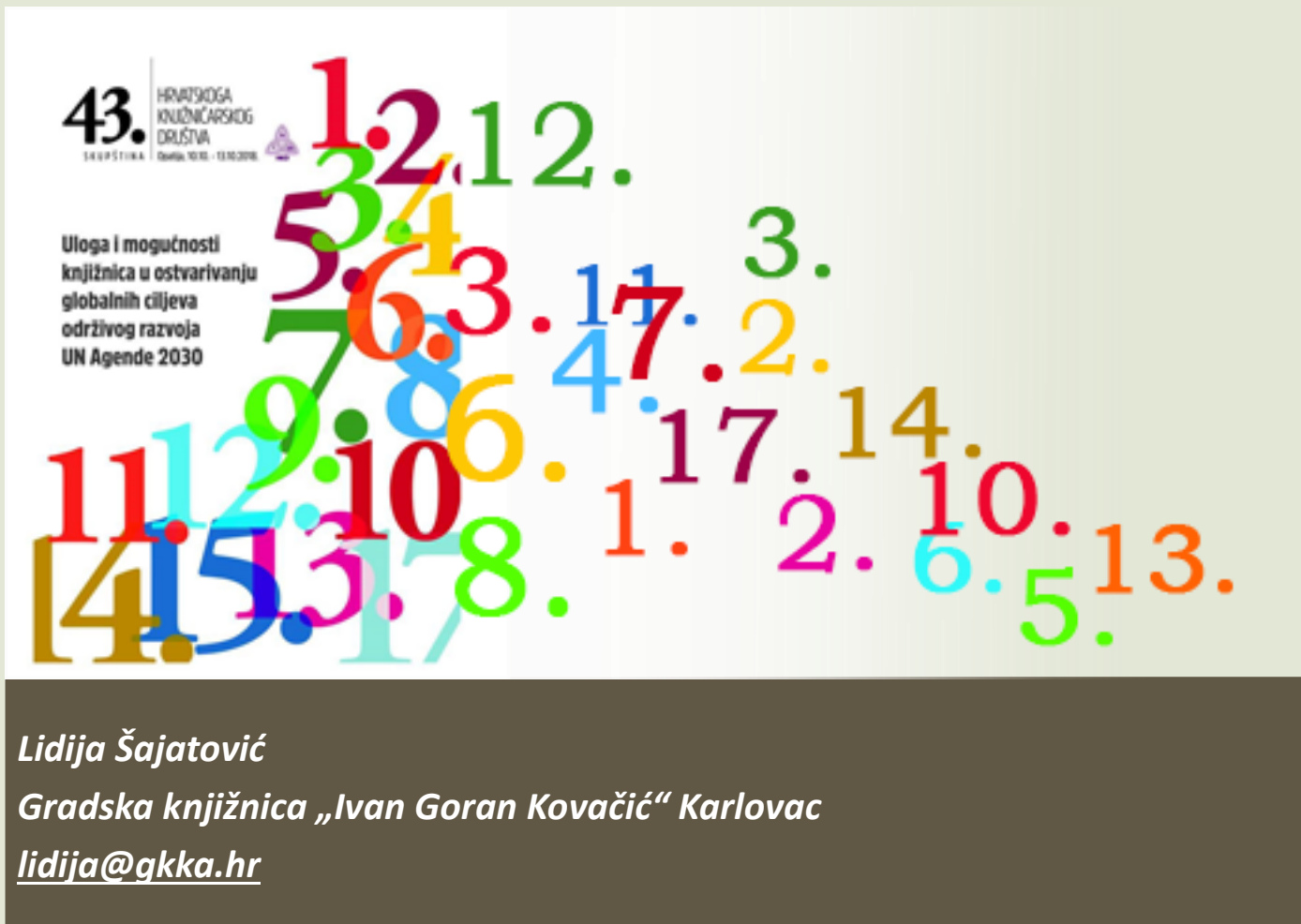
Renata Kučan predstavila je dugogodišnji i uspješan Preventivni program Grada Karlovca koji obuhvaća edukaciju prosvjetnih djelatnika i stručnih službi, edukaciju roditelja te programe za djecu i mlade kojima se razvijaju zdravi stilovi življenja i socijalne vještine. Do sada je educirano 180 učitelja i stručnih suradnika kroz pet generacija edukacije. Dosadašnji edukativno-supervizijski program izvrsno je prihvaćen od svih uključenih i prepoznat je kao iznimno koristan u školama i u lokalnoj zajednici, a upravo kreće edukacija šeste generacije polaznika.

Plenarni dio skupa zatvorila je **Vanja Jurilj**, predsjednica Hrvatske udruge školskih knjižničara, najavom Svjetskog kongresa školskih knjižničara koji će se održati u listopadu ove godine u Dubrovniku naglasivši mogućnost razmjene iskustava, novih trendova i dostignuća na međunarodnoj razini.

Poticaj za raspravu, koja je slijedila, bili su rezultati ankete provedene među školskim knjižničarima Karlovačke županije koji su pokazali da su knjižničari zadovoljni mogućnostima za svoje stručno usavršavanje te da su spremni inicirati partnerstva i dijeljenje znanja unutar škole i šire zajednice. Sukladno tome, glavni je zaključak ovog okruglog stola **da knjižničari, u suradnji s ravnateljima i osnivačima škola u Gradu Karlovcu i Karlovačkoj županiji, predlažu osmišljavanje i provedbu projekta edukacije za učitelje iz područja informacijske pismenosti.**

Kao i ranijih godina, Skup su svojim dolaskom i sudjelovanjem podržali predstavnici Osnivača: **Mirna Mohorić**, viša stručna suradnica za kulturu, tehničku kulturu i sport Karlovačke županije sa suradnicama, te **Renata Kučan**, voditeljica Odsjeka za kulturu, odgoj i obrazovanje, udruge, sport i socijalnu skrb grada Karlovca te ravnatelji osnovnih i srednjih škola.

Na Međunarodni dan darivanja knjigom okrugli stol zajedno su organizirali Županijsko stručno vijeće školskih knjižničara, Matična služba Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ i Podružnica Hrvatske udruge školskih knjižničara Karlovačke županije.

Osvrt na 43. skupštinu

Hrvatskoga knjižničarskog društva

OVOGODIŠNJA SKUPŠTINA HRVATSKOGA knjižničarskog društva održana u Opatiji od 10. do 13. listopada bila je po mnogočemu zanimljiva i aktualna. Organizator 43. Skupštine bilo je Hrvatsko knjižničarsko društvo, a suorganizatori Knjižničarsko društvo Rijeka i Gradska knjižnica Rijeka. U Opatiji su se okupili predstavnici regionalnih hrvatskih knjižničarskih društava, kao i gosti iz inozemstva.

Lajtmotiv koji se provlačio tijekom trajanja cijele Skupštine bio je novi prijedlog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, budući da je Skupština održana u vrijeme kada je isti upućen na prvo čitanje u Hrvatski sabor. Upravo iz tog razloga, otvaranju Skupštine prisustvovala je i ministrica kulture, dr. sc. Nina Obuljen Koržinek. Nakon pozdravnih riječi tadašnje predsjednice HKD-a, Dunje Holcer, okupljenima se obratila ministrica koja je istaknula kako je niz primjedbi na novi prijedlog zakona, upućen od strane HKD-a, knjižničarske struke i dijela javnosti „neargumentiran te rezultat pogrešne interpretacije odredbi zakona“. Nakon obraćanja ministrice,

Dunja Holcer izrazila je zadovoljstvo započetim dijalogom za koji se nada da će se nastaviti.

Tema Skupštine bila je „Uloga i mogućnosti knjižnica u ostvarivanju globalnih ciljeva održivog razvoja UN Agende 2030“, no sudionici su raspravljali i o nekoliko podtema poput sljedećih: Inkluzivne knjižnične usluge, Knjižnice i zakonski propisi, Knjižnice i održivi razvoj, Knjižnice i kvaliteta obrazovanja, Knjižničarsko nazivlje te Regionalna društva – razvoj i suradnja.

Agenda Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030 strateški je dokument koji su na Summitu UN-a o održivom razvoju 2015. godine u New Yorku usvojile sve zemlje članice Ujedinjenih naroda. Radi se o globalnoj platformi za rješavanje brojnih izazova današnjice, a njezinu glavnu okosnicu čini 17 ciljeva i 169 podciljeva održivog razvoja. Zahvaljujući naporima IFLA-e, naše krovne knjižničarske udruge, knjižnice su ravnopravni nositelji uloge provedbe ciljeva održivog razvoja Agende 2030, a upravo je 43. Skupština HKD-a poslužila kao mjesto

razgovora na tu temu.

Na Skupštini se moglo čuti mnogo zanimljivih i inspirativnih izlaganja kolega iz Hrvatske i inozemstva, kao i pogledati mnoštvo dojmljivih posterskih izlaganja. Imali smo tako priliku čuti izlaganje kolegica iz Gradske knjižnice Rijeka o hvalevrijednom programu *Poslovni kutak* koji djeluje unutar riječke knjižnice, a kojim daju svoj doprinos za poticanje poduzetništva i (samo)zapošljavanja. Kolegice iz knjižnice Dugave u Zagrebu predstavile su program *Književna senzibilizacija* kojim se kroz književnost želi senzibilizirati lokalna zajednica spram tražitelja azila. Kolegica iz Gradske knjižnice Subotica predstavila je aktivnosti hrvatskog odjela knjižnice u provođenju ciljeva održivog razvoja Agende 2030. Saznali smo nešto više o volonterima kao suradnicima u koprivničkoj knjižnici „Fran Galović“, a posebno smo ponosni na izlaganja kolega iz našeg karlovačkog društva; Gordana Šutej predstavila je „Mogućnosti školske knjižnice u poticanju promjena u pristupu poučavanja i ostvarivanju kvalitetnog obrazovanja za sve“, dok je kolega Miroslav Katić govorio na temu „Poslovno knjižničarstvo: izazovi i mogućnosti“. Održan je Okrugli stol naziva „Regionalna društva – razvoj i suradnja“ na kojem se raspravljalo o novim mogućnostima suradnje, radu pojedinih regionalnih društava te odnosu knjižnica sa svojim osnivačima. Na poveznici na kraju teksta dostupan je cjelokupan program Skupštine.

Na Izvještajnoj i izornoj skupštini izabrana je nova predsjednica HKD-a, Dijana Machala, kao i njezini potpredsjednici, članovi Glavnog, Izvršnog, Nadzornog i Stručnog odbora te članovi Etičkog povjerenstva. Tom prilikom dodijeljene su nagrade – Kukuljevićeva povelja, javno priznanje knjižničarima, članovima Hrvatskoga knjižničarskog društva za dugogodišnji rad i doprinos knjižničarskoj djelatnosti, te nagrada Eva Verona, mladim knjižničarima, članovima Hrvatskoga knjižničarskog društva za posebno zalaganje u radu, inovacije i promicanje knjižničarske struke. Dobitnice Kukuljevićeve povelje su Hela Čičko, Sanja Galic, Tina Gatalica, Blaženka Peradenić Kotur i Irena Pilaš. Dobitnice nagrade Eva Verona su Maja Bodiš, Ivana Majer, Lucija Miškić Barunić, Dina Mašina Delija i Maja Krulić Gačan.

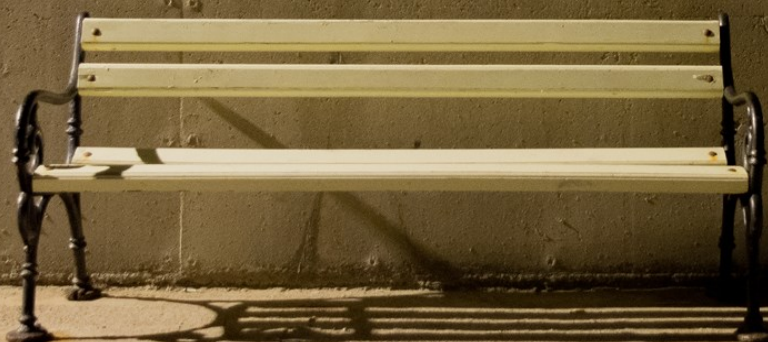
Društvo knjižničara Karlovačke županije predstavljali su djelatnici Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“, Miroslav Katić i Lidija Šajatović, te voditeljica školske knjižnice OŠ „Ivan Goran Kovačić“ iz Duge Rese, Gordana Šutej. Miroslav Katić ujedno je i predsjednik Društva, a kolegice su na Skupštini sudjelovale u funkciji delegata.

Poveznica:

http://hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/363_Program_skupstine_hkd_2018-09-25-2.pdf

PRIKAZI, INTERVJUI I RAZMIŠLJANJA

Dio naslovnice „Svjetla“ iz 1970. godine

Rosana Mikulić

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

rosana@gkka.hr

Pogled jedne arhivistkinje: jesu li kataložni zapisi svete krave?!

PRIJE NEKIH DESETAK godina organiziran je za djelatnike Studijskog i Zavičajnog odjela „brzopotezni“ jednodnevni seminar o kataložnoj obradi serijskih publikacija. Držala ga je sadašnja ravnateljica NSK, dr. sc. Tatijana Petrić, tada viši knjižničar u Sveučilišnoj knjižnici u Zadru. Uvodno je rekla da je na obradu serijskih publikacija stavljena „po kazni“ jer se nečim zamjerila nekom nadređenom, ali odlučila je batinu pretvoriti u mrkvu. Iz čistog „dišpeta“ toliko je uronila u tu problematiku da je stečeno znanje na koncu kapitalizirala u doktoratu na temu *Primjena modela bibliografske organizacije na hrvatski korpus neomeđene građe*.

Moram priznati da se sve do tada nisam previše zadubljivala u kataložke zapise novina i časopisa, premda sam se zbog prirode posla baš na njih poprilično oslanjala. U svakom slučaju, spomenuti seminar bio je dobrodošao poticaj da se konačno otpravim i na ovaj dio knjižničarskog posla. Krenula sam kronološki od „Der Pilgera“ i preko „Karlovačkog viestnika“, Lukšićevog „Glasonoš“ i Krešićevog zabavnika

„Naše gore list“ došla do „Svjetla“. Nemalo me iznenadio taj zapis jer vidjela sam da je kao sljednik Prettnrovih/ Lopašićevih novina naveden Mihalićev istoimeni kulturni prilog u „Karlovačkom tjedniku“, pa to isto „Svjetlo“, kao samostalna publikacija od travnja do listopada 1971., kada je zabranom rada Matice hrvatske, pa tako i karlovačkog ogranka, prestalo izlaziti. U zapisu je i njegov sljednik sa simbolički nastavljenom numeracijom od studenog 1990., pa sve do dana današnjega. Ukazivala sam na tu očiglednu pogrešku svima koji su me htjeli slušati, ali baš nitko nije ništa poduzeo. I ostalo je tako sve do sada, osim što je kolegica koja se trenutno bavi serijskim publikacijama, uspjela u ZaKi uvrstiti novi zapis o Mihalićevu „Svjetlu“, ali poveznica s Lopašićevim je ostala.

Za manje upućene, dužna sam navesti neke činjenice. Lopašićevo „Svjetlo“ (nazovimo ga tako uvjetno jer Lopašić je u njemu sveprisutan kao suradnik punu 21 godinu, a kao urednik od 1891.) su novine. Na svom dva desetljeća dugom

¹ Vrbetić, Marija. Novinstvo u Karlovcu 1841. - 1941. // Karlovac : 1579. - 1979. : zbornik radova / uredio Đuro Zatezalo. Karlovac : Historijski arhiv u Karlovcu, 1979. Str. 303-328.

putu prošlo je nekoliko razvojnih faza.¹ U prve dvije godine izlazilo je dva puta tjedno, četvrtkom i nedjeljom, a potom sve do kraja jednom na tjedan.

Od 1. 1. 1884. do 14. 8. 1886. izlazi u redakciji Adolfa Gustava Prettnera ml. Uvodnik 32. broja 1886. zaplijenila je cenzura, pa će na nešto više od dvije godine promijeniti naziv, urednika i vlasnika: od 26. 9. 1886. do 31. 12. 1888. izlazi kao „Sloga“ pod uredništvom Adolfa Milkovića. Od 6. 1. 1889. ponovno izlazi kao „Svjetlo“. Redakciju će od 15. 2. 1891. preuzeti Dušan Lopašić, sve do zadnjeg broja 5 koji je pod tim nazivom izdan 18. 1. 1905.

Program i sadržaj novina objavljen je u pozivu na pretplatu priloženom prvom broju, a datiranom s 21. 12. 1883. U njemu stoji:

Dio naslovnice „Svjetla“ iz 1884. godine

„Svjetlo“ glasilu prosvjete privrede i zabave ...bavit će se poglavito interesi grada Karlovca i njegove okolice, donošajući članke i dopise tičuće se sviju grana javnoga života, osim politike, vjerske i socijalne razpre. U „Svjetlu“ govorit će o razvitku i napredku grada Karlovca, o potrebah i tegobah mu, željah i snovih njegova građanstva, o trgovini i obrtu u gradu...o školah, društvi i javnih zavodih, o gradskom gospodarstvu i upravi, te će „Svjetlo“ donošati točne izvještaje o zastupničkim sjednicah i o poslovanju gradskoga poglavarstva, zatim trgovinske i tržišne cijene u Karlovcu i u drugih gradovih...Osim toga uvršćivat će se u „Svjetlo“ osobne, domaće i različite viesti, dopisi i viesti iz okolice i t.d. Zabava naći će svoje dostojno mjesto u zanimivih podlisticah, pripoviestih i pošalicah, dočim neće „Svjetlo“ zaboravit ni pouke i prosvjete. Uredništvo „Svjetla“ pobrinulo se za valjane stalne suradnike, te je primilo od mnogo vrstnih pisaca vrijednih radnja, koje će redomice otiskati u svom listu. Oglasi domaćih i stranih obrtnika i trgovaca na malo će koristiti čitajućemu občinstvu, komu i radi toga čim toplije preporučamo „Svjetlo“.²

Prvi broj podijeljen je besplatno. Novina u slobodnoj prodaji, po svemu sudeći, nije bilo (na njima nema istaknute pojedinačne cijene), na njih se je valjalo pretplatiti, a dostavljane su putem raznositelja. U zaglavlju je istaknuta cijena za tromjesečnu, polugodišnju i godišnju pretplatu. Početna naklada bila je 800, a s vremenom je narasla na 1000 primjeraka, što je i za jedan Zagreb bila zavidna brojka. Ovakva tiraža bila je dostatna da se novine mogu same izdržavati i voditi neovisnu uredničku politiku. Tome najbolje svjedoče uvodnici u kojima Lopašić secira najaktualnije gradske teme, sugerira moguća rješenja, a nerijetko daje i

prijedloge za unapređenje gradske infrastrukture, poboljšanje rada lokalne uprave i društava, osnutak novih ustanova, itd.

Suradnici „Svjetla“ bili su brojni, no većina priloga ili nije potpisana ili su pod njima samo inicijali odnosno pseudonimi. Autorizirani su samo feljtoni, podlistici i pjesme. Tu nalazimo imena Petra Bučara, Cvjetka Grubera, Tomislava Matanića, Jovana Hranilovića, a u kasnijim godištim Stjepana Širole, Emilija Laszowskog, Vladimira Jelovška. U listu su surađivale i žene: Milena Sajvert Pokupska, Milica Turk, Sofija Piljuga, Viktorija Risaković, Mara Čop-Marlet, Adela Milčinović, Zofka Kveder, a javljali su i dopisnici iz Zagreba, Splita, Beča i Praga.

Lopašićevo je budno oko pratilo, a pero u „Svjetlu“ bilježilo, sve što se događalo u Karlovcu na kraju 19. i početkom 20. stoljeća i stoga je nezaobilazan i pouzdan izvor informacija za sve istraživače gradske povijesti, neovisno o temi koju obrađuju.

Dio naslovnice „Svjetla“ iz 1905. godine

Mihalićevo „Svjetlo“, premda u prvih pet godina (1965. – 1970.) izlaženja nije bilo samostalna publikacija, imalo je sve odlike časopisa, uglavnom mjesečnika. Taj ritam izlaženja uz manja odstupanja uspjelo je zadržati sve dok se nije osamostalilo, a potom, zbog poznate sudbine samog izdavača, 1971. godine prestalo izlaziti. Premda je bilo sasvim opravdano očekivati da će u promijenjenim političkim uvjetima punim sjajem obasjati karlovačku kulturnu scenu, to se nije dogodilo. Do 2011. nekako su se uspijevala namaknuti sredstva i prilozi za dva dvobroja. Uslijedile su dvije godine s tek jednim četverbrojem, pa se opet uspjelo vratiti na dva dvobroja (s izuzetkom ponovno krizne 2017., vjerojatno uzrokovane promjenom uredništva).

Prvi broj „Svjetla“ izašao je umetnut na osam kontinuirano numeriranih stranica „Karlovačkog tjednika“ br. 43 od 28. listopada 1965. godine. U uvodniku naslovljenom „Na početku riječ-dvije“ doslovce piše:

Ovim brojem obnovljenog [sic!] 'Svjetla' Pododbor Matice hrvatske u Karlovcu počima svoje javno djelovanje. Zašto zapravo 'Svjetlo', što možda zvuči pomalo staromodno? Složili smo se nastavimo tradiciju, koja u suštini nije ništa drugo nego veza pokoljenja s pokoljenjem. Naime, poznati karlovački novinar i javni radnik Dušan Lopašić izdavao je počevši od 1884. 21 godinu svoje glasilo 'Svjetlo', koje je u mračno Khuenovo doba predstavljalo skoro jedinu, makar i skromnu mogućnost okupljanja mladog književničkog naraštaja Hrvatske.

Znači, oživljujući Lopašićevo 'Svjetlo' u ovom našem 'Svjetlu' spajamo 1905. sa 1965., a tako podižemo i most ponad

² Svjetlo : 1884. godina, broj 1-104, godina I. / [predgovor Miroslav Šicel ; urednik Ivan Jurković]. Karlovac : Matica hrvatska Karlovac, 1996. (Karlovac : Tiskara Pečarić&Radočaj), br. 1, 1. 1. 1884., str. 5

prošlih šezdeset godina iz kojih se u vrtoglavi promjena i potresa izvio svijet kakav je želio i osnivač 'Svjetla', ili je barem o njemu sanjao.

Što nam je program? Širom otvoriti stranice 'Svjetla' mladim karlovačkim ljudima, koji se možda istom izgrađuju, ali je njihov talent očigledan. Okupiti sve Karlovčane koji misle da mogu nešto reći s područja kulture, nauke i umjetnosti, bez obzira jesu li u Karlovcu ili silom prilika van Karlovca, uz jedini uslov da je suradnja kvalitet(na). Objaviti u 'Svjetlu' radove pokojnika, koji su u Karlovcu živjeli ili djelovali, kako bi ih se spasilo zaborava.

Nakraju, želja nam je da se jednog dana osamostalimo, prerastavši u reviju. Do tada primajući široko gostoprimstvo 'Karlovačkog tjednika', nastojat ćemo da zajednički ostvarimo rezultate kakve Karlovac i zaslužuje, i po svojoj prošlosti i po svojoj sadašnjosti.

Sve objave u časopisu (osim uredničkih) su autorizirane. U 43 broja izišla u „Karlovačkom tjedniku“ svoje radove objavila su ukupno 142 suradnika, od čega najviše sam Mihalić (28), zatim Zvonimir Keler (24), Ivo Ott (26) i Ivo Tržok (22).³ Osobno držim da je u ovih prvih pet godina izlaženja „Svjetlo“ bilo sadržajno najkvalitetnije, s nizom sjajnih priloga iz književne i kulturne povijesti, Mihalićevim feljtonom Časkanja u suton i krasnim ilustracijama karlovačkih likovnih umjetnika. Aktualnih tema u njemu, međutim, nije bilo.

Prvi broj „Svjetla“ kao samostalne revije izašao je u travnju 1971. s podnaslovom „mjesečnik za društvena pitanja, nauku, kulturu i umjetnost“. S novinskog formata 27x38 cm prešlo se na manji 16x23 cm, primjereniji revijama i časopisima. Sadržaj je aktualiziran, uvedene su nove rubrike, javljaju se novi, mladi suradnici. Na predstranici ovog broja Mihalić će se ponovo „nasloniti“ na Lopašićevo „Svjetlo“, nazvavši ga „prvim prethodnikom“, a ono u prilogu „Karlovačkog tjednika“ „drugim“.

To će neutemeljeno predništvo aktualizirati i dr. Vladimir Cvitanović u uvodniku broja 6 novoobnovljenog „Svjetla“ 1991. godine pod indikativnim naslovom: „Svjetlo“, treće, četvrto...

Iz svega navedenog sasvim je razumljivo zašto se i danas u mnogim prigodama, a posebice kod promocije novih brojeva „Svjetla“, govori o njenoj stogodišnjoj tradiciji. Neupućenima ne treba zamjeriti. Vjerojatno su rijetki oni koji su imali razloga i potrebe da posegnu za bilo kojim od spomenutih „Svjetala“. Sve moje zamjerke upućujem prvenstveno struci.

Katalogizacija je *eo ipso* takva obrada građe tijekom koje se popisuju podaci bitni za identifikaciju određenog primjerka. To je formalan postupak prenošenja podataka koji se uvijek obavlja *de visu*, znači, na osnovi samoga primjerka i to otvorenog na naslovnoj stranici.

Kako da se ne pitam kamo je to gledao katalogizator... u Mihalićeve i Cvitanovićev uvodnik ili u sam fizički primjerak jednog, drugog, trećeg i četvrtog „Svjetla“?!

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ prešla je na strojnu obradu knjižne građe 15. travnja 2000. godine. Većina zapisa povučena je iz već postojeće baze Crolista. Greška je očigledno učinjena već ondje, ali trebala je i morala biti ispravljena u našoj Knjižnici jer su ipak u pitanju naše lokalne publikacije.

Naprosto ne mogu vjerovati i ne želim prihvatiti da se kataložni zapisi tretiraju kao svete krave i da se ne mogu ispraviti, ako već ne izbrisati. Vlasnici licenci programskih paketa za obradu knjižne građe nisu bogovi već samo uslužni servis, logistika koju itekako dobro plaćamo i koja u svakom trenutku mora biti spremna prilagoditi se našim zahtjevima. Ne dopustimo da nam „cementiranost“ programskih regula onemogući da korisnicima pružimo točnu informaciju. Držim da indiferentan odnos prema ovom problemu, a zapis o „Svjetlu“ tek je jedan primjer, narušava dignitet knjižničarstva kao struke. Svi bismo trebali težiti onome što je ispravno, a ne onome što je ustaljeno.

Dio naslovnice „Svjetla“ iz 1965. godine

³ Radovinović, Radovan. Matica hrvatska u Karlovcu : doprinos Karlovca i Karlovčana osnutku i djelovanju Matice hrvatske. Karlovac : Matica hrvatska, Ogranak Karlovac, 2006. Str. 81.

International Federation of
Library Associations and Institutions

Davorka Semenić-Premec

Knjižnice grada Zagreba - Knjižnica Novi Zagreb

dspremec@gmail.com

Globalna akcija o obrazovanju i osposobljavanju za školske knjižnice Zbornik radova u izdanju IFLA (prikaz)

ŠKOLSKE KNJIŽNICE ŽIVE u dva svijeta, u svijetu podučavanja i svijetu knjižničarstva. Zato je potrebna stručnost i obrazovanje za njihovo povezivanje. Ova knjiga rasvjetljava neke segmente školovanja i obuke knjižničara i učitelja knjižničara u skladu s drugim izdanjem IFLA smjernica za školske knjižnice iz 2015. Smjernice pružaju okvir za kvalitetno pružanje knjižničnih usluga za učenike i nastavnike. Inicijativu za knjigu pokrenuo je IFLA Odbor za ustroj školskih knjižnica, jer čak i u zemljama gdje su opći programi knjižničnih i informacijskih studija dobro uspostavljeni, često nedostaju specifični programi obrazovanja u školskom knjižničarstvu.

Školski knjižničari dodaju bitno novu dimenziju u obrazovnom procesu te ih stoga nastavnici školskog knjižničarstva moraju pripremiti na ulogu vođenja i poticanja učenika tijekom obrazovnog procesa.

Zbornik se sastoji od trinaest poglavlja koja su raspoređena u četiri dijela:

I. Smjernice i standardi za obrazovanje za školsko knjižničarstvo

II: Edukacija stručnjaka za školsku knjižnicu

III: Promjene u obrazovanju i obučavanju školskih knjižničara

IV. Cjeloživotno učenje i stručno usavršavanje.

Prvi dio zbornika donosi pregled uporabe međunarodnih i nacionalnih smjernica za razvoj obrazovanja i osposobljavanje školskih knjižnica u skladu s drugim izdanjem IFLA smjernica za školske knjižnice iz 2015. te radionica osmišljenih za potporu njihove provedbe. Jedna od urednica knjige, Barbara A. Schultz-Jones, izvodi zaključak kako su smjernice neophodne za planiranje i evaluaciju rada te za obuku i usavršavanje stručnog osoblja školske knjižnice. (1. poglavlje)

U pregledu novih nacionalnih školskih knjižničnih standarda Sjedinjenih Američkih Država, za učenike, školske knjižničare i školske knjižnice u predškolskom i školskom obrazovanju, uz

naglašavanje važnosti standarda za školsko knjižničarsko obrazovanje, predložene su i provedbene strategije koje će omogućiti kvalitetne usluge u knjižničarstvu predškolske dobi. (2. poglavlje)

Na kraju prvog dijela zbornika pokazano je kako provođenje programa nacionalnog i državnog knjižničarskog standarda utječe na sveučilišno knjižničarsko obrazovanje. (3. poglavlje)

Drugi dio knjige govori o obrazovanju školskih knjižničara u formalnim ustanovama obrazovanja, a namijenjeni su razvoju kvalificiranih stručnjaka kako u nastavi i poučavanju tako i u knjižničarstvu. Autori argumentiraju da nakon početnog nastavničkog obrazovanja slijedi nastavničko iskustvo te daljnje obrazovanje u knjižničarstvu. (4. poglavlje)

Opisano je i obrazovanje nastavnika-dokumentarista, učitelja i knjižničara koji rade u srednjim školama u Francuskoj, kroz uzorak obuke koju pruža Visoka škola za poučavanje i obrazovanje – ESPE (Ecole supérieure du professorat et de l'éducation) Akademije u Limoges. Naglašen je razvoj vještina i stvaranje profesionalnog identiteta potrebnog za pozicioniranje struke nastavnika-dokumentarista jer njihova uloga nije jasno definirana. (5. poglavlje)

Nacionalno priznati Master of Education u školskom knjižničnom programu u Sjedinjenim Američkim Državama nudi besplatne tečajeve koji pružaju podršku daljnjem profesionalnom razvoju nakon stečene diplome. (6. poglavlje)

Treći dio zbornika obrađuje alternativne pristupe pripremanja za školske knjižničare, uključujući programe koje nude profesionalne udruge ili ministarstva te programi u tranziciji. Poglavlje 7 opisuje napore za promjenu obrazovanja i osposobljavanja školskih knjižničara u Japanu. Škole u Japanu imaju školske knjižničare i nastavnike-knjižničare. Autori ilustriraju problematiku vezanu uz definiciju njihove uloge, njihovo obrazovanje i njihovo stručno zvanje, opisujući tri programa obrazovanja i osposobljavanja školskih knjižničara.

U ovom dijelu zbornika opisuje se obrazovanje i osposobljavanje učitelja i knjižničara u Bocvani od početka stvaranja republike te ukazuje na kratkoročne i dugoročne intervencije kako bi se pratile potrebe dvadeset prvog stoljeća. Nadalje, obrađuju se dva ključna problema u Kini – nedostatak stručnih školskih knjižničara i nedostatak specifičnih programa za pripremu stručnih školskih knjižničara. Poglavlje opisuje strategije Sveučilišta Sun Yat-sen.

Četvrti dio knjige opisuje programe koji se školskim knjižničarima nude kroz stručna udruženja, preko ministarstava, mreže školskih knjižnica te kroz razne druge suradničke projekte.

U Hrvatskoj školske knjižnice postoje unutar dobro organiziranog pravnog okvira; svaka je škola obvezna imati školsku knjižnicu kojom upravlja diplomirani školski knjižničar s nastavnim kompetencijama. Hrvatske autorice, više knjižničarke Alka Stropnik i Kristina Čunović, opisuju mogućnosti za nastavak obrazovanja i stručnog usavršavanja za školske knjižničare u Hrvatskoj koje omogućuju Centar za

stalno stručno usavršavanje knjižničara (CSSU), Agencija za odgoj i obrazovanje te tri strukovna knjižničarska udruženja. (10. poglavlje)

U 11. poglavlju opisan je model suradnje u Pennsylvaniji (SAD) između Sveučilišta u Pittsburghu i udruženja školskih knjižničara Pennsylvanije, koji uključuje razvoj programa i partnerstva, obrazloženje i ciljeve, provedbu te evaluaciju projekta. U zborniku je opisan i profesionalni razvoj knjižničara-nastavnika u Portugalu od 2009. godine kada je položaj knjižničara-nastavnika pravno stvoren. Za podnošenje zahtjeva za radno mjesto nije bilo potrebno imati osnovno obrazovanje u školskom knjižničarstvu; profesionalni razvoj bio je stoga neophodan. Rede de Bibilotecas Escolares – Mreža školskih knjižničara, godišnje razrađuje i provodi plan profesionalnog razvoja. Sadržaj tog plana određuju i slabosti koje se očituju kroz procjenu školskih knjižnica, potrebu za provođenjem novih smjernica ili projekata te promjenama koje se događaju u obrazovnom sustavu. Posljednje poglavlje knjige, poglavlje 13, daje pregled regionalnih radionica koje su provedene u školskim knjižnicama u Južnoj Karolini (SAD) u protekle tri godine. Slobodne radionice rezultat su suradnje između Školske knjižnice odsjeka informacijskih znanosti na Sveučilištu Južne Karoline, Odjela za obrazovanje Južne Karoline te Udruge školskih knjižničara Južne Karoline.

IFLA-in zbornik radova za školske knjižnice donosi pregled provođenja Smjernica za školske knjižnice iz teorije u praksu te kako njihova primjena osigurava učinkovito obrazovanje. Zbornik ističe probleme, ali i rješenja vezana uz školovanje knjižničara.

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije